

GAZDASÁGI
VERSENYHIVATAL

VERSENY- TÜKÖR

- A digitális platformok definiálási és szabályozási kérdései –
A Digital Markets Act és a Digital Services Act megoldási megközelítései
- Informátori díj alkalmazása versenyügyekben
- Cui prodest scelus, is fecit –
A felelősség kérdései a fogyasztóvédelmi tárgyú versenyfelügyeleti eljárásokban
- A közérdekű perek a GVH gyakorlatában –
a Club Hotels ügy ismertetése
- Az összehasonlító reklámokkal szemben támasztott követelmények a VJ/25/2016. számú versenyfelügyeleti eljárás és annak bírósági felülvizsgálatában hozott döntések tanúságai szerint
- Szemle: Eric A. Posner:
How Antitrust Law Failed Workers

Tartalom

Előszó	4
Kondrát Flóra: A digitális platformok definiálási és szabályozási kérdései – A Digital Markets Act és a Digital Services Act megoldási megközelítései	5
Kopácsi István: Informátori díj alkalmazása versenyügyekben	14
Szoboszlai Izabella: Cui prodest scelus, is fecit - A felelősség kérdései a fogyasztóvédelmi tárgyú versenyfelügyeleti eljárásokban	24
Bordács Bálint: Joghatóság és illetékesség versenyjogi kártérítési perekben: tanulságok a Bíróság C-30/20. sz. ítélete alapján	38
Kolongya Dóra: A közérdekű perek a GVH gyakorlatában – a Club Hotels ügy ismertetése.	45
Ottlakán Johanna: Az összehasonlító reklámokkal szemben támasztott követelmények a VJ/25/2016. számú versenyfelügyeleti eljárás és annak bírósági felülvizsgálatában hozott döntések tanúságai szerint	50
Siposné Mayer Erika: Az Európai Unió Bíróságának a C–857/19. számú, a ne bis in idem elvnek a tagállami versenyhatóságok és a Bizottság közötti hatáskörmegosztásra vetített értelmezéséről szóló döntésének bemutatása	56
Zelember-Berencsi Nikolett: Az Európai Unió bíróságának C-531/16. számú, Specializuotas transportas ügyében született ítélete, figyelemmel a közbeszerzési eljárásban az ajánlattevők között fennálló kapcsolatra	62
Vass Anna: Mikortól tekinthető egy de facto monopolhelyzetben lévő vállalkozás díjszabása erőfölénnyel való visszaélésnek? - A Bíróság C-372/19. számú ügyben született ítélete	68
Szilágyi Pál: Eric A. Posner: How Antitrust Law Failed Workers.	77

VERSENYTÜKÖR 2021/2. (XVII. évfolyam, 2. szám)

A Versenytükör a Gazdasági Versenyhivatal szakmai folyóirata.

A lapban közölt írások és az azokban megfogalmazott vélemények kizárólag a szerzők álláspontját tükrözik, és azok nem tekinthetők a Gazdasági Versenyhivatal álláspontjának!

Megjelenik: évente két alkalommal, a nyári és a téli hónapokban.

Kiadja: a Gazdasági Versenyhivatal.

A kiadásért felel a szerkesztőség: Tóth András főszerkesztő, Bara Zoltán, Nagy Csongor István, Pünkösty András, Osztovits András, Szilágyi Pál, Tóth Tihamér.

Szerkesztőbizottság: Rigó Csaba Balázs, a szerkesztőbizottság elnöke, Bak László, Domokos László, Koltay András, Kovács László, Varga Zs. András.
Szerkesztőasszisztens: Büki Renáta.

A folyóirat ingyenes.

Megrendelni és lemondani az alábbi e-mail-címre küldött üzenettel lehet: versenytukor@gvh.hu.

A Versenytükör egyes számai elérhetők és letölthetők a www.gvh.hu Kiadványok/Versenytükör/Lapszámok oldalról.

A www.gvh.hu Kiadványok/Versenytükör/Szerzőknek oldalról letöltött módszertani útmutató alapján készült publikálásra szánt írások a versenytukor@gvh.hu e-mail-címre küldhetők.

Tisztelt Olvasó!

A Versenytükör évtizedes hagyományához híven kiadványunk jelen számában is igyekeztünk a legnagyobb érdeklődésre számot tartó hazai és közösségi versenyjogi, versenypolitikai területen felmerülő aktuális fejleményeket, legfrissebb joggyakorlatokat esetismertetések és tanulmányok formájában bemutatni, melyek közül a teljesség igénye nélkül kiemelnek néhányat.

A Gazdasági Versenyhivatal közérdekű perek indításával kapcsolatos jogositványa a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítését szolgálja. Kiemelném ezzel kapcsolatban a Club Hotels ügy fejleményeit bemutató esetismertetést, mely ügy következtében üdülési joggal kapcsolatos jogsértések miatt elmarasztalt vállalkozások által megkárosított fogyasztók könnyebben és gyorsabban kaphatnak kártérítést.

Kiemelendő a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tekintetében fennálló felelősség kérdését vizsgáló tanulmány, melynek célja az online térben megjelenő kereskedelmi gyakorlatok kapcsán fennálló felelősségi alakzatok bemutatása. A téma aktualitását a reklámok olyan sajátosságai – újszerű technikák, lerövidült kommunikáció, információs zaj – adják, melyek kérdésessé teszik, hogy ki felel a népszerű online csatornákon megjelenő tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokért.

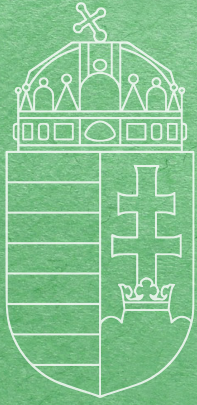
A *ne bis in idem* elvének jelentése az EU jogban a versenykorlátozó megállapodásokkal szembeni eljárásokra jellemző decentralizáció miatt hosszú időre visszanyúló vitatéma, melynek legújabb fejezetét az Európai Unió Bírósága egy előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletével írta a tagállami versenyhatóságok és a Bizottság közötti hatáskörmegosztásra vonatkozó értelmezés kérdésében. Ezt az ítéletet mutatja be a C-857/19. számú ügy esetismertetése.

Napjaink egyik égető és sokat tárgyalt kérdése az online platformok szabályozása, amellyel átfogó tanulmány foglalkozik jelen lapszámunkban.

Dr. Tóth András
főszerkesztő

*elnökhelyettes, a Versenytanács elnöke,
tanszékvezető egyetemi docens (KRE-ÁJK)*

Kondrát Flóra¹

A digitális platformok definiálási és szabályozási kérdései – A Digital Markets Act megoldási megközelítései

Defining and Regulating Digital Platforms – Approaches in the Digital Markets Act

Abstract

The rapid expansion of digital platforms has made our lives easier in numerous ways but has also spawned many challenges. Regulating these entities has become a highly important social interest, a kind of race against time. The difficulties of regulation lie within their complex operating models. To build an effective regulation for digital platforms we must understand how they operate. The task of the 21st century legislator is to identify the essence of these platforms, and to create a complex, flexible and effective regulation which is able to maintain innovation while also laying down limitations and thus keeping competition alive on the digital markets. The DMA is the first attempt to create this new legislation.

Tárgyszavak: digitális platformok, Digital Markets Act, ex ante szabályozás

Keywords: digital platforms, Digital Markets Act, ex ante regulation

1. Bevezetés

Az internetes felületek az élet számos kihívását tették egyszerűen leküzdhetővé számunkra. A távolság és az idő nem jelent már akadályt sem az információk áramlásában és elérésében, sem a kapcsolattartásban. Gyors fejlődési képességük teszi a digitális platformokat népszerűvé és egyben veszélyessé is. A digitális platformok gazdasági és társadalmi hatásait tekintve eddig nem látott helyzetek elé állították nemcsak a felhasználókat, hanem a szabályozókat is. Számomra a sok felmerülő probléma közül a jelenlegi szabályozási nehézségek teremtik meg a legérdekesebb helyzeteket, mondhatni ez a kérdés a digitális platformokkal kialakuló jövőnk sarokköve. A több mint 100 éves múltra visszatekintő versenyjog eszköztára jelen formájában alkalmatlannak bizonyul a digitális platformok által generált társadalmi és gazdasági problémák orvoslására, komplex üzleti

modelljükkal szemben nem képes sem az online magánszféra, sem a digitális verseny tisztaságának megővésére.

Jelen tanulmányban bemutatom, hogy a digitális platformok gyors fejlődése, évről évre bővülő tevékenységi köre, pontos adatgyűjtési, -feldolgozási és -tárolási módszerei és a tevékenységei által szerzett, eddig nem látott méretű árbevételei mellett a platformok szabályozása önmagában nem lehet hatékony, ha az csak utólag szab ki bírságot és állapít meg jogsértő magatartást. Egy nem hatékony szabályozástól pedig nem várható el, hogy az képes legyen az esetleges torzulásoktól és veszélyektől megvédeni az olyan közérdeket, mint a verseny, az innováció, a fogyasztói érdekek, az integritás vagy a helytelen befolyástól való mentesség.² Jelen írásomban bemutatom a digitális platformok komplex működését, kiemelve annak megértése fontosságát a jövőben alakuló szabályozás vonatkozásában. Tanulmányom végén

¹ Hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar

² Pieter Nooren – Nicolai Van Gorp – Nico Van Eijik – Ronan Ó Fathaigh: Should We Regulate Digital Platforms? A New Framework for Evaluating Policy Options, The Authors. Policy & Internet Published by Wiley Periodicals, 2018. 275276.

konklúziót vonok, hogy véleményem szerint milyen irányban tekinthető a Digital Markets Act („DMA”) pozitív kezdeményezésnek, ugyanakkor eddigi kutatásom alapján mit tartok még fontosnak előtérbe hozni egy sikeresebb szabályozási csomag megalkotásához.

2. A digitális platformok működésének általános bemutatása

2.1. A digitális platform fogalmának meghatározási kísérletei

A téma elméleti megközelítésekor komoly dogmatikai problémába ütközünk, mivel jelenleg nem ismert a digitális platformoknak egységes, általánosan elfogadott fogalmi meghatározása.³ Bár a definíciós törekvések mindegyike tartalmaz közös központi elemeket, a pontos megértés érdekében minél több meghatározás ismerete és összevetése célszerű. Meyer meghatározása a technikai és kommunikációs szempontokat tartja szem előtt, és a felhasználók közötti közvetítő szerepet veszi alapul. Eszerint a digitális platform *„a tartalom és a szolgáltatások egy technikai és kereskedelmi hozzáférési területre való összegyűjtéséért felelős közvetítő szolgáltatás”*.⁴ Evans meghatározása szerint a digitális piac egy *„olyan entitás, amely szoftvert és szolgáltatásokat kínál más vállalkozásoknak, annak érdekében, hogy ott utóbbiak kiegészítő termékeket készítsenek, vagy kiegészítő szolgáltatásokat kínáljanak”*.⁵ Belényesi tanulmányában így fogalmaz: a *„platformra jellemző, hogy a fogyasztókhoz való hozzáférést több csatornán keresztül biztosítja... emellett maga a platform is egy többoldalú piac, illetve felhasználók figyelmére építi üzleti modelljét.”*⁶ Julian és Sand-Zantman közös tanulmányukban úgy jellemzik a digitális platformokat, mint kétoldalú platformok, amelyek közvetítőként

több gazdasági szereplőből álló, különböző csoportok közötti összekapcsolást, párosítást végeznek.⁷ Az Európai Bizottság által alkotott meghatározás összesen öt jellemzőt foglal össze a digitális platformokról: 1) a felületek többoldalú piaci jellegét; 2) a hálózati hatások jelentőségét a platformokon; 3) az információs és kommunikációs technológiák használatát; 4) jelentős szerepüket az értékteremtésben, elsősorban az adatkommunikáció területén; valamint azt, hogy 5) a platformok képesek akár új piacokat is létrehozni, folyamatos fejlődésükkel kihívást jelentve a hagyományos piacok számára.⁸ Az Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD*) Kerekasztal meghatározása szerint a digitális platformok *„olyan piacok, amelyek [egy platform] különböző termékeket ad el különböző fogyasztói csoportoknak, miközben felismeri, hogy az egyik csoport kereslete a másik csoport keresletétől függ.”*⁹ Zódi Zsolt megközelítésének középpontjában az *„óceán metafora”* áll.¹⁰ Eszerint a digitális tér tágulása olyan eredményhez vezetett, hogy a felhasználók hirtelen már nem voltak képesek átlátni az *„óceán végtelenségét”*, és megjelent az igény arra, hogy ebből a végtelenségből kapaszkodók emelkedjenek ki. Ilyen kapaszkodóként szolgálnak a digitális platformok. Mason elemzése szerint a platformot úgy kell elképzelni, mint *„szolgáltatást, amelynek feladata, hogy a végfelhasználók számára hozzáférést nyújtson az értékláncban felfelé elhelyezkedő más szolgáltatókhoz”*.¹¹ Az ő fogalom meghatározásából is kitűnik a többoldalúság, valamint a közvetítői funkció. Martens úgy vélekedik, hogy *„a platform legáltalánosabb formájában egy olyan piac, ahol két vagy több különböző típusú felhasználó (például vevő és eladó) találkozhat árukkal, szolgáltatásokkal kapcsolatos információk (stb.) cseréjére”*,¹² míg Ecorys szerint *„a digitális*

3 Belényesi Pál: A digitális piacok időszzerű versenyjogi vonatkozásai. John Cabot University, Rome 2015. 8.

4 Laurence Meyer: Digital Platform: Definition and Strategic Value. Comm. & Strategies, IDATE, Montpellier 2000, 127158.

5 David S. Evans: Antitrust Issues Raised by the Emerging Global Internet Economy, Northwestern University Law Review, Vol. 102, No. 4, 2008. 285.

6 Lásd: Belényesi (4. l.) 132.

7 Bruno Jullien – Wilfried Sand-Zantman: The Economics of Platforms: A Theory Guide for Competition Policy. TSE Digital Center Policy Paper Series, 1. szám, 2019. 5.

8 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Online platformok és a digitális egységes piac Lehetőség kihívás Európa számára, COM(2016) 288 final, Brussels, 2016 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=COM:2016:288:FIN> (letöltés: 2021. 10. 14.)

9 OECD Roundtable: Rethinking Antitrust Tools for Multi-Sided Platforms. 2018., 10. <https://www.oecd.org/daf/competition/Rethinking-antitrust-tools-for-multi-sided-platforms-2018.pdf> (letöltés: 2021. 10. 14.)

10 Zódi Zsolt: Platformok. Robotok és a jog. Gondolat Kiadó, Budapest, 2018. 97.

11 Lásd: Nooren – van Gorp – van Eijik – Fathaigh (3. l.) 267.

12 Lásd: Nooren – van Gorp – van Eijik – Fathaigh (3. l.) 270.

platformok (technológiai) alapot nyújtanak a szolgáltatás/tartalom eljuttatásához vagy összesítéséhez a szolgáltatótól a végfelhasználókhöz.”¹³

2.2. A digitális platformok működésének alapjai

A digitális platformok az internet kereskedelmi területeinek központi elemeiként kerültek a figyelem középpontjába az ezredforduló idején.¹⁴ Platformok már korábban is léteztek – például az újságok, bevásárlóközpontok –, az újítás a szolgáltatások közvetítésének digitális térbe történő áttelepítése volt. A digitális platformok tehát internetes hálózaton keresztül működő közvetítők, piacok.¹⁵ Ez az újítás pedig egyszerre eredményezte a kiszolgálható fogyasztói réteg bővülését¹⁶ és működési modell többrétűvé válását. A digitális platformok segítségével a hagyományos piacokhoz vagy platformokhoz képest egy adott terméket vagy szolgáltatást rövidebb idő alatt és alacsonyabb költségek mellett lehet eljuttatni a felhasználóhoz/fogyasztóhoz, valós időben létrehozva az összekapcsolást és koordinálást a vállalkozások és a felhasználók között.¹⁷ Különböző termékek és szolgáltatások kvázi „nyitvatartási idő nélkül”, földrajzi határokat átívelően elérhetők a fogyasztók számára, akik az általuk megosztott információkkal hozzájárulnak ahhoz, hogy vállalkozások működése célirányosabb, így hatékonyabb legyen, és ezzel maga a digitális kereskedelem is folyamatosan fejlődjön.¹⁸ Az Európai Bizottság közleményében rögzítette, hogy a digitális platformok „[k]ulcsszerepet játszanak a „digitális érték” létrehozásában, amely alátámasztja az EU jövőbeli gazdasági növekedését, és ezért e platformok kiemelkedően fontosak az egységes digitális piac hatékony működése szempontjából.”¹⁹

A digitális platformok hatókörének kiterjedtsége is eltérő lehet, ennek alapján horizontális (nagy hatókörű) és vertikális (szűkebb hatókörű) platformokat különböztethetünk meg.²⁰ A horizontális platformok hatásai az élet számos területére kiterjednek (például a Google, illetve a Facebook), míg a vertikális platformok specifikusak, az élet valamely meghatározható szegmenséhez kötődnek (például az Airbnb vagy az Uber).²¹

A digitális platformok széles felhasználói bázis igényeit képesek kielégíteni, mivel számos piaci réteg kapcsolódik össze rajtuk keresztül (így a Google esetében a kereső felhasználók, weblaptulajdonosok, internetes hirdető, alkalmazásfejlesztők). Ezt hálózatot már nem is értékesítési láncnak, hanem értékhálóznak (*value web*) nevezzük. Az értékháló széles kapcsolódási lehetőségeit adja a működési alapját jelentő közvetítő hálózat (szélessávú internethálózat), amelyre a szolgáltatási értékháló ráépül (*over-the-top*, OTT). A platformok az értékhálón technikai kapcsolódási pontokként funkcionálnak, amelyek két (vagy több) fogyasztói csoportot kötnek össze (két- vagy többoldali piac).²² Evans és Schmalensee meghatározása szerint „egy felület (piac) többoldali abban az esetben, ha két vagy több fogyasztói csoporttal rendelkezik, akiknek kölcsönösen szükségük van egymásra, de akik nem képesek a köztük fennálló kölcsönhatásból származó előnyt realizálni, ezért a felületet használják, mint katalizátort, az interakció megteremtéséhez.”²³ A digitális platform mint szolgáltató ennek a két fogyasztói körnek biztosít felületet, csatornát alakít ki közöttük, költséghatékony módon közvetíti közöttük a haszon realizálásra irányuló üzleteket.

A fogyasztói rétegek megszerzéséből és boldogan tartásából fakadó,²⁴ a kétoldali piacok működésébe kódolt alapvető belépési akadály a csirketojás

13 Lásd: Nooren – van Gorp – van Eijik – Fathaigh (3. l.) 267.

14 Belényesi Pál: Digitális platformok és Big Data. In: Valentiny Pál – Kiss Ferenc László – Nagy Csongor István (szerk.): Verseny és szabályozás, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet 2016, 127.

15 Lásd: Belényesi (4 l.) 5.

16 Belényesi Pál: Digitális és technológiai piacok közgazdasági kérdései. In: Tóth András (szerk.): Technológiai jog. Új globális technológiák jogi kihívásai. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2016, 174.

17 Maximilian Stallkamp – Andreas P.J. Schotter: Platforms without borders? The international strategies of digital platform firms. *Global Strategy Journal*, Strategic Management Society, 2019, 4.

18 Lásd: Belényesi (4 l.) 7.

19 Lásd: Európai Bizottság közleménye (9. l.)

20 Lásd: Zódi (11. l.) 107.

21 Ez az elhatárolás a megértéshez szükséges mértékben egyszerűsített, a pontos elhatárolás számos további helyzet és platform vizsgálatát tenné szükségessé.

22 A megnevezés használata attól függ, hány fogyasztói csoport között biztosít interakciót a platform.

23 David S. Evans – Richard Schmalensee: The Antitrust Analysis of MultiSided Platform Businesses, Chicago Institute for Law and Economics Working Paper, 623. szám 2012. december 7., 3.

24 Derek Holt – Felix Hammeke: European Union – Two-Sided Markets, Platforms and Network Effects, In: Claire Jeffs (szerk.): ECommerce Competition Enforcement Guide – Third Edition. GCR Insight, Global Competition Review, Law Business Research Limited, 2019, 74.

dilemma. A dilemma abból is fakad, hogy a digitális platformok üzleti modelljükben a keresleti externáliák internalizálására, vagyis a közvetlen és közvetett hálózati hatások kiaknázására épülhetnek. Minél nagyobb egy digitális platform felhasználói bázisa, annál nagyobb értéket képes generálni, amellyel még több felhasználót képes bevonni (pozitív visszacsatolási hurok).²⁵ Ezzel együtt a felhasználók számának növekedésével a platformot terhelő átlagos költségek mértéke is csökken (méretgazdaságosság).²⁶

A hálózati hatásokban rejlő monopóliumgeneráló erő mára ismert problémaforrás lett. Hatásukra a digitális platformok hajlamosak a tetőzésre (*tipping*),²⁷ így a piac stagnálni kezd,²⁸ amely kényszerkötődéshez (*lock-in effect*) vezethet. A piaci koncentráció kialakulását erősítik a digitális platformok működésével együtt járó belépési akadályok (*barriers to entry*), valamint az alacsony fokú indíttatás a platformok közötti váltásra (magas váltási költség).²⁹

A digitális platformok üzleti modelljének meghatározó szegmense, hogy ahhoz milyen bevételi modellt társítanak, amely alapján a platform és a felhasználók közötti viszony is felvázolható. Peitz és Valletti elhatárolása alapján négy, az online szolgáltatók esetében megfigyelhető bevételi modellt beszélhetünk, valamint ezek keveredéseiről: (1) közvetlen fizetési modell (például a Netflix esetében); (2) reklám modell (például a Google esetében); (3) hozzáférési modell (például az Apple App Store esetében), valamint; (4) akvizíciós vagy növekedési modell.³⁰

A reklám modell esetében szokott felmerülni az „ingyenesség” kérdése. Mára már általánosan elfogadott tény, hogy az „ingyenesség” fogalma mögött, habár a felhasználók közvetlenül pénzbeli ellenszolgáltatást nem nyújtanak, a gyakorlatban az adataikkal és figyelmükkel fizetnek.³¹ Az adat (*data*) gazdasági fontossága vitathatatlan. Egyszerre termék, az „internet pénzne” és erőforrás. A Google mint Big

Datával rendelkező platformcég egyetlen Google Search keresés során 100 petabájt nagyságú adatmennyiséget mozgat meg, ami közel 100 millió gigabájtjának felel meg. A digitális platformok közötti verseny alapja már nem az ár (*price*), hanem a minőség (*quality*) és a megújulási képesség (*innovation*), amely a rendelkezésre álló adatok megfelelő feldolgozásával érthető el.³²

A digitális platformok saját pozíciójuk és bevételeik érdekében folyamatosan további funkciókkal bővítik tevékenységi körüket, amely adott esetben egy új piacra történő belépést is jelenthet. Ezt az innovatív formájú üzleti modellt beburkolásnak (*envelopment*) nevezzük.³³ Ilyen üzleti modellt követett a Google, amikor az Androiddal belépett a mobil operációs rendszerek piacára, az Apple pedig, amikor megalkotta saját térképalkalmazását, amellyel a Google Maps vetélytársává vált a mobil navigáció területén. Gawer és Cusumano tanulmányukban két stratégiai tevékenységet határoznak meg, amelyek erre a magatartási formára épülve piacvezető szerepre juttathatnak egy digitális platformot. A *coring* (‘magvetés’) mint üzleti stratégia azon tevékenységet takarja, amikor egy adott piacon még nincs jelen platform, és ott egy olyan új technológiát vagy szolgáltatást kínál az újonnan belépő, amely fogyasztók jelentős bázisát tudja kiszolgálni. A Googlenek a PageRankkel az internetes keresőmotorok területén történő megjelenése ilyennek tekinthető. A másik tevékenység a *tipping* (‘kibillentés’),³⁴ amely tevékenységek széles skáláját öleli fel, amelyek elsősorban a platform pozícióját hivatottak megszilárdítani azáltal, hogy piaci versenytársaik technikai jellegzetességeit saját platformjuk szerkezetébe integrálják. Amikor a Google piacra dobta a Chrome nevű böngészőjét, azoktól a korábbi böngészőktől tanult, amelyek a kezdetben keresőmotorként működött.³⁵

25 Lásd: Stallkamp – Schotter (20. l.) 5.

26 Lásd: Nooren – Van Gorp – Van Eijik – Fathaigh (3. l.) 272.

27 Klein Tamás – Tóth András: Technológiai jog – Robot jog – Cyber jog. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018, 104.

28 Ezt nevezik „hólabdahatásnak”: amikor egy ponton átlendülve monopóliumba kerül egy platform. Lásd: Klein – Tóth (28. l.) 104.

29 Fiona M. Scott Morton – David C. Dinielli.: Roadmap for an Antitrust Case Against Facebook. Omidyar Network, 2020, 19.

30 Lásd: Nooren – Van Gorp – Van Eijik – Fathaigh (3. l.) 268.

31 Carmen Langhanke – Martin Schmindt-Kessel: Consumer Data as Consideration. *Journal of European Consumer and Market Law*. 2015, 218223.

32 Torster Körber, Is knowledge (market) power? On the Relationship Between ‘Data Power’ and Competition Law. Köln, 2016, 4.

33 Christopher Nicolas Müller – Björn Kijl – Ivanka Visnjic: Envelopment lessons to manage digital platforms: The cases of Google and Yahoo, Strategic Change, John Wiley & Sons, Ltd., 2018, 140141.

34 Nem azonos a tetőzés fogalmával azonosított fogalommal. Míg ez egy tevékenységet, a tetőzés egy állapotot jelöl.

35 Lásd: Müller – Kijl – Visnjic (34. l.) 139140.

2.3. A digitális platformok működési mechanizmusának átfogó megértése elengedhetetlen a megfelelő jövőbeli szabályozási keret kialakításához

Látható, hogy egy teljesen átfogó definíció megalkotása – a digitális platformok természetére tekintettel – nem kivitelezhető, az azonban kiemelt fontossággal bír, hogy a fogalom alatt minden szabályozó, minden felhasználó és minden piaci oldal ugyanarra a jelenségre gondoljon. Véleményem szerint egy mindenekfelett álló definíció megalkotása helyett egy olyan rendszer vagy teszt kidolgozása célszerű, amely mind a versenyhatóságok, mind az egyéb szabályozók számára iránymutatásként szolgálhat ennek az egységes tudatnak a kialakításához. Az, hogy számos tudományos elme foglalkozik már a digitális platformok fogalmával és a bővülő esetjog segítségével egyre több aspektusát tárjuk fel a komplex működési hálójuknak, szintén mind ebbe az irányba mutat.

Egy átfogó absztrakt definíció rendkívül tárgyan hagyja az alanyi kört, így a digitális platformok mélyebb és alaposabb megértésére, komplex működésük szemléltetésére nem alkalmas, csupán a felszínen képes őket megragadni. Éppen ezért egy olyan katalógus vagy teszt összeállítását is célszerűnek tartom, amely sorra veszi azokat a tulajdonságokat, amelyek az adott digitális platform működését pontosítják, és a teszt vagy katalógus segítségével feltérképezhetővé válik, pontosan milyen digitális platformról is beszélünk.³⁶ Mindenképpen szükséges a katalógusban szereplő tulajdonságok körét időről időre revízió alá venni, abból az okból kifolyólag, hogy a digitális platformok gyors fejlődése folyamatosan új releváns tulajdonságok megjelenését hozza magával. E revízió legjobb forrása és kiegészítő eszköze a digitális platformok működésére és szabályozására vonatkozó esetjog lehetne.

Ennek a katalógusnak az egyik oldalán az értékelni kívánt jellemzők, a másikon pedig a megfelelő értékelési megközelítések kerülnének

meghatározásra. Az általam készített teljes katalógus bemutatása nélkül itt olyan jellemzőkre és értékelési megközelítésekre kell gondolni, mint a piaci oldalak számának meghatározása, hogy egy szolgáltató/szolgáltatás esetében hány piaci oldalon való megjelenést vizsgálhatunk. Érdekes jellemző a szomszédos oldalak/piacok helyzete is, vagyis az, hogy milyen további potenciális piaci vannak a platformnak. Érdemes vizsgálni, hogy horizontális vagy vertikális digitális platformokról beszélünk-e, vagyis mi a platform hatóköre, milyen mértékben specializált vagy éppen átlagos a tevékenysége. További fontos jellemző a belépési akadályok milyensége – itt kifejezetten az adott piacra jellemző akadályok vizsgálata és erősségük mértéke releváns. Hasonlóan fontos körülmény az externáliák erőssége vagy épp a platform bevételi modellje, megkülönböztetve a közvetlen fizetési modell, a reklám modell, a hozzáférési modell, illetve az akvizíciós modell sajátosságait. A katalógus a digitális platformok jellemzőinek pontosabb feltérképezését tenné lehetővé; annak pontos eljárásjogi alkalmazása számos további, jogalkotói és jogalkalmazói jogkörbe tartozó kérdés függvénye.

3. A versenyjogi szabályozás kihívásai a digitális platformokkal szemben

A digitális platformok működésével kapcsolatban felmerülő problémákról a fogyasztók a BigTech körében emlegetett vállalatok esetében hallhattak,³⁷ hiszen egy alapvetően kiterjedt szolgáltatási körrel és felhasználói bázissal rendelkező digitális platform által megvalósított jogsértés nagyobb mértékben képes a különböző védett érdekek megsértésére. Az esetek rendkívül összetettek és sokfélék, legyen szó adatvédelmi problémákról, például a platformok esetében felmerülő „ingyenesség” kérdéséről,³⁸ fogyasztók megtévesztéséről,³⁹ önelőny alkalmazásáról⁴⁰ vagy épp erőfölénnyel való visszaélést megvalósító magatartásokról.⁴¹ Az erőfölénnyel való visszaélés, mint klasszikusan a versenyjog által szankcionált magatartás,

36 Kondrát Flóra: A nagy platform nagy felelősséggel jár? - A Google mint digitális platform versenytörzítő gyakorlata, Budapest, 2021, 7-8. https://nmhh.hu/cikk/219733/Kondrat_Flora_A_nagy_platform_nagy_felelosseggel_jar__A_Google_mint_digitalis_platform_versenytorzito_gyakorlata (letöltés: 2021. 10. 14)

37 Amanda Lotz: 'Big Tech' isn't one big monopoly – it's 5 companies all in different businesses. The Conversation, 2018 <https://theconversation.com/big-tech-isnt-one-big-monopoly-its-5-companies-all-in-different-businesses-92791> (letöltés: 2021. 10. 14.)

38 Vj-85/2016/189

39 VJ/24/2020

40 Antitrust: Commission sends Statement of Objections to Amazon for the use of nonpublic independent seller data and opens second investigation into its ecommerce business practices, Press release, Brussels, 2020 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2077 (letöltés: 2021. 10. 14)

41 Bundeskartellamt, February 6, 2019, Case B6-22/16

véleményem szerint kiemelten érdekes a digitális platformok működésének tükrében. Maguk a digitális platformok a friss internetfelhasználók problémáira válaszként jöttek létre, hogy a felhasználók képesek legyenek eligazodni az „internetes zajban”.⁴² A digitális platformok útja megjelenésük óta a megerősödésről és a terjeszkedésről szólt, amelyek során tevékenységi körük rendkívül sokszínűvé, szélessé és szerteágazóvá nőtte ki magát. Ugyanakkor, ezek a tulajdonságok, amik ezt a magas fokú problémaérzékenységet lehetővé teszik a platformok számára, gyakran képesek az erőfölényes pozíció kialakítására. Az összetett működési rendszer és az innovatív fejlődés a digitális platformok sikerének záloga, amely siker sokszor piacvezető pozícióként realizálódik. Ez azonban könnyen jogsértő magatartásokat eredményezhet.

Vegyük példának a Google Inc. („Google”) ellen indult három európai bizottsági eljárást és annak tapasztalatait.⁴³ Az esetek mindegyikében a Google erőfölénnyel való visszaélést megvalósító, versenytorzító gyakorlatai kerültek vizsgálatra. Az Európai Bizottság következetesen, esetről esetre vizsgálta a magatartás által érintett piacokat, az erőfölényes pozíciót generáló tényezőket, valamint a visszaélést megvalósító magatartás jellegét.

Az eljárások mindegyike rendkívül lassú lefolyású volt.⁴⁴ A 2017-es Google Shopping-ügy 2008-ra visszamenően ítélte jogsértőnek a Google magatartását, az Android-ügyben 2011 óta megvalósuló gyakorlat is vizsgálat alá került, míg az AdSense-ügyben a jogsértő magatartást megvalósító kizárólagosságot biztosító szerződések 2006 óta a Google gyakorlatának részét képezték. E lassú lefolyás természetes oka pedig a rendkívül komplex vizsgálatot igénylő működési modell, annak minden releváns részletének és pontos hatásainak feltérképezése. A digitális platformok esetében is fontos a hatékony és gyors fellépés lehetőségének megteremtése, hogy minél kisebb fogyasztói kör érdeke sérüljön egy esetlegesen jogsértő magatartás következtében, és minél rövidebb ideig álljon fenn

az egyenlőtlen verseny helyzete. Látható azonban, hogy a meglévő szabályozási keret az exponenciális sebességű fejlődés mellett nem feltétlenül tudja biztosítani a megfelelően komplex, kellő gyorsaságú reakciót, ezáltal a leghatékonyabb szankció kiszabását és a preventív hatást sem. Hiszen hiába magas a bírság mértéke egy olyan, gyorsan bővülő forrásokkal rendelkező vállalat esetén, aminek éves árbevétele 160,7 milliárd dollár – ez a 2017 évi árbevételhez képest 45 százalékkal magasabb.⁴⁵

4. Lépések a megoldás felé? – A Digital Markets Act előnyei és hátrányai

A digitális platformok által generált kérdések és problémák jelentős része versenyjogi eredetűnek tekinthető, éppen ezért kiemelkedő szerepe van a születőben lévő szabályozás alakításában a versenyhatóságoknak is, többek között az Európai Bizottságnak mint az Európai Unió versenyhatóságaként is működő szervnek. Az Európai Unió jelenleg a szabályozási keret kialakításának előjárójaként kiemelt figyelmet érdemel, hiszen Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság jelenlegi elnöke már beiktatásakor kiemelt helyen kezelte „Európa digitális korbá való illeszkedésének” kérdését.⁴⁶

Az Uniónak az elektronikus kereskedelem szereplőivel és a digitális platformokkal szembeni fellépési sorozata egy több elemből álló védelmi rendszer képét festi elénk, amely sorozatnak a legfrissebb eleme a DMA. A DMA ex ante kötelezettségeket tartalmaz, az európai versenyjogi gyakorlatra támaszkodva.⁴⁷ A DMA célja a tisztességes és nyitott digitális piacok biztosítása. A Bizottság ezt speciális alanyokkal szemben alkalmazott kötelezettséggel kívánja elérni. Bizonyos nagy online platformok kvázi „kapuórként” működnek a digitális piacokon, és ezek működése nem feltétlenül tekinthető tisztességesnek, így gátolják az innovációt és a piaci versenyt.⁴⁸ A DMA a platformokkal együttműködő versenyt támogató szabályozást

42 Bernard MARR: Big Data in Practice: How 45 Successful Companies Used Big Data Analytics to Deliver Extraordinary Results, 2016, 244.

43 COMP/AT.39740 sz. ügy (Google Search (Shopping)), COMP/AT.40099. sz. ügy (Google Android), COMP/C-3/40.411. sz. ügy (AdSense)

44 Tóth András: A technológiai óriások piaci megregulálásának versenyjogi mozgatói és aspektusai, különös tekintettel a Digital Markets Act javaslatra, Versenytükör, 2021/1. (XVII. évfolyam, 1. szám), 3754.

45 Investigation of Competition in Digital Markets – Majority Staff Report and Recommendations, Subcommittee On Antitrust, Commercial And Administrative Law, U.S. House of Representatives, United States, 2020. 430449.

46 Ursula von der Leyen: A Union that strives for more, Political Guidelines for the Next European Commission 20192024, 2019. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf (letöltés: 2021. 10. 14.)

47 Tóth András: A technológiai óriások piaci megregulálásának versenyjogi mozgatói és aspektusai, különös tekintettel a Digital Markets Act javaslatra, Versenytükör, 2021/1. (XVII. évfolyam, 1. szám), 3754

48 The Digital Markets Act: ensuring fair and open digital markets, European Commission, 2020, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-markets-act-ensuring-fair-and-open-digital-markets_en (letöltés: 2021. 10. 14.)

kíván képviselni, mégpedig a méltányosság és a piac versenyképességének megtartása jegyében. A DMA kiemelkedő előnye, hogy „végre” célzottan a legtöbb port kavaró óriás digitális platformokra, a legnagyobb kapuőrökre koncentrálnak.

A kapuórré minősítés keretében először vizsgálni kell, hogy (1) a platform jelentős hatást gyakorol-e a belső piacra, (2) olyan alapvető platformszolgáltatást működtet-e, ami az üzleti felhasználók számára fontos „kapuként” szolgál ahhoz, hogy a végfelhasználókat elérjék, és (3) állandósult és tartós pozíciót élvez-e műveletei során, vagy várható-e, hogy a közeljövőben ilyen pozícióra szert fog tenni? Másodikként kvantitatív mérőszámok kerülnek alkalmazásra. Ennek megfelelően egy digitális platform kapuőrnek minősül, amennyiben (a) legalább 6,5 milliárd euró volt az előző három pénzügyi évben a csoportszintű forgalma az Európai Gazdasági Térségben, vagy (b) csoportszintű átlagos tőkepiaci értéke vagy ekvivalens valós piaci értéke az előző pénzügyi évben legalább 65 milliárd euró volt.^{49, 50} A gatekeeper meghatározás kritikája, hogy bár célja a pontos alkalmazhatóság volt, a „célzott”, kapuőri funkciót betöltő platformokon kívül más platformok is a szabályozás hatálya alá kerülhetnek, amelyek bár nagyok, de nem kapuőrök, nem gátolják a versenyt. Úgy gondolom: a meghatározás, kiegészítve az általam javasolt definiálási rendszerrel, hasonlóan gyorsan, kvantitatív adatok alapján, mégis sokkal részletesebben, a platformok egyéni működésére tekintettel tudná meghatározni a kapuőr platformokat, így valóban ki lehetne szűrni azokat a versenyzőket, amelyek a digitális piacon tisztességtelenül működnek.

A kapuőröknek ez a meghatározása a kvantitatív kritériumok alapján ahhoz vezet, hogy olyan platformok is a DMA hatálya alá tartozónak minősülhetnek, amelyek bár a felhasználói bázis nagyságát tekintve valóban nagynak tekinthetők, nem képviselik azt a káros kapuőri szerepet, amelynek visszaszorítására a rendelet törekszik.⁵¹ Kérdés, hogy a felhasználói bázis nagysága önmagában elegendő alap lehet-e ahhoz, hogy vélelmezni lehessen egy digitális platform káros jellegét.

5. A megfelelő szabályozási irány megtalálása – az ex ante és a versenyjogi szabályozás megtartásának lehetőségei

A digitális platformok esetében számos probléma versenyjogi ihletésű. Ezért a kialakuló ex ante szabályozásnak egyszerre kell figyelemmel lennie az eddigi versenyjogi gyakorlatra mind az Amerikai Egyesült Államokban, mind az Európai Unióban, illetve a versenyjogi eredetű problémák árnyékából felbukkanó más jogterületek érintő jogsértésekre, és rendeznie kell saját helyét a szabályozási környezet dinamikájában. Egyszerre kell figyelemmel lennie az új piacra lépőkre, és azokra, akik jelentős piaci erővel már jelen vannak. A kialakuló ex ante szabályozás kereteit pontosan, jól fókuszáltnak kell kialakítani, és erős kapcsolatot kell meghagyni közte és a versenyjogi szabályozás védőháló és jogágak feletti jellegével. Az ex ante és az ex post szabályozási rendszernek ez a fajta hibrid, eddig nem ismert kombinálása egyszerre tenné pontosabbá, gyorsabbá, és a digitális platformok működésének megfelelően komplexszé a szabályozást. Azért is tartom fontosnak a két, alapvetően ellentétes szabályozási megközelítés kombinálását, mert a digitális platformok működésükkel arra sarkallnak bennünket, hogy eddig alapvetőnek gondolt helyzeteket és elméleteket kérdőjelezzünk meg, mind a technológia, mind a szabályozási elméletek területén.

A fókuszáltság és pontosság érdekében fontosnak tartom annak a kétszintű tesztnek a kialakítását, amivel maguk a digitális platformok is jobban azonosított szereplőkké válnának a szabályozási térképen. Ez működhetne egyfajta hatály meghatározásaként is. Az első lépcső keretében egy absztrakt definíció – amely, hasonlóan az általam alkototthoz, figyelemmel lenne más meghatározási kísérletekre – megalkotásával kerülne eldöntésre, hogy egy, a digitális térben létező entitás digitális platformnak minősül-e, így a szabályozás hatálya alá tartozik-e. Második lépcsőként a bemutatott katalógushoz hasonlóan a digitális platform jellemzői kerülnének felderítésre. Ennek az áthatóbb megértés előnyei mellett az eljárást

49 Proposal for a Regulation Of The European Parliament And Of The Council on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act) COM/2020/842 final, 2020, 3. cikk (1)

50 Dolgozatomban nem vizsgáltam azokat az eljárási eseteket, amikor a Bizottság vizsgálat alapján minősít egy platformot kapuőrnek.

51 Cristina Caffarra – Fiona Scott Morton: How Will the Digital Markets Act Regulate Big Tech? 2021 <https://promarket.org/2021/01/11/digital-markets-act-obligations-big-tech-uk-dmu/> (letöltés: 2021. 10. 14.)

gyorsító hatása is lenne. Az erőfölénnyel való vizsgálások vizsgálatának egyik központi eleme annak feltérképezése, hogy beszélhetünk-e az eljárás alá vont cég esetében erőfölényes helyzetről. A gyorsító hatás olyan módon érvényesülne, hogy bizonyos, digitális platformok esetében kiemelt relevanciával bíró tények felderítése tulajdonképpen az eljárás legelején, „magától értetődő módon” zajlana le, külön vizsgálat elrendelése nem lenne szükséges, az a hatály vizsgálatával egyidejűleg megvalósulna. A katalógusnak történő megfeleltetés során kimutatásra kerülne többek között, hogy a platform és a közvetítő funkciója folytán érintett felek között létrejött-e valamilyen (antifragmentációs vagy kizárólagosságot biztosító) szerződés, amely jogszerűségét vizsgálni érdemes; mekkora az adott platform felhasználói bázisa, e tekintetben van-e megfelelő kiegyenlítő vevői erő; szomszédos piacok esetében mekkora a valószínűsége az áttérésnek, van-e a platformnak erre vonatkozó szándéka, ennek milyen lehetséges hatásai lehetnek. A katalógus alapján pontosan és következetesen fel lehetne térképezni az adott digitális platform esetében felmerülő belépési akadályokat, mind az érintett, mind a szomszédos piacok vonatkozásában. Kiemelt vizsgálatot érdemelnek az externáliák hatásai, a jelentkező márkahatásokkal, valamint az adatmennyiséghez és az adatok mozgathatóságához kötődő adatvédelmi kérdésekkel összefüggésben. A katalógus alapján felmutatott tények így átláthatóbb képet mutatnának a digitális platform erőfölényes vagy megkerülhetetlen pozíciójáról.

A digitális platformok jogszerű működésére vonatkozó eljárások gyorsítására szolgálna egy ex ante keretrendszer, egy „feketelista” megalkotása is. Ezen a listán olyan magatartások szerepelnek, amelyek megállapítása automatikusan, ipso iure jogszabálysértést valósítana meg. Ilyen elven működik hazai jogunkban a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény. Ezzel a szabályozási móddal olyan gyakorlatok kialakulásának lehet gátat szabni, amelyek potenciálisan visszaszoríthatják vagy gyengíthetik a versenyt, illetve közvetve vagy közvetlenül károsak lehetnek a végfogyasztók érdekeire. Egy „feketelistas” rendszer esetében ugyanakkor kiemelten fontos mind

a lista elemeinek – a folyamatosan bővülő esetjognak is megfelelő – felülvizsgálata, kiegészítése és átdolgozása, valamint a kimentési lehetőség biztosítása is, amennyiben az adott magatartást hatékonyságnövelés céljából valósította meg a platform, és az objektíve indokolt volt.

Az ex post versenyjogi szabályozás lehetőséget biztosítana a „feketelistára” nem került magatartások utóbbi kiszűrésére, garantálva a jogsértő magatartások kiszűrésének teljes körű megvalósulását,⁵² ugyanis közbelépések, amikor a jogsértés már tetten érhető, továbbra is súlyos mértékű bírságok kiszabásával szankcionál (amelynek mértéke akár az előző éves nettó árbevétel 10 százaléka is lehet). Az ex post szabályozás értelmében lehetőség lenne a platformok jogsértéseit esetről esetre vizsgálni, és azokra személyre szabott kötelezettségeket megállapítani, így a szabályozási forma figyelemmel maradhatna a platformok sokszínűségére és sajátos jellegzetességeikre, működésükre. A versenyjog ex post szabályozása részletesen feltárta azokat a körülményeket, amelyek miatt egy magatartás visszaélésszerű lehet (versenytársak lehetséges kizorítása, fogyasztói érdekek sérülése), azonban magának a magatartásnak ugyanolyan komplex, de gyorsabb megítéléséhez szükséges a katalógus szerinti adatok birtoklása, valamint a „feketelista” alapján szűrhető magatartások felismerése. Ezzel a nyitottsággal a szabályozás modern helyzetek megoldására is képes lehet.⁵³

A hatékonyság jegyében a szankció mértékének meghatározása során a klasszikus metódus mellett a katalógus alapján különböző szélességű köröket is meg lehetne határozni a platformokra (például a felhasználói bázis nagysága, a piaci részesedés, azonos belépési akadályok mentén), és az adott körhöz igazítani a szankciók típusát. Méret szerinti felosztás esetén esetlegesen kisebb, új piaci szereplőkre a pénzbírság és a gyakorlattól való eltiltás lehetne az általánosan alkalmazott hátrány, míg meghatározó platformok esetében akár a feldarabolás is szóba jöhetne.⁵⁴

A DMA mindezekre tekintettel véleményem szerint egy új anyaggal történő tűzoltásnak tekinthető, még közel sem alkalmas arra, hogy a felmerülő problémákat a gyökerüknél tudja kezelni, mégis egy új és fontos megoldási kísérlet. Mindenképpen fontos és kiemelkedő a célzott alanyi kör

52 Tóth András: A közértéket teremtő prevenció magasabb foka a versenyjogban, Pro Futuro, Budapest, 2021., 1718.

53 Thomas M. Jorde – David J. Teece: Antitrust, Innovation and Competitiveness. Oxford University Press, New York, Oxford, 1992, 4782.

54 Brealey – Myers: Modern vállalati pénzügyek, Panem Könyvkiadó, Budapest, 2011, 1031.

felé való mozdulás, valamint annak felismerése is, hogy a versenyjog önmagában nem képes minden piaci helyzetre megoldást nyújtani. Ezeket a megjelenő elhatározásokat kell a jövőben erősíteni és finomítani, tovább pontosítani a szabályozott alanyokat és cselekményeket, valamint teret engedni a szabályozás komplexebbé válásának.

6. Összegzés

A digitális platformok megjelenésükkel számos kérdés és kihívás elé állították nemcsak a felhasználókat, hanem a szabályozókat is.

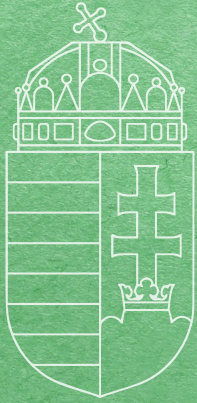
Jelen tanulmányban azt jártam körbe, hogy miért nem lehet elégséges a felmerülő kihívások orvoslására a klasszikus versenyjogi szabályozás, és milyen változtatásokkal lehetséges a hatékonyság növelése. Bemutattam a digitális platformok komplex működését is, kiemelve, miért is fontos ezt a működési hálózatot átlátnunk a sikeres szabályozás kialakítása érdekében. Végezetül megvizsgáltam, milyen mértékben felel meg a DMA ennek az elvárt komplexitásnak, és miben kellene még erősíteni a minél nagyobb fokú hatékonyság jegyében.

A digitális platformok által generált problémák számos jogterületet érintenek, eddig nem látott nagyságú árbevételeket mozgatnak tőkeként, és eddig nem látott mértékű globális kiterjedtségre

tettek szert. Éppen ezért a versenyjog önmagában nem képes minden piaci helyzetre megoldást nyújtani. A digitális platformok működése rendkívül összetett, gazdasági és informatikai ismeretek is szükségesek a modellek és az algoritmusok azonosításához. Ennek a bonyolult rendszernek a szabályozása csak úgy lehetséges, ha elsősorban a szabályozó magas fokon ismeri a digitális platformok működését, így ahhoz mérten és annak megfelelően képes saját stratégiáját is kialakítani. Ehhez akár egy új teszt bevezetése is alkalmasnak tűnhet.

A DMA rendelet megnyitotta a kaput az ex ante szabályozás kialakítása felé, jó első lépéseket meghatározva. Véleményem szerint a javaslatban megjelenő törekvések kidolgozásával, pontosításával és finomításával hatékony szabályozási keret alakulhat ki. A teljes védelmi vonal felállításához azonban véleményem szerint az ex ante és az ex post szabályozás hibrid közelítése szükséges. A kialakuló „digitális platformjognak” ugyanolyan közzelségben kell maradnia a magját jelentő versenyjoghhoz, amilyen közel az adatvédelem is maradt hozzá.

Sok izgalmas kérdés megválaszolása vár még a jogalkotókra és a jogtudományra is. A siker záloga lehet az innovativitás áttemelése ebből a gyorsan fejlődő komplex világból az azt uraló keretek közé is.

Kopácsi István¹

Informátori díj alkalmazása versenyügyekben

Informant reward scheme in competition cases

Abstract

The aim of this study is to showcase the researchers' opinions regarding the legal institution of the informant reward and to provide an overview of the recent Hungarian regulations through a number of pragmatic experiences. This study gives a general overview of the informant reward scheme in competition cases. First of all the author presents the pros and cons of this tool, the interplay between leniency – which is known as the most powerful tool against cartels – and informant reward scheme. This is followed by a presentation of the Hungarian rules the topicality of which is given by the decade since the introduction of the informant's reward in Hungary.

Tárgyszavak: Informátori díj – bizonyítékok – kartellek – versenyjogi jogérvényesítés – engedékenység
Keywords: Informant reward scheme – evidences – cartels – competition enforcement – leniency

1. Bevezetés

A kartellek elleni küzdelem eszközeit vizsgálva abból a szempontból, hogy azok alkalmazása során a versenyhatóságok milyen forrásból merítenek muníciót a jogsértő tevékenység bizonyítására, három csoportot érdemes említeni:²

- figyelik a piacokat és publikus információkat, közgazdasági elemzéseket végeznek. Wils szerint ennek a technikának a gyakorlatban nincs nagy jelentősége amiatt, hogy a bíróságok előtt általában a közgazdasági elemzések nem bizonyulnak elégségesnek a kartellek bizonyításához;
- harmadik felektől – versenytársaktól, üzletfelektől – szereznek be adatokat, akik a hatósághoz fordulnak mások versenyjogi jogsértéséből származó esetleges sérelmeik miatt;
- általában a bizonyítékok legjobb – és egyes esetekben tulajdonképpen kizárólagos – forrásának azonban azok a vállalkozások vagy

magánszemélyek számítanak, akik maguk is részt vettek a jogsértés elkövetésében. Hogy miért ez a legjobb megoldás a bizonyítékok beszerzésére? Az első kettő lehetőségtől eltérően itt nem csak fizikailag létező dokumentumok elérésére van lehetőség, hanem bármilyen bizonyíték beszerezhető, illetve az első megoldáshoz képest alacsonyabb költséggel is jár a hatóság számára.

A fenti megkülönböztetés mellett meg kell említeni, hogy bizonyos esetekben a hatóságok az információk megszerzéséért pénzügyi ösztönzöt is alkalmaznak. A felderítés során alkalmazott ilyen eszközök között érdemes különbséget tenni aszerint, hogy kire vonatkoznak. Ez alapján beszélhetünk a jogsértésben részt vett vállalkozásokra vonatkozó megoldásokról, a kartell miatt büntethető magánszemélyekkel kapcsolatos díjazásról, és a – tanulmány szempontjából releváns – „egyéb” informátorokról. Mivel a cikk erre a harmadik

¹ Irodavezető, Gazdasági Versenyhivatal – Döntéshozatal Támogató Iroda

² Wils, Wouter P.J.: Leniency in Antitrust Enforcement Theory and Practice. World Competition 30(1): 2564, 2007. 3841.

kategóriára összpontosít, ezért ezzel kapcsolatban kiemelném Wils azon megállapítását, miszerint ez a kategória a fentebbi, információforrásokkal kapcsolatos csoportosítás szerint leginkább a második csoportba tartozik, lévén harmadik – vagyis a jogsértésben részt nem vett – személyek ösztönzöttségét mozdítja elő információk önkéntes szolgáltatására.³

Az informátorok csoportosítása alapján, azaz ha azonosítani szeretnénk az informátorként potenciálisan fellépő, közvetlenül a jogsértésben részt nem vett személyeket, azt mondhatjuk, hogy ők lehetnek i) a jogsértésben érintett vállalkozásnál dolgozó, ám a jogsértésben csak kis részben közreműködő alkalmazottak, ii) más alkalmazottak, akiknek csak tudomásuk van a jogsértésről; iii) elégedetlen vagy elbocsátott alkalmazottak, iv) olyan személyek, akik az előző csoportok valamelyikébe sorolt személlyel valamilyen kapcsolatban vannak.⁴

Jelen tanulmány célja az informátori díj versenyügyekben való használatával kapcsolatos kutatói vélemények bemutatása, a jogintézmény magyarországi szabályainak áttekintő ismertetése, néhány gyakorlati tapasztalat összefoglalásával, melynek aktualitását az informátori díj hazai bevezetésének évtizedes múltja adja.

2. Az informátori rendszer kialakításának okai

Az informátori díjról szóló tanulmányok nagy része az engedékenységi programokkal fennálló kapcsolatról szól, ezért elsősorban arra a Versenytükörről korábbi számában megjelent tanulmányban⁵ említett jelenségre szeretném emlékeztetni a kedves olvasókat, miszerint egyértelmű, hogy az engedékenység hatására sok jogrendszerben jelentősen emelkedett a felderített kartellek száma, és egyszerűsödtek is a kartellekkel szembeni eljárások, mert a versenyhatóságok számára a jogsértést alátámasztó bizonyítékokat biztosítottak.⁶

Nem vonható kétségbe az engedékenység fontos szerepe a versenyjogi jogsértések kapcsán, azonban nem szabad, hogy az egyetlen eszközzé váljon, mint ahogy más jogsértések felderítése esetén sem támaszkodhatunk csak egy eszközre,⁷ továbbá minden versenyhatóság egyedileg kénytelen megtalálni az egyensúlyt az engedékenység és egyéb eszközök használata között, mivel úgy tűnik, hogy az engedékenységi kérelmek beadására való hajlam nemzeti sajátosság lehet.⁸

Egy, a versenyjogban alkalmazott bírságok, engedékenység és pénzügyi díjazás hatásait, összefüggéseit vizsgáló tanulmány szerint⁹ az OECD országai közül a legtöbb esetében az engedékenység a fő eszköze a kartellek felderítésének és vizsgálatának, mivel nagymértékben hozzájárult a felderített kartellek számának növekedéséhez. Fontos azonban megjegyezni, hogy a sikeresség mutatója nem lehet önmagában ez a szám, hiszen adott esetben egy rosszul megtervezett versenyjogi eszközrendszer a kartellek számának emelkedéséhez is vezethet, a versenyjog fő célja pedig a jólét növelése, vagyis a siker inkább a kartellek számának és az árak csökkenésében mutatkozna meg. Az elrettentő hatást azonban nehéz mérni, mivel a kartellek számát, és ennek változását lényegében lehetetlen megfigyelni. Az Amerikai Egyesült Államok kapcsán Stephan azt a megállapítást teszi, hogy az 1970-es években bevezetett engedékenységi program elterjedése – és a magas bírságösszegek – ellenére továbbra is nagy számban tárnak fel kartelleket, amiből arra lehet következtetni, hogy van még hova fejlődni elretentés terén.¹⁰

Az engedékenységi programok a kartellbejelentések számának megugrását eredményezték, ami – paradox módon – a kartellek felderítésének hatékonyságát fenyegeti. Nem szabad elfelejteni, hogy az engedékenység bevezetésének egyik célja éppen a hatóságok erőforrás-megtakarítása volt. Ehhez képest a kérelmek nagy száma azt eredményezte egyes hatóságoknál, hogy az engedékenységen

3 Lásd: Wils (2. lj.) 6163.

4 Stephan, Andreas: Is the Korean Innovation of Individual Informant Rewards a Viable Cartel Detection Tool? CCP Working Paper 143. 9.

5 Kopácsi István: Engedékenység és ex officio eljárások egymásra hatása. Versenytükörről, 2017/1. szám, XIII. évfolyam, 1. szám. 2231.

6 OECD Policy roundtables: Ex officio cartel investigations and the use of screens to detect cartels. (2013.) 12. <http://www.oecd.org/daf/competition/exofficio-cartel-investigation-2013.pdf> (letöltés: 2021. 06. 30.)

7 Abrantes-Metz, Rosa: Roundtable on ex officio cartel investigations and the use of screens to detect cartels. 2013. 8. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2343465 (letöltés: 2017. 06. 19.)

8 Lásd: Kopácsi (5. lj.) 31.

9 Bigoni, Maria – Fridolfsson, Sven Olof – Le Coq Chloé – Spagnolo, Giancarlo: FINES, LENIENCY, and REWARDS in antitrust. RAND Journal of Economics. Vol. 43, No. 2, Summer 2012. 369370.

10 Lásd: Stephan (4. lj.) 1.

alapuló eljárások sok erőforrást vonnak el a nem engedékenységi eljárásoktól.¹¹ Ehhez a jelenséghez már csak egy kis leleményesség kell, és mesterségesen lehet generálni: az engedékenységi programokat a jogsértő vállalkozások akár stratégiai eszközként tudják használni a kartell felfedésével, így elképzelhető, hogy csak elbukott kartellügyekkel terhelik a hatóságokat.¹²

3. Az informátori díj lehetséges pozitív hatásai

Cikkében Riley azt írta, hogy a versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos jelzések pénzdíjjal való jutalmazásának három fő okát látja. Először is, egyetértve az OECD kőkemény kartellekről szóló jelentésével¹³ hivatkozik arra, hogy a kartellek – nem csupán a közbeszerzések során megvalósulók – az általuk alkalmazott túlárazással közvetlen gazdasági károkat okoznak más vállalkozásoknak, a vásárlóknak, végső soron pedig az európai- és a világ gazdaságnak. Másodsorban, a kartellek titokban működnek, nehéz őket megtalálni, fellépni velük szemben. Harmadsorban, az előző két jellemzőből fakadóan a kartellekről szóló információk rendkívül értékesek. Ezekből fakadóan pedig valós lehetőség, hogy a pénzdíjjal való jutalmazás segítségével emelni lehet a versenyjogi jogérvényesítés szintjét.¹⁴

Az informátori díj kapcsán, miközben Kovacic a kartellek visszaszorításának megvalósítását – nem meglepő módon – egy integrált rendszerben képzei el, úgy foglal állást, hogy minél több közvetlen bizonyítékot kell generálni a jogsértéssel szemben, akár pénzdíjazás útján is, ha ezzel rá lehet venni a munkavállalókat arra, hogy a hatáskörrel rendelkező hatósághoz forduljanak a tiltott tevékenység jelzésével. Az informátorok számára biztosított díj szerinte segíthet abban, hogy a titkos megállapodásokat be lehessen azonosítani, és a felderítés lehetőségének növelése arra

ösztönözheti a kartelleket – nyilván a minél kevesebb bizonyíték előállításának elkerülésére –, hogy a koordináció kevésbé közvetlen, és ezáltal kevésbé hatékony eszközeihez forduljanak.¹⁵

A kartellek elleni kihívások kezelése, legalábbis az elrettentés oldaláról szemlélve, a modern rendszerekben két lábon áll: az egyik a felelősségre vont vállalkozásokkal szembeni szankciók súlyának növelése, a másik a tiltott magatartások felderítésének javítása.¹⁶

Az informátori rendszer hatása lehet, hogy tulajdonképpen a vállalkozások minden munkavállalója informátorra válhat, ami a vállalkozások vezetői számára fejfájást okozhat, hiszen erre tekintettel nemcsak a kartellben részt vevő más vállalkozások miatt kell tartaniuk a lelepleződéstől, hanem minden olyan személy tekintetében is, akinek bármilyen okból kifolyólag tudomása van a jogsértő magatartásról. Az engedékenységgel összevetve az informátori díj kiveszi a gyeplőt a cégvezetők kezéből abban az értelemben, hogy nem ők döntenek el, mikor fordulnak a versenyhatósághoz, vagyis nem csak az engedékenységet a többi kartellezővel folytatott versenyfutással kell törődniük. Emiatt a két jogintézményt nem egymás helyettesítőinek, hanem kiegészítőinek kell tekintelnünk, mivel – és ezt a nézőpontot képviseli később részletesebben kifejtetten a Gazdasági Versenyhivatal (a továbbiakban: GVH) is – az informátori díj által gerjesztett nyomás hozadéka lehet egy engedékenységi kérelem.¹⁷

Spagnolo arra a következtetésre jut az Aubert, Kovacic és Rey¹⁸ által jegyzett kéziratban foglalt modellre hivatkozva, hogy az engedékenységi programok mellett működő, informátoroknak nyújtott pénzdíjazás eredményeképpen a versenykorlátozó magatartásban részt vevő vállalkozások számára a hatóságok felé potenciálisan jelzést adó személyek számának megnövekedése emeli az összejárás költségét, mivel a vállalkozások rákényszerülnek, hogy munkavállalóik számára

11 Duch, Martin: The Impact of Leniency Program on Cartel Enforcement. Law and Economic Analysis of Leniency Program and its Impact on Detecting Cartels. (2015.) 34. http://www.academia.edu/13441437/The_Impact_of_Leniency_Program_on_Cartel_Enforcement (letöltés: 2017. 06. 20.)

12 Stephan, Andreas: An Empirical Assessment of the European Leniency Notice (2009) Journal of Competition Law & Economics 5(3):537561.

13 OECD: Hard Core Cartels, 2000. <https://www.oecd.org/daf/competition/cartels/2752129.pdf> (letöltés: 2021. 06. 30.)

14 Dr. Riley, Alan: Beyond Leniency: Enhancing Enforcement in EC Antitrust Law. In: World Competition 28(3): 377±400, 2005., 2005 Kluwer Law International. 393.

15 Kovacic, William E.: An Integrated Competition Policy to Deter and Defeat Cartels, 51 Antitrust Bull. (2006). 816.

16 Kovacic, William E.: Bounties as Inducements to Identify Cartels. European Competition Law Annual: 2006: Enforcement of Prohibition of Cartels. Ed. ClausDieter Ehlermann and Isabela Atanasiu. London: Hart Publishing, 2007. 571.

17 Lásd: Kovacic (15. lj.) 588.

18 Aubert, C. – Kovacic, W. – Rey, P.: The impact of leniency programs on cartels. Unpublished manuscript. IDEI Toulouse. 2004

magasabb fizetést adjanak.¹⁹ Kifejti továbbá, hogy előnyként, pozitívként értelmezhető az informátori díj oldalán az a következmény, miszerint a jogsértő összejátszásban részt vevő vállalkozások számára nőnek a titokban tartás miatt az összejátszás okozta költségek, amelyek a tisztességes vállalkozások oldalán fel sem merülnek, így összességében pozitív elrettentő hatás várható.²⁰

Egy közgazdasági tanulmányok ismertetésével foglalkozó lapban 2012-ben megjelent elemzés alapján azt a megállapítást vonták le a szerzők,²¹ hogy a pénzügyi díjazás elég erőteljes elrettentő eszköz lehet, ha a jogsértésért kiszabott bírságokat befizető vállalkozások „finanszírozzák” ezt, mivel úgy találták, az általuk alkalmazott modellekre alapozva, hogy az átlagáruk a versenyár szintjére csökkentek, bár új kartellek létrejöttét a díj bevezetése nem akadályozta meg.

Stephan, az informátori díj intézményét 2002 óta alkalmazó, és annak kapcsán úttörőnek tekinthető Koreai Köztársaságban működő pénzügyi informátori rendszert vizsgálva jutott arra az eredményre, hogy logikus lépés egy olyan rendszer bevezetése, ami azokat a magánszemélyeket teszi jogosulttá pénzügyi díjazásra, akik tudomással bírnak jogsértő magatartásról, habár közvetlenül nem feltétlenül vettek abban részt. Amit a rendszer előnyeként értelmez: egyrészt olyan jogsértéseket ismernek meg a hatóságok, melyekről nem volt tudomásuk, másrészt pedig előfordulhat, hogy segít a már ismert jogsértésekkel szemben hatékonyabban fellépni.²²

Az előbb említett szerző véleményével egyetért Kovacic is, amikor legfőbb előnyként azonosítja, hogy a versenyhatóság olyan jogsértéseket fedhet fel, amelyeket engedékenység vagy ex officio eszközök útján nem tudna. Ennek a lehetőségnek elrettentésnövelő hatása lehet, ráadásul úgy növelheti a felderített kartellek számát, hogy közben – legalábbis Kovacic véleménye szerint – a hatóság oldalán nem növekszik meg számottevően a felügyeletre fordítandó erőforrásigény.²³ Mivel az informátor magánszemély lehet, alacsony annak valószínűsége, hogy magatartása egy vállalkozás

stratégiájának része lenne, ellentétben az engedékenység kapcsán említett lehetőséggel. Ezekon felül elvi szinten három további elrettentést növelő hatást azonosíthatunk:

- destabilizálja a kartellt a bizalmatlanság erősítésével;
- emeli az összejátszás költségeit azzal, hogy szükségessé teszi bizonyos védekező intézkedések bevezetését, illetve a jogsértő magatartásról tudomással bírók számára nyújtandó kompenzációt cserébe azért, hogy azok ne forduljanak a versenyhatósághoz;
- csökkenti a kartell hatékonyságát azzal, hogy a fenyegetettség csökkentése érdekében csökkenti a kartellben részt vevő személyek számát a vállalkozások részéről. Ezek az intézkedések hátrányosan hatnak a kartellek működtetésére, sikerére.²⁴

Ha azt vesszük figyelembe, hogy vajon kik lehetnek a legértékesebbek a hivatal szempontjából, nyilvánvaló, hogy a – jogsértésben részt vett vállalkozásoktól független – külsős személyektől a legkisebb az esély jól használható információkat kapni, a leginkább pedig a csalódott alkalmazottak lehetnek a hivatal segítségére, akik esetlegesen információkat őriznek volt munkáltatójuk jogsértő magatartásáról. Utóbbiak az információk átadásával nem is vállalnak akkora kockázatot, mint azok, akik aktuális munkáltatójukkal szemben szolgáltatnak terhelő információkat. Ezen túl pedig egyértelmű, hogy a jogsértésben közvetlenül részt vevők tudnak a legértékesebb információkhoz hozzáférni.²⁵

4. Az informátori díj hátulütői

Megjegyzendő, hogy Kovacic szerint az informátori díj intézményét leginkább olyan esetekben érdemes lehetővé tenni, amelyek egyértelműen károsak, vagyis a legsúlyosabb versenyjogi jogsértések esetén. Olyan jogsértések esetében ugyanis, melyek bizonyítása komolyabb elemzést kíván,

19 Spagnolo, Giancarlo: Leniency and Whistleblowers in Antitrust. In: Handbook of Antitrust Economics. Edited by Buccrossi, Paolo. 277.

20 Lásd: Spagnolo (19. lj.) 278.

21 Lásd: Bigoni – Fridolfsson- Le Coq – Spagnolo (8. lj.) 369370.

22 Lásd: Stephan (4. lj.) 5.

23 Kovacic, William E.: Private Monitoring and Antitrust Enforcement: Paying Informants to Reveal Cartels (2001) 69 George Washington Law Review 766, 774

24 Lásd: Stephan (4. lj.) 3.

25 Lásd: Stephan (4. lj.) 10.

és ezért megítélésük kérdésesebb, több vitát válthat ki, ezért nem célravezető.²⁶

A díjazás lehetőségének bevezetése hátulütőkkel is járhat: hátráltathatja a vállalkozások közti jogszerű együttműködéseket, melyek a pénzdíj reményében arra ösztönözhetnek egyeseket, hogy az együttműködés természetét tévesen megítélve a versenyhatósághoz forduljanak. És akár a szervezeti morál is csökkentheti azáltal, hogy csökken az egymásba vetett bizalom, ami hatékonyságcsökkenést is eredményezhet.²⁷

Az Amerikai Egyesült Államokban a kartellek kapcsán készült felmérésből, illetve a válságok alapján készült jelentésből (a továbbiakban: USA jelentés) kiderül,²⁸ hogy – Kovacic korábban említett véleményével szöges ellentétben – fontos számolni a hatóságok oldalán megnövekedett adminisztrációs teherrel is, amit az informátori díj bevezetése hoz magával. Ezt részben az informátorok kezelése okozza. A jelzésekkel foglalkozni kell, azonban azoknak csak kis része bizonyul hasznosnak. Ezt a tehernövekedést nyilván mérlegre kell tenni, és összemérni az informátori díj pozitív hozadékaival, ami a kartellek büntetésében öltethet testet.

A következőkben az informátori díjas rendszerrel kapcsolatban megfogalmazott két legerőteljesebb kételyt mutatom be: egyrészt, kiderülhet az informátor személye, ami a potenciális informátorok oldalán bizalmatlanságot okozva csökkenti az együttműködés e formájával kapcsolatos kedvet; másrészt, sokan kérdésessé teszik az informátoroktól származó bizonyítékok értékét, alkalmazhatóságát.

4.1. Az informátorok személyének védelme

A több lábon álló, decentralizált ellenőrző rendszerben tehát, ahogy arra fentebb már kitértem, az informátori díj is hozzájárulhat jogsértő tevékenység felfedéséhez. Azonban Kovacic azt is hozzáteszi, hogy fontos az informátorok számára

védelem kialakítása a megtorlás ellen, továbbá olyan mértékű díjjal való jutalmazás, amiért az informátor hajlandó megkockáztatni a munkahelye esetleges elvesztését is.²⁹ Ehhez hasonló véleményt fogalmaz meg Stephan a kartellek kriminalizációjáról szóló tanulmányában. Itt megjegyzi: kicsi az esélye a magánszemélyek informátorként való felbukkanásának, tekintettel az esetleges hátrányokra, amiket akkor szenvedhet el, ha kiderül a személyazonossága. Emiatt szükséges megfelelő védelmet nyújtani számukra.³⁰

Nem lehet elhallgatni azt a tényt az informátorokkal kapcsolatban, hogy a hatóságok felé történő jelzésadásuk kockázatokkal jár rájuk nézve. Az első akadály, amin túl kell lépniük, az a munkáltató által rájuk helyezett nyomás abban a tekintetben, hogy a munkavállalóknak munkáltatójuk érdekei szerint, lojálisan kell eljárniuk.³¹

Stephan az informátorra leselkedő különböző kockázatok – munkahely elvesztése, karriertörés, társadalmi nyomás, családi problémák – számbevétele után arra a következtetésre jut, hogy az informátori díj mértéke akkor lenne méltányos, ha nagyjából duplája lenne annak az összegnek, amit az informátor még életében a munkájával megkeresne, kiindulva az informátor korából és éves fizetéséből.³² Ezt követően megállapította, hogy az Egyesült Királyságban, Magyarországon, Pakisztánban és a Koreai Köztársaságban kifizetett díjak is alacsonyak.³³

A hatékony informátori rendszerrel kapcsolatban azonban Stephan arra a következtetésre jut, hogy az elérhető díjazás csak egy összetevője a jól működő rendszernek, ezt ki kell egészítenie egy jól működő tanúvédelemnek.³⁴

4.2. A bizonyítékok értéke

Természetesen egy pénzdíjjal járó rendszer magában hordozza annak lehetőségét, hogy a jelzések egy része hibás lesz, akár az informátor szándéka ellenére is, de előfordulhat, hogy valamilyen

26 Lásd: Kovacic (15. lj.) 590.

27 Lásd: Spagnolo (19. lj.) 278.

28 Criminal cartel enforcement, Stakeholder Views on Impact of 2004 Antitrust Reform Are Mixed, but Support Whistleblower Protection <https://www.gao.gov/assets/330/321794.pdf> 44. (letöltés: 2021. 06. 30.)

29 Lásd: Kovacic (14. lj.) 829.

30 Stephan, Andreas: Four key challenges to the successful criminalization of cartel laws. *Journal of Antitrust Enforcement*, Vol. 2, No. 2 (2014), pp. 333-362. doi:10.1093/jaenfo/jnu004 Published Advance Access April 21, 2014. 348.

31 Lásd: Stephan (4. lj.) 11.

32 A példájában egy 40 éves, évi 80 000 amerikai dollárt kereső informátor számára 45 millió dolláros díjat tartana megfelelőnek.

33 Lásd: Stephan (4. lj.) 1617.

34 Lásd: Stephan (4. lj.) 19.

indíttatásból tudatosan szolgáltat használhatatlan vagy hamis adatot. Ilyen esetekre különböző biztosítékokat kell a rendszerbe építeni: például lehessen dönteni arról, hogy el kell-e járni a jelzés alapján.³⁵ De Spagnolo megemlíti azt is, hogy a nem valódi, „gyártott” bizonyítékok benyújtása elleni védelmet garantálni kell, még hozzá az ilyen információkat közlőkkel szemben alkalmazott szankciók foganatosításával.³⁶

A korábban már említett USA jelentés is foglalkozik³⁷ az informátor által szolgáltatott bizonyítékok kérdéses hitelességének problémájával – emiatt a bizonyítóerejük nyilván alacsonyabb. A jelentés kifejezetten hozzáteszi, hogy ez még nem büntetőjogi eljárásokban is igaz, ahol a bizonyítási mérce alacsonyabb.

Igaz tehát, hogy a pénzügyi ösztönöztség az informátor által nyújtott bizonyítékok hitelességét csökkenti, ezt a tényezőt azonban a bizonyítékok teljes hiányával összevetve kell értékelnünk.³⁸ Megjegyzem: az, hogy a jogsértés megállapításához egyetlen bizonyítékként kevés egy információ, nem jelenti azt, hogy az ne lenne hasznos, hiszen előfordulhat, hogy egy informátor által szolgáltatott bizonyíték válik helyszíni kutatás alapjává, amely révén a hatóság értékes bizonyítékokat találhat.

5. Az informátori díj hazánkban

5.1. Az informátori díj szabályozásának bevezetése

Magyarországon az informátori díj intézményét a 2010. április 1-jén hatályba lépett, a tisztességes eljárás védelméről, valamint az ezzel összefüggő törvénymódosításokról szóló 2009. évi CLXIII. törvény emelte versenytörvényünkbe.

A módosító törvény indokolása alapján a jogalkotó igyekezett mindenkit arra ösztönözni, hogy feltárja a hatóság számára a tudomására jutott kőkemény kartelleket, mivel a jogsértésben résztvevők a legnagyobb erőfeszítéseket e versenyjogi jogsértések tekintetében teszik a jogsértések titokban tartása érdekében.

A pénzdíj bevezetését azzal a korábban már említett indokkal igyekeztek igazolni, hogy a kartelleket feltáró személyek az esetleges szankciók miatt anyagi kockázatot vállalnak, emiatt ellentételezést kell számukra nyújtani.

A díj bevezetéséhez azt a reményt fűzte a jogalkotó, hogy a kartellezők egymással szembeni bizalmatlanságát fokozni lehet, és a kartellezőknek olyan személyek miatt is aggódniuk kell, akik „nincsenek közvetlen kapcsolatban a kartellel, mégis információval rendelkeznek e jogellenes tevékenységről (pl. a találkozókat szervező titkárnő, az utazásszervezők, az érdekképviseleti szövetségek, vagy kamarák alkalmazottai).” Emellett pedig az indokolás kitért arra is, hogy az informátori díj bevezetése célszerű, mert Magyarországon az engedékenység nem hatékony fegyver.

5.2. Az informátori díjjal kapcsolatos legfontosabb szabályok

Bár a tanulmánynak nem célja a törvényi szabályozás részletes elemzése, röviden kitérek a főbb szabályokra az informátori rendszer működését illetően. A jelenleg „nélkülözhetetlen bizonyíték szolgáltatásáért járó díj” megnevezéssel bíró jogintézmény szabályait a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpv.) 79/A. és 79/B. § tartalmazza, magában foglalva a jogosultság, a díj mértéke, a kifizetés és visszavonás feltételeit. Nagyon egyszerűen megfogalmazva a szabályozás lényege, hogy ha valaki az előírásnak megfelelő bizonyítékot szolgáltat a GVH-nak, a kiszabott bírság egy részére jogosult lesz, vagyis a díj forrása maga a bírság.

A feltételek között elsőként szerepel, hogy csak természetes személy részesülhet ilyen díjazásban, és a fent említett, Kovacic által írt cikkben megjelent véleménnyel összhangban, csak a versenykorlátozó megállapodások legsúlyosabb esete, vagyis csak kartell esetén alkalmazható,³⁹ ha az informátor a jogsértés elkövetésének bizonyításához nélkülözhetetlen írásos bizonyítékot vagy olyan

35 Lásd: Kovacic (15. lj.) 592.

36 Lásd: Spagnolo (19. lj.) 279.

37 Lásd: USA jelentés (lj. 28) 3839.

38 Chapman, Bruce – Dennis, Richard: Using Financial Incentives and Income Contingent Penalties to Detect and Punish Collusion and Insider Trading. 133.

39 Tpv. 79/A. § (1) bekezdés

információt ad át, ami lehetővé teszi, hogy a GVH bírói engedélyt kapjon a nélkülözhetetlen írásos bizonyíték helyszíni kutatás útján való megszerzésére.⁴⁰ A díj mértéke az ügyben kiszabott bírság egy százaléka, de legfeljebb ötvenmillió forint, és – a többszörös jutalmazás elkerülése céljából – nem alkalmazható olyan vállalat törvényes képviselőjére tekintettel, amelynek nevében engedekenységi kérelmet nyújtottak be.⁴¹

Garanciális védelmi szabály a díjigény szempontjából, hogy a díjra való jogosultságot nem befolyásolja, ha a bíróság a bírságot csökkenti, a határozatot hatályon kívül helyezi, esetleg úgy változtatja meg az eljáró versenytanács határozatát, hogy a szolgáltatott bizonyíték nélkülözhetetlensége megszűnik. Kivétel a garanciális szabály alól, ha a bíróság döntése az informátor jogsértésének eredménye, ilyenkor a kapott díjat vagy annak egy részét vissza kell fizetni.⁴² Az ilyen helyzetek elkerülésére szolgálnak a díj kifizetésének azon korlátai, melyek bűncselekménnyel vagy szabálysértéssel szerzett bizonyítékkal kapcsolatban zárják ki a kifizetést, továbbá rendelkeznek a díj kifizetésének büntető- és szabálysértési eljárások kapcsán történő felfüggesztéséről.⁴³ A Tptv. módosításának indokolása utal rá, hogy nemcsak bűncselekménnyel vagy szabálysértéssel kapcsolatos jogsértés merülhet fel a bizonyíték megszerzésével kapcsolatban, hanem polgári jogi vagy munkajogi jogellenesség is. Ugyanakkor azt is kifejti: nincs indok arra, hogy ezt a bizonyítékot a GVH ne fogadja el, illetőleg az informátor ne váljon jogosulttá a díjra.⁴⁴

Az informátori díj vonzóbbá tétele érdekében a versenytörvény biztosítja⁴⁵ a lehetséges informátorok számára, hogy személyazonosságuk feltárása nélkül tudakozódjanak a GVH-nál arról, jogosulttá tehetik-e őket az informátori díjra a rendelkezésükre álló információk. A törvény a következő bekezdésben fokozott kiiktatás mellett *ex lege* kötelezővé teszi az informátor természetes személyazonosító adatainak és lakcímének zárt kezelését, ennek kérelmezése esetén. Szükségesnek érzem megemlíteni ennek kapcsán, hogy – bár nem csak informátor válhat védett tanúvá –, a korábban bemutatott tanulmányok lényegében

egyáltalán az informátori díj hátulütőjeként, de legalábbis gyenge pontjaként hivatkoztak az informátor személyének védelmére. Ezzel kapcsolatban hazánkban az Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB) 7/2019. (III. 22.) AB határozatában döntött a tisztességes eljáráshoz és védelemhez való jogról, valamint a védett tanúk személyes adatainak zártan kezelt adatainak védelméhez való jogról közigazgatási eljárások kapcsán. Az eljárás alapjául a Vj/69/2008. („malom-kartell”) ügyben született GVH döntés szolgált, melynek meghozatala során a GVH bizonyítékként használt fel védett tanúktól származó vallomások tartalmazó jegyzőkönyveket is. Az AB kifejtette, hogy a védett tanúk személyi adatainak zártan kezelése befolyásolja az eljárás alá vontak védelemhez való jogát (hiszen korlátozódik az iratbetekintéshez, észrevételek, kifogások előadásához és a tanúhoz való kérdésfeltevéshez való joguk), azonban a védelemhez való jog versenyfelügyeleti eljárásokban korlátozható a szükségességi–arányossági teszt alkalmazásával. A védett tanúk személyazonosságuk védelméhez való jogát az AB azzal indokolta, hogy mivel a versenyfelügyeleti eljárások nem kontradiktórius jellegűek, nincs szükség biztosítani az eljárás alá vontak számára, hogy védelemhez való joguk biztosítása céljából közvetlenül ellenőrizzék a védett tanúk személyazonosságát, ha

- megismerhetik a védett tanú meghallgatásáról készült jegyzőkönyv kivonatát,
- az ügyfelek a közigazgatási eljárás során a velük szemben megállapítani tervezett tényállásra észrevételeket tehetnek,
- bizonyítási indítványokkal élhetnek.

Az AB szerint a tanúk adatai, körülményei közvetlen ismeretének hiánya nem zárja ki, hogy az eljárás alá vontak a tanúk elfogultságának, egyéb motivációinak vizsgálatát indítványozzák, továbbá lehetőségük van írásban kérdések feltevését indítványozni mind a közigazgatási, mind a bírósági eljárásban. Fontos megjegyezni, hogy a GVH döntését felülvizsgáló bíróságok megismerhetik a védett tanúk személyazonosságát, továbbá a meghallgatásuk teljes jegyzőkönyvét, nem csak azok kivonatait.

40 Tptv. 79/A. § (2) bekezdés

41 Tptv. 79/A. § (3)(4) bekezdés

42 Nagy Csongor István: Újabb kartelljogi roham az omerta falának áttörésére. In.: *Gazdaság és Jog*, 2010/6., 4.

43 Tptv. 79/A. § (5)(6) bekezdés

44 Lásd: Nagy (44. l.) 6.

45 Tptv. 79/B. § (1) bekezdés

Az AB egyértelművé tette, hogy védett tanú esetében kizárólag akkor van helye adatai zárt kezelése megszüntetésének, ha azt ő maga kéri.

5.3. Az informátori díj szabályainak módosításai

Hatálybalépése óta a nélkülözhetetlen bizonyíték szolgáltatásáért járó díjjal kapcsolatos törvényszöveg többször változott, e helyütt két dolgot emelnék ki közülük. Először is, a díj mértéke szempontjából fontos változás volt, hogy 2014. július 1. óta a díjat nem terheli személyijövedelem-adó-kötelezettség,⁴⁶ ami nyilvánvalóan a díj anyagi, „nettó” értékét megemelte. A másik változtatásra,⁴⁷ a törvény-módosítás⁴⁸ indokolása szerint annak kizárása érdekében volt szükség, hogy „az informátori díj reményében adott esetben a vállalkozás megfelelési programja és az annak folytán feltárt esetleges jogsértésnek a versenyhatóság számára sokkal nagyobb hozadékkal bíró engedékenységi kérelem keretében való feltárása megghiúsuljon, ezért szükséges az ilyen irányú ösztönözöttség megszüntetése.” Ez utóbbi módosítás vezet el a tanulmány következő részéhez, melyben a GVH megfelelési programok informátori díjjal kapcsolatos viszonyához való hozzáállását tárgyalom.

6. Megfelelés kontra informátori díj

Sokol tanulmányában arra kereste a választ, hogy mit gondolnak a kartellekkel szembeni eljárásokról antitröszt joggal foglalkozó gyakorló ügyvédek. A legmeglepőbb eredménynek azt találta: a válaszok alapján a kartellező vállalkozások az engedékenységi programokat arra használják, hogy megbüntessék versenytársaikat. A vállalkozások viselkedésének megváltoztatása, és az elrettentés egyik módja Sokol szerint a megfelelési programok bevezetése és azok hatékony végrehajtása.⁴⁹ Az informátori díjas programokkal kapcsolatban azonban meg kell említeni

a megfelelési programokra potenciálisan kifejtett negatív hatásait.⁵⁰

A megfelelési programok létrejöttének indoka, hogy általuk lehetővé válik a vállalkozások számára az alkalmazottak által elkövetett jogsértések minél korábbi felismerése. Az informátori díj azonban azzal a veszéllyel jár, hogy konfliktust teremt a megfelelési programmal abból kifolyólag, hogy az alkalmazottak nem – vagy később – jelzik a jogsértést, mert a hatóságtól nagy (és az idő előrehaladtával egyre nagyobb) összegű díjra számítanak. Ezt a vállalkozások számára hátrányos kiemendet azzal lehet megelőzni, hogy a megfelelési programjaikat a lehető legkomolyabban kezelik, hiszen ennek eredményeképpen engedékenységi kérelemmel fordulhatnak a versenyhatósághoz, ami a vállalkozás számára igen sok előnyt tartogat.

Mint az informátori díj törvényi szabályainak bemutatásakor már utaltam rá, hazánkban nem tarthat igényt a díjra az a személy, aki nem tartja be a Hivatal által meghatározott jogszerű együttműködés feltételeit. Ennek az együttműködésnek a szabályait a GVH antitröszt bírsággözlélményében⁵¹ fejté ki, az alábbiak szerint:

A GVH az informátori díj szabályainak alkalmazása során biztosítja, hogy erre a megfelelési programok hatékony működésének elősegítésével összhangban kerüljön sor. Emiatt az informátor-nak a GVH számára

„a) bizonyítania kell, hogy a bizonyítékok megszerzésekor, azok GVH számára való szolgáltatása időpontjában, illetve az ezek közti időszakban nem állt illetve áll vállalati megfelelési program hatálya alatt [...], vagy

b) bizonyítania kell, hogy a számára előírt a) pont szerinti kötelezettségnek a rá irányadó eljárásrendben eleget tett, de az a) pont szerinti szervezet megsértette az előírt eljárásrendet, vagy

c) valószínűsítene kell, hogy az a) pont szerinti közreműködése miatt súlyos hátrány érné.”⁵²

46 Beiktatta: 2013. évi CCI. törvény 71. § (2)

47 Miszerint „[n]em jár díj, ha a bizonyíték megszerzése a GVH által előírt jogszerű együttműködés megsértésével történt”

48 Beiktatta: 2017. évi CXXIX. törvény 56. §

49 Sokol, D. Daniel: Cartels, Corporate Compliance, and What Practitioners Really Think about Enforcement, Vol. 78 Antitrust L.J. 201 (2012). 202203.

50 Lásd: USA jelentés (lj. 30) 46.

51 A Gazdasági Versenyhivatal elnökének és a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa elnökének 1/2020. közleménye az antitröszt típusú jogsértésekre vonatkozó tilalmakra ütköző magatartások esetén a bírság összegének megállapításáról (egységes szerkezetben az azt módosító 1/2021. közleménnyel) https://gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/kozlemenyek/1_2020_antitroszt-kozlemeny_04_30&inline=true (letöltés: 2021. 05. 24.)

52 Antitröszt bírsággözlélmény 40. bekezdés

Ez alapján tehát a GVH – nyilván a jogalkotó céljával párhuzamosan – a vállalati megfelelési erőfeszítéseket kívánja erőteljesebben támogatni, ami annak előírásában érhető tetten, hogy az informátornak – ha a vállalkozás megfelelési programot működtet – először a munkáltatójához kell fordulnia. E szabály alkalmazására azért volt szükség, mert az informátori jelzések minősége a GVH tapasztalatai szerint igen alacsony. A GVH országgyűlési beszámolóiból⁵³ kiolvashatóan az évente érkező nagyjából 20 jelzés mindössze 12 ügyindítás alapjául szolgál. Ezt magyarázhatják az informátorok alacsony szintű versenyjogi ismeretei, ami elégtelen ahhoz, hogy megítéljék, a magatartás, amivel kapcsolatban jelzést tesznek, valóban versenyjogi jogsértése, továbbá milyen bizonyítékok lehetnek szükségesek a jogsértés bizonyításához, vagy egy rajtaütést engedélyező bírósági végzés megszerzéséhez.⁵⁴ Vagyis a magyar versenyhatóság azt szeretné támogatni, hogy a vállalkozások jól működő megfelelési programokkal járuljanak hozzá a jogsértések azonosításához, és a vállalkozások esetleges engedékenységi kérelmekkel a GVH-hoz forduljanak. Annak megkövetelése nélkül, hogy a versenyjogi jogsértést azonosító személy először a munkáltatója felé jelezze a jogsértést, az engedékenységi programnak támasztana a GVH felesleges konkurenciát, ami nyilvánvalóan elkerülendő.

7. Összegzés

A közösségi versenyjogot érintően a közelmúltban legnagyobb hatással járó szabálycsomag az úgynevezett ECN+ irányelv volt.⁵⁵ Mivel az irányelv nem tartalmaz előírást arra nézve, hogy informátori díjjal kapcsolatban szabályokat kellene hozniuk a versenyhatóságoknak, arra a következtetésre lehet jutni, hogy az EU feltehetően nem tekint olyan eszközként az informátori díjra, amit közösségi szinten

kellene szabályozni, ezt meghagyják a tagállamok döntési autonómiája részeként.

A tanulmányban kitértem arra, hogy a kartellekkel szembeni küzdelem egyik eszköze lehet pénzügyi ösztönzők között az informátori díj bevezetése a bizonyítékként használható információk beszerzése céljából. E lehetőségre leginkább az engedékenységet kiegészítő eszközként érdemes tekintenünk, amely a vállalkozások helyett a jogsértésről tudomással bíró magánszemélyeket célozza, ezzel pedig – legalábbis elvi szinten – egy újabb bizonytalansági faktort állít a kartellezők elé, azok ugyanis nem lehetnek biztosak benne, hogy nem jelenti-e be valamely alkalmazottjuk az általa tapasztalt, jogsértőnek vélt magatartást valamely versenyhatóságnál.

Az elméleti szinten az engedékenységet támogató jogintézmény kapcsán azonban láthatjuk, hogy sok a kétely. Egyrészt a potenciálisan informátoroként szóba jöhető személyek bizonytalanok abban a tekintetben, hogy titokban tudják-e tartani személyüket, más oldalról viszont az informátori díj sikerességének lehetőségét csökkenti az a gyakorlatban tapasztalható tendencia, hogy az informátorok által nyújtott bizonyítékok nem elég jók, nem használhatók. Paradox jelenség, hogy az engedékenységi programok megtámogatására kitalált intézmény negatív hatással lehet e programokra azáltal, hogy előfordulhatnak olyan esetek, amelyekben egyes munkavállalók egyből a versenyhatósághoz fordulnak ahelyett, hogy munkáltatójuknak jeleznék a potenciális jogsértést, holott a munkáltató a hatóságok számára sokkal értékesebb bizonyítékokat nyújtó engedékenységgel élhetne.

Láthattuk, hogy a magyar rendszer igyekszik minden kételyre választ adni, és az AB által is támogatottan az informátorok személyes adatai zárt kezelését teszi lehetővé, ami anonimitást biztosít az eljárás alá vontakkal szemben. Emellett a bizonyítékok minőségével, és az engedékenységre kifejtett negatív hatással kapcsolatos aggályokat annak

53 http://www.gvh.hu/data/cms1000256/gvh_ogy_pb_2010_m_pdf.pdf 7.
<http://www.gvh.hu/data/cms998100/219832ED1EB4492D7.pdf> 7.
http://www.gvh.hu/data/cms1028917/gvh_ogy_pb_2012.pdf 3.
http://www.gvh.hu/data/cms1029344/gvh_ogy_pb_2013.pdf 10.
http://www.gvh.hu/data/cms1033685/gvh_ogy_pb_2014.pdf 13.
http://www.gvh.hu/data/cms1034852/gvh_ogy_pb_2015.pdf 1516.
http://www.gvh.hu/data/cms1037153/gvh_ogy_pb_2016.pdf 12.
http://www.gvh.hu/data/cms1039295/gvh_ogy_pb_2017.pdf 8.

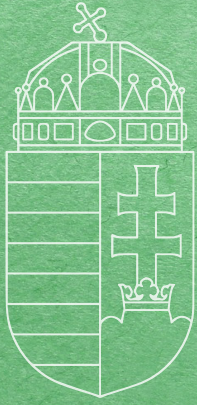
54 Ennek megfelelően az informátorok által nyújtott információk hasznosságát tekintve 2010-ben a GVH arról számolt be: megállapítható, hogy a jelzések 50 százalékában a közölt információk egyáltalán nem kartell magatartásra utaltak, az esetek 40 százalékában az információk bár kartellre utaltak, nem feleltek meg a Tpv. által előírt nélkülözhetetlenségi követelményeknek. Vagyis mindössze az esetek 10 százalékában került befogadásra az átadott információk és dokumentumok alapján az informátori díjra vonatkozó kérelem.

55 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 irányelve (2018. december 11.) a tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról

előírásával igyekszik a GVH elosztatni, hogy előírja a megfelelési program hatálya alatt álló személyek számára a jogsértés észlelésének munkáltató felé való jelzését.

A GVH országgyűlési beszámolóiban szereplő számok, az informátori díjjal kapcsolatos

megkeresések, és az azokból induló eljárások arányából azonban véleményem szerint arra lehet következtetni, hogy az informátori díj rendszere nem tekinthető túl hatékony fegyvernek a kartellek elleni küzdelemben.

Szoboszlai Izabella¹

Cui prodest scelus, is fecit² A felelősség kérdései a fogyasztóvédelmi tárgyú versenyfelügyeleti eljárásokban

Cui prodest scelus, is fecit
Questions of liability in consumer protection related competition
control proceedings

Abstract

The article provides a general overview of the rules and considerations regarding the questions of liability for violating the prohibition of unfair commercial practices, with a special focus on the liability of platforms and influencer marketing. Besides brief descriptions of some relevant decisions of the Hungarian Competition Authority, the paper presents some sectoral provisions and special liability rules for intermediaries. The conclusion is that a number of undertakings may have an interest in committing infringement, but the range of operators involved in the publication of the offense is at least as wide. The latter circle is expanding especially in online communication.

Tárgyszavak: tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok, felelősség, reklám, influenszer marketing
Keywords: unfair commercial practices, liability, advertising, influencer marketing

1. A felelősség jelentősége

A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény („Fttv.”) rendelkezik a kereskedelmi ügyletek előtti, alatti és azokat követő tisztességtelen, tiltott tájékoztatási gyakorlatokról. A kereskedelmi gyakorlat tisztességtelenségének megállapítására irányuló eljárásra – meghatározott eltérésekkel – a Gazdasági Versenyhivatal eljárása tekintetében a versenyfelügyeleti eljárásnak a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényben („Tpvt.”) megállapított rendelkezéseit kell alkalmazni.³

A versenyfelügyeleti eljárások alapvető célja, hogy a jogsértő magatartás korrekciója megtörténjen (a jogsértés megszűnjön, ne folytatódjon,

illetve ne is ismétlődjön meg soha, sehol, a sérelmet szenvedettek valamiféle jóvátételt nyerjenek). Ezt a jogalkalmazó hatóság számos eszközzel elérheti. A jelen írás arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy ezen alapvető célt, illetve az eljárások hatékonyságát mennyiben segítheti, ha a versenyfelügyeleti eljárásba a „megfelelő” vállalkozások kerülnek bevonásra. Miközben a Tpvt. egyes rendelkezéseinek sérelme esetén⁴ alapvetően a jogsértések elkövetői kerülnek eljárás alá (illetve azok, akiknek a jogsértés betudható), addig az Fttv. felelősséggel kapcsolatos szabályai jóval szélesebb körben teszik lehetővé a vállalkozások számonkérését és korrekcióra kötelezését. Egy-egy jogsértő kereskedelmi gyakorlat kiigazítása ugyanis akkor tud hatékonyan, eredményesen és a közigazgatási alapelveknek is megfelelően megvalósulni, ha azok a piaci szereplők

1 A szerző a Gazdasági Versenyhivatal munkatársa, a Versenytanács tagja. A jelen írás nem minősül a Gazdasági Versenyhivatal vagy a Versenytanács álláspontjának, az a szerző véleményét tükrözi.

2 „Akinek jól jött ez a véték, no éppen az követte el.” SENECA, Medea, ford. Kárpáty Csilla, in Seneca III.: Seneca drámái, szerk. Ferenczi Attila, Takács László, Bp., Szentár, 2006

3 Fttv. 19. § c) pont

4 Ide nem értve a versenyfelügyeleti eljárásba a Tpvt. 78. § (5) bekezdése alapján mögöttes felelősként bevont vállalkozásokat.

kerülnek a versenyfelügyeleti eljárásba, akiktől vagy akik révén praktikusán is várható a kereskedelmi gyakorlat korrekciója, a sérelem reparációja és a további jogsértések megelőzése.

Az Fttv. 9. §-a a számonkérhetőség körében az érdekeltséget teszi előtérbe: a jogsértésért az felel, akinek közvetlenül érdekében áll az érintett termék értékesítése, eladásának ösztönzése, akkor is, ha a kereskedelmi gyakorlatot más személy valósítja meg a vállalkozás érdekében vagy javára. Az Fttv. által átültetett tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelvben⁵ azonban a felelősségi szabályok közvetettek, az egyes fogalom-meghatározásokból következnek. Az irányelv alkalmazásában ugyanis nem pusztán az a vállalkozás a kereskedő, aki a fogyasztóval kapcsolatban áll, hanem az a személy is, aki a vállalkozás nevében vagy javára jár el.

A felelősség vizsgálatának különös aktualitást ad, hogy napjainkra egyértelműen eltolódott a – fogyasztói és a marketingszakmai – figyelem a reklámozás hagyományos módjaitól az online, különösen a közösségi médiában vagy nagyobb platformokon megvalósuló kereskedelmi gyakorlatok felé. Az online kereskedelmi gyakorlatok térnyerése, az újszerű tartalmak és technikák alkalmazása, a reklámok egyes előállítóinak, egyes népszerű közreműködőknek formában és tartalomban való nagyobb szabadsága, a dinamikus, rövid kommunikáció és információs zaj mind-mind olyan tényezők, amelyek relevánssá teszik azt a kérdést: ki felel a közösségi médiában, videómegosztókon, keresőkben, bármely online csatornán megjelenített tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatért.

A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatról szóló irányelv végrehajtásához kapcsolódó legutóbbi, 2016. évi iránymutatás („UCP Iránymutatás”)⁶ is kiemelt jelentőséget tulajdonít a digitális piacoknak és szolgáltatásoknak, a platformoknak és az érintett vállalkozások szerepének,

így többek között rögzíti, hogy a „közösségi média, például a Facebook, Twitter, YouTube, WhatsApp, Instagram és a blogok lehetővé teszik, hogy a felhasználók profilokat hozzanak létre, és kommunikáljanak egymással, ideértve az információk és tartalom, például szöveg-, képi- és hangfájlok megosztását. Közösségi média lehet egy csevegőszoba, egy blog vagy egy közösségi hálózat. (...) Továbbá a fogyasztók a közösségi médiát egyszerűen a fogyasztók közötti információcserét szolgáló közegként értékelhetik, és előfordulhat, hogy nincsenek tisztában azzal, hogy a kereskedők a közösségi médiát marketing célokra használják. Másrészt viszont a közösségi média platformok saját jogukon „kereskedőnek” minősülhetnek a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól szóló 2005/29 európai parlamenti és tanácsi irányelv értelmében.⁷ (...) A kereskedelmi gyakorlatok széles köre zajlik a közösségi médiában.⁸”

2. A felelősség alakzatai

2.1. Az érdekelti felelősség

A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tartalmának megsértéséért való felelősség főszabály szerint érdekelti (érdekelti) felelősség az Fttv. 9. § (1) bekezdés alapján: az a vállalkozás felelős, amelynek a kereskedelmi gyakorlattal érintett áru értékesítése, eladásának ösztönzése közvetlenül érdekében áll, akkor is, ha a kereskedelmi gyakorlatot más személy valósította meg a vállalkozás érdekében vagy javára. Ez a felelősségi alakzat nemcsak a fent hivatkozott Tpv-t.-s felelősségtől (azaz végső soron a számonkérhetőségtől) különbözik, más jogágakhoz képest is speciális (véleményem szerint egyszerűbb és egyben átfogóbb). Ezért is gyakori, hogy az eljárás alá vontak védekezésének

5 A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és európa tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és európa tanácsi rendelet módosításáról szóló 2005. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és európa tanácsi irányelv („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”)

6 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0163&from=HU> (utolsó letöltés: 2021. 11. 19.)

7 Az UCP Iránymutatás 5.2.1. pontja

8 Az UCP Iránymutatás 5.2.9. pontja

egyik kulcstétele felelősségük hiánya vagy korlátozott volta.⁹

Az Fttv. szerinti felelősség specialitása több tényezővel, illetve körülménnyel is összefügghet: a kereskedelmi gyakorlat fogalma is tág, gyakorlatilag bármilyen kereskedelmi, értékesítési célú vagy hatású információs, tájékoztatási gyakorlat, módszer vagy technológia lehet kereskedelmi gyakorlat a tartalomtól és formától függetlenül. Így sokféle összefüggés és behatás elképzelhető a kereskedelmi gyakorlattal, az azzal kapcsolatos mulasztásokkal összefüggésben. Itt szükséges megjegyezni, hogy az Fttv. nem szán elsődleges szerepet a jogsértés „közvetítője”, a kereskedelmi gyakorlat megvalósítója¹⁰ személyének, amikor azt rögzíti, hogy az érdekelt(ek) felelősségének megállapíthatóságát nem befolyásolja, hogy a kereskedelmi gyakorlatot más alkotta meg.

Lényeges továbbá, hogy nincs mindent felülíró relevanciája annak, ki hibázott és rendelt meg, tett közzé, gyártott stb. jogsértő kommunikációt, hiszen maga a rendelkezés sem a jogsértő kommunikációhoz, hanem az érintett termékhez, szolgáltatáshoz, annak értékesítéséhez köti az érdekeltséget.¹¹ Elsőre tehát úgy tűnhet, hogy nem az a felelős, akinek a jogsértés az érdekében áll, hanem az, akinek a forgalmazáshoz általában fűződik érdeke – így azonban a teljes értékesítési vertikum minden szereplője érdekelt és felelős lehetne bármilyen kommunikációs hibáért.

Az elmúlt években azonban a joggyakorlat (az eljárási alapelveket, köztük a célszerűséget és a hatékonyságot, eredményességet is szem előtt tartva)

arra jutott a közvetlen érdekeltség fogalmát értelmezve, hogy indokolatlan minden potenciális anyagi érdekeltet felelőssé tenni egy jogsértő magatartásért, ez csak azon a piaci szereplők esetében szükséges, akiknek az érdekeltsége valójában összefügg a sérelmezett, kifogásolt kereskedelmi gyakorlattal (aki arra hatása van vagy lehet, aki annak forrása stb.). A Versenytanács gyakorlata szerint tehát „[...] elmondható, hogy a vállalkozások – a piac működési logikája szerint – szolgáltatásaikat ellenszolgáltatás fejében nyújtják, így elvileg több vállalkozásnak is fűződhet – a bevétel okán – egyidejűleg anyagi érdeke a kereskedelmi gyakorlathoz. Az egyes résztvevők között azonban a „közvetlen érdekeltség” szintjében nyilvánvaló különbségek mutatkozhatnak. Ennek az érdekeltségi különbségnek a felelősség terén is érvényesülnie kell.”¹²

A gyakorlat alapján¹³ az ügy összes körülményeit figyelembe véve, esetről esetre szükséges mérlegelni azt, hogy önmagában az értékesítésből származó bevétel elegendő-e a közvetlen érdekeltség megállapításához és így a kereskedelmi gyakorlatért való felelősség megállapításához. Pusztán az értékesítési láncban való részvétel nem feltétlenül alapozza meg az Fttv. 9. § (1) bekezdése szerinti felelősséget, mivel ahhoz nem elegendő önmagában az érintett termék értékesítéséből származó bevételek miatti anyagi érdekeltség,¹⁴ az is szükséges, hogy az adott vállalkozásnál a termék értékesítése (vagy egyéb érdekeltséget megalapozó tényező) és az adott kereskedelmi gyakorlat között

9 A bírói joggyakorlat megerősítette, hogy egy vállalkozás a franchise-szerződésre hivatkozva nem háríthatja el felelősségét azon az alapon, hogy a franchise-tagok valósították meg a jogszabálysértő kereskedelmi kommunikációt (Fővárosi Törvényszék 105.K. 701.159/2020/32. számú ítélete); a gazdaságilag érdekelt vállalkozások felelőssége anélkül is megállapítható, hogy bármilyen aktív magatartást tanúsítanak a jogsértés megvalósításában. Az Fttv. 9. §-a szerinti felelősségi szabályok pontosan azt szolgálják ugyanis, hogy azok a vállalkozások, amelyek a kereskedelmi kommunikációból származó haszon élvezői, ne bújhassanak ki a felelősség alól azáltal, hogy a kereskedelmi gyakorlat tényleges megvalósítását másokra bízzák (a Kúria Kfv.VI.37.538/2017/11. számú ítélete); az Fttv. 9. § (1) bekezdés szerinti felelősségi szabály lényege, hogy a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatért való felelősséget nem a jogsértéssel összefüggő tevékenységhez, hanem ahhoz köti, hogy kinek állt elsődlegesen és közvetlenül érdekében az adott kereskedelmi gyakorlat, az annak tárgyát képező áru értékesítése. Az a körülmény, hogy a közvetlen érdekeltség esetleg más vállalkozások esetében is kimutatható, az adott vállalkozás felelősségét nem érinti. Közömbös egy vállalkozás felelőssége szempontjából azon körülmény, hogy ő üzemeltette-e az adott weblapokat, honlapokat, vagy volt-e (lehetett-e) bármilyen ráhatása azok tartalmára, illetve az azokat fenntartó személyek, szervezetek tevékenységére (a FKMB 3.K.30.472/2016/13. számú ítélete); a fogyasztói tapasztalatok, magánszemélyektől származó idézetek kereskedelmi kommunikációban való szerepeltetése nem mentesíti a vállalkozásokat a versenyjogi felelősség alól. Az ilyen megoldással a reklámban elhelyezett közlések az adott vállalkozás (saját gazdasági érdekeit) szolgáló közléseinek minősülnek (FKMB 5.K.32.772/2015/34.15. számú ítélete).

10 Fttv. 9. § (2) bekezdés

11 Fttv. 9. § (1) bekezdés

12 Lásd a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvénnyel, a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény III. fejezetével, a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvénnyel, az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvénnyel, a 2011. október 25-i 1169/2011/EU európai parlamenti és európai tanácsi rendelettel, és a biztonságos és gazdaságos gyógyszer- és gyógyászatisegédeszköz-ellátás, valamint a gyógyszerforgalmazás általános szabályairól szóló 2006. évi XCVIII. törvénnyel kapcsolatos elvi jelentőségű döntései 2020 című dokumentum (a továbbiakban: „Elvi döntések”) I.9.1. pontját https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/jogi_hatter/magyar_piacra_iranyado_sabalyozas/elvi_jelentosegu_dontesek/vt_elvi_jelentosegu_dontesek_fttv_2020&inline=true (utolsó letöltés: 2021. 10. 01.)

13 Lásd az Elvi döntések I.9.10. pontját

14 Lásd a VJ/138/2015. számú határozat 144. pontját

valamiféle szorosabb kapcsolat is megállapítható legyen. Ezt fejezi ki a közvetlen érdekeltség követelménye.

Ugyan jellemzően a bevétel határozza meg a közvetlen érdekeltséget, azonban nem csak a bevétel, de egyéb – valójában szintén a bevétellel összefüggő, de szélesebb gazdasági összefüggéseket, kapcsolatokat jelző – tényezők is megalapozhatják azt. A kereskedelmi gyakorlattal érintett termék értékesítése, eladásának ösztönzése vonatkozásában fennálló közvetlen érdekeltséget ugyanis nem pusztán a termék azonnali eladása alapozza meg, hanem például a fogyasztói, – a későbbi értékesítést lehetővé tevő, illetve megkönnyítő – felhasználói adatokhoz való hozzájutás, illetve azonos célból a kedvező imázs megteremtése, fenntartása, megerősítése is.¹⁵ Ezt a logikát követte a Gazdasági Versenyhivatal a VJ/32/2016. számú versenyfelügyeleti eljárásban is, amelyben azt állapította meg, hogy a vizsgált, az iOS 9 operációs rendszer WiFi-asszisztens funkciójára vonatkozó, különböző Apple termékek kijelzőjén is megvalósuló kereskedelmi gyakorlat kialakítása egyértelműen és kizárólagosan az Apple Inc.-hez volt köthető. Jóllehet, az Apple Inc. közvetlen bevételhez nem jutott a WiFi-asszisztens funkció használatából, a hatóság mégis arra jutott, hogy az Apple Inc. közvetlen érdekeltsége – az üzleti döntések összetettségére és jellegére is figyelemmel – több tekintetben is megállapítható volt: az eljárás alá vont érdekeltsége egyrészt az iOS 9 operációs rendszerrel működő készülékek értékesítéséből, másrészt az iOS 9 operációs rendszer – felhasználói aktivitástól is függő – értékéből fakadt. A vállalkozás tehát nemcsak a hardver (készülék) értékesítésében, az abból származó bevételben, hanem az attól függetlenül egyébként sem értékesíthető operációs rendszer fogyasztók általi használatában és így a frissítésekben is érdekelt volt, hiszen bevételeinek egy jelentős hányada ebből a használatból eredt. Az iOS 9, illetve a WiFi-asszisztens funkció és az általuk biztosított előnyök az Apple-imázs fenntartását, megerősítését szolgálták, ami a vállalkozás kereskedelmi gyakorlat megvalósításához fűződő közvetlen érdekeltségét is alátámasztotta; a működési jellemzők miatt a szoftverrel kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció része volt az Apple termékek kommunikációjának. Az Apple Inc. érdekeltsége a vizsgált kereskedelmi

gyakorlatban végső soron az Apple termékekből származó, illetve ezek használatához kapcsolódó bevételhez volt köthető. A Gazdasági Versenyhivatal szerint tehát az Fttv. 9. § (1) bekezdésére tekintettel az Apple Inc. felelőssége megállapítható volt, ugyanis egyértelműen érdekében állt a vállalkozásnak, hogy a fogyasztó az operációs rendszerét használja és frissítse, továbbá a WiFi-asszisztens funkciót használja és ne kapcsolja ki, mert a legtöbb internet alapú szolgáltatás zavartalan igénybe vételét így tudta biztosítani.

Az érdekelti felelősség kapcsán mindenképpen szükséges megemlíteni azokat a helyzeteket is, amikor a kereskedelmi gyakorlat megvalósítása látszólag az értékesítési konstrukció vagy valamilyen szerződéses kitétel miatt független attól a piaci szereplőtől, amelynél az adott termék forgalma vagy annak döntő része realizálódik. A joggyakorlat szerint ugyanis sem az értékesítési forma (MLM rendszer vagy ügynöki értékesítés), sem a kereskedelmi gyakorlat jellege (a gyártók, forgalmazók által közvetített, de a fogyasztók felé szóban átadott információk) nem alapozhatja meg azt, hogy az egyes piaci szereplők az Fttv. szerinti felelősség alól kibújjanak (például szerződéses kitételekre vagy a polgári jogi felelősségükre hivatkozva). Az érdekelvre tekintettel ugyanis egy vállalkozás nem csupán a saját maga által közzétett vagy megrendelt, hanem az ügynökei, disztribútorai, megbízottjai által közzétett vagy megrendelt, az adott vállalkozás kommunikációs szándékait és gazdasági érdekeit tükröző kereskedelmi gyakorlatért is felelős lehet. Például az MLM rendszerekben belül a termékek gyártójának és forgalmazójának a közvetlen érdekeltsége kimutatható az egyes disztribútorok által tanúsított magatartások tekintetében is, mivel bevételeinek egésze a disztribútorokhoz és az általuk tanúsított kereskedelmi gyakorlathoz köthető.¹⁶ Lényeges, hogy egy ilyen értékesítési rendszerben a kommunikációs gyakorlat korrigálására elegendő, ha csak az érintett termék gyártója, forgalmazója kerül bevonásra a versenyfelügyeleti eljárásba, hiszen neki ráhatása lehet a teljes gyakorlatra.

Számos ügynök, illetve értékesítő jutalékban érdekelt, ezért, ha a jogsértő kommunikáció forrása is a közvetítő, és egyúttal a központi érdekelt vállalkozás jogsértés korrigálásában való lehetősége bizonytalanak tűnik, akkor megfontolandó,

15 Lásd az Elvi döntések I.9.4. pontját

16 Lásd az Elvi döntések I.9.8. pontját

hogyan az érdekelvre tekintettel az Fttv. 9. §-ának (1) bekezdése alapján az ügynöki hálózat vagy annak egy része is eljárás alá kerüljön. Ezen megfontolás esetén azonban szem előtt kell tartani, hogy az eljárás alá vont felek nagy száma a versenyfelügyeleti eljárást és így a korrekciós célt is lassíthatja.

2.2. Kivételes felelősségi helyzet – a „közreműködői” felelősség

Az Fttv. 9. § (3) bekezdése alapján, meghatározott feltételek fennállása esetén, nemcsak az érdekelt, hanem a kereskedelmi gyakorlat közzetevője, megalkotója¹⁷ is felelős lehet egy magatartásért. Lényeges azonban, hogy ez az úgynevezett közreműködői (közvetítői, gyártói, közzetevői stb.) felelősség önmagában nem értelmezhető, kvázi másodlagos: csak akkor beszélhetünk róla, ha egyébként valakinek, valamely piaci szereplőnek (egy reklámozónak) van vagy legalábbis lehet érdekelti felelőssége az adott jogsértő magatartásban. Ez egyben azt is jelenti, hogy olyan magatartás (tényállás) esetén sem értelmezhető a közreműködői felelősség, ahol az érdekelt jogsértése (legalább elvi szinten) nem állapítható meg.

Ezen – a hazai joggyakorlatban eddig szűkebb körben alkalmazott – felelősségi alakzat tehát minimálisan feltételezi egy olyan jogsértés létét, amelyért egy érdekelt felelőssége megállapítható, de feltételezi azt is, hogy

- a jogsértés a kereskedelmi kommunikáció megjelenítési módjával függ össze, azaz alapvetően a reklámszolgáltató szakmai felelősségi körébe tartozó kérdéssről van szó, így elvárható tőle a szabályozás ismerete és betartása; feltételezi továbbá,
- a jogsértés nem az érdekelti felelős utasításának végrehajtásából ered, azaz a közreműködő, a reklámszolgáltató maga dönthetett.

Tekintve továbbá, hogy sokféle piaci szereplő lehet közreműködői felelős (aki a kereskedelmi kommunikációt megismerhetővé teszi, megalkotja

vagy ezzel összefüggésben egyéb szolgáltatást nyújt), így értelemszerűen a felelősség megállapítása is sokféle helyzetben, illetve magatartás típusnál képzelhető el, még általánosítani sem feltétlenül lehetséges. Az eddigi gyakorlat értelmében közreműködői felelősség azoknál a magatartásoknál kétségtelenül megállapítható, amelyekbe az érdekeltnek valójában nincs, illetve nem lehet, nem életszerű az érdemi beleszólása, mert annak meghatározása csak a közreműködőn múlik (ilyen például a reklámként történő megjelenés elmaradása az adott médiumban, csatornán).¹⁸

A közreműködő felelőssége azoknál a magatartásoknál jellemzően fennáll, ahol a jogsértés a megjelenítés olyan jellemzőiből (stílus, hangulat, pontos megszövegezés, kivitelezés, formai jegyek) ered, amelybe az érdekelt nem szokott beleszólni (például influencers marketing esetén a szóhasználat, a képi világ, de ilyen lehet egy-egy sugalmazás, általános üzenet is, amely a reklám egészéből fakad),¹⁹ továbbá ahol a közreműködő tulajdonképpen szerződéses, szakmai kötelezettségét mulasztotta el, hibás szakmai (reklámozási) tanácsot adott és ebből ered a jogsértés (például reklámozásra vonatkozó üzleti tanácsadás keretében kötelező tájékoztatási elemek figyelmen kívül hagyása, apró betűs tájékoztatás méretének nem megfelelő kiválasztása).²⁰ Nem állapítható meg a közreműködő felelőssége ellenben azokban a magatartásokban, amelyek az érdekelthez köthető, tőle származó állítással, szlogennel vagy olyan mulasztással vannak kapcsolatban, amelyről a közreműködő nem tudhatott, amelybe nem lehetett beleszólása, nem határozhatta meg elvi szinten sem.

Minél alaposabb, részletesebb a felek közötti megállapodás (a reklám megrendelésére vonatkozó dokumentáció, brief stb.), minél egyértelműbbek a kommunikációs utasítások, annál kisebb a valószínűsége annak, hogy a közreműködő olyan mulasztást, hibát kövessen el, amely az utóbbi kategóriába tartozik. Itt, az utasítások értelmezése kapcsán szükséges kiemelni, hogy egy reklám megjelentetésére vonatkozó megrendelés

17 Az Fttv. 9. §-ának (3) bekezdése szerint az, aki a kereskedelmi kommunikációt az arra alkalmas eszközök segítségével megismerhetővé teszi, valamint aki önálló gazdasági tevékenysége körében a kereskedelmi kommunikációt megalkotja vagy ezzel összefüggésben egyéb szolgáltatást nyújt.

18 Lásd pl. az Fttv. mellékletének 11. pontja szerinti tényállást

19 Lásd a VJ/3/2020. számú versenyfelügyeleti eljárásban hozott határozatot

20 Lásd továbbá az Fttv. 9. §-ához fűzött indokolást: „Egy kültéri plakáton történő tájékoztatás esetén például a megtévesztés megítélése szempontjából döntő jelentőséggel bírhat a plakát kialakítása, a színek használata, a különböző betűnagyságú (különösen az apró betűs) szövegek használata. Amennyiben a jogsértés kizárólag az ilyen és ehhez hasonló megjelenítési módokkal összefüggésben valósul meg, amelyek alapvetően a reklámszolgáltató szakmai felelősségi körébe tartoznak, így e tekintetben elvárható tőle a szabályozás ismerete és betartása, a felelősséget erre figyelemmel indokolt telepíteni, de csak abban a körben, amelyben a közreműködő (jellemzően a reklámszolgáltató) saját maga dönthetett, vagyis nem megbízója konkrét utasítása szerint járt el.”

nem minősül automatikusan olyan utasításnak, amely az Fttv. 9. §-a (3) bekezdésének alkalmazása vonatkozásában a kereskedelmi kommunikáció megalkotója vagy azzal összefüggésben egyéb szolgáltatást nyújtója felelősségének hiányát eredményezné a kereskedelmi kommunikáció megjelenítési módjával összefüggő okból eredő jogsértést illetően. Csak az utasítás tartalmának, illetőleg az adott vállalkozások által tanúsított magatartásnak feltárása után bírálható el, hogy a megrendelés értékelhető-e az Fttv. 9. § (3) bekezdése körében releváns utasításként vagy sem.²¹

Vállalkozáscsoport esetében nem ritka (különösen, ha egy nemzetközi, globális vagy regionális kommunikációs gyakorlat vizsgálatáról van szó), hogy a kétféle felelősségi alakzat – látszólag – keveredik, mivel a kereskedelmi gyakorlat megalkotója és az alapvető keretek meghatározója a vállalkozáscsoport irányítója vagy valamely projektcege, miközben a bevételek (döntő többsége) révén az a vállalkozás az elsődleges érdekelti felelős, aki a hazai bevételekkel gazdálkodik. Azonban ezen esetekben is megállapítható, hogy – még a csekélyebb vagy közvetettebb – anyagi érdekelttség is megalapozhatja annak a vállalkozásnak az érdekelti felelősségét, aki egyébként elsősorban „csak” közreműködőnek tűnik.²² Amennyiben pedig a vállalkozáscsoporton belül más az érdekelt és más a kereskedelmi gyakorlat tanácsadója, megvalósítója, akkor a felelősségi alakzatok is elhatárolhatóak.²³

A fenti megfontolások természetesen nem érintik a vállalkozáscsoport tagjainak a Tptv. 78. § (5) bekezdése²⁴ szerinti esetleges mögöttes felelősségét.

2.3. Az online kereskedelmi gyakorlatok specialitásai

A különböző honlapokon, bannereken, a közösségi médiában és videómegosztókon közzétett hirdetések, bejegyzések és videók révén megvalósuló online marketing egyik fontos jellemzője az intenzitás: rövid időn belül sok információt és sokszor szeretnének nekünk átadni. Az online reklámozáson belül is sajátos terület az influencers

marketing, ahol már egyáltalán nem pusztán az az elvárás, hogy a fizetett tartalmakat meg kell jelölni az Fttv. mellékletének 11. pontja alapján, hiszen más sérelmes magatartások is összefüggésben lehetnek megjelenítési móddal.

Egy gyermekeknek szóló SMS-szolgáltatást vizsgáló ügyben, a VJ/3/2020. számú versenyfelügyeleti eljárásban a Gazdasági Versenyhivatal arra jutott, hogy a szolgáltatás jellege és az alkalmazott reklámok kialakításának jellemzői miatt a gyermekek vásárlásra való közvetlen felhívása a megjelenítési móddal összefüggő okból eredő jogsértés, a felhívások közvetlenségét a kommunikáció egésze, az influencersok és ügynökségek által megalkotott tartalmak összhatása (képi világa, hangneme, szóhasználata, stílusa, hitelessége stb.) határozza meg. Ezen túl figyelembe vette azt is, hogy a szolgáltató Global AQA Pty Ltd. nem utasított egyetlen vállalkozást sem arra, hogy közvetlenül kiskorúakat hívjon fel vásárlásra. A szolgáltató kifejezetten az egyes influencersok stílusának megfelelő, de úgynevezett call-to-action típusú kommunikációt kért a partnereitől. Ezzel (lévén a célcsoport jelentős része kiskorú volt) gyermekek vásárlásra való közvetlen felhívását és így tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot valósítottak meg, hiszen ez reklámfajta definíció szerint megvalósítja az adott (Fttv. mellékletének 28. pontja szerinti) tényállást, hiszen a call-to-action olyan marketingtechnika, amely a konverziós ráta növelése érdekében azonnali válaszra vagy éppen megrendelésre kívánja a fogyasztókat ösztönözni, jellemzően a reakcióhoz szükséges lépések bemutatásával.²⁵

A reklám típusának kiválasztásán túl a csatorna kiválasztása tekintetében is lehet felelősége a piaci szereplőknek: a gyermekeknek szóló reklámoknál maradván, nemcsak az érdekelti felelősök, hanem a közvetítők, a szakmai közreműködők maguk is megelőzhetik a gyermekekhez eljuttatott kereskedelmi kommunikáció jogsértő voltát: például nem alkalmaznak gyermekek által követett csatornákat, gyermekkorú influencersokat. Döntésében a Gazdasági Versenyhivatal azt is kiemelte általános piaci üzenetként, hogy az

21 Lásd az Elvi döntések I.9.3. pontját

22 A Kúria Kf. 37.650/2018/5. számú ítéletében hangsúlyozza, hogy „az alperes a határozatában a II. rendű felperest nem a jogsértés elkövetőjeként, hanem a jogsértésért felelős személyként nevesítette” és „az anyagi érdekelttségen nem változtat az sem, hogy a II. rendű felperes csupán elenyésző mértékben részesült az I. rendű felperes árbevételeiből, hiszen ilyen különbségtételt az Fttv. nem tartalmaz.”

23 Lásd a VJ/21/2020. számú versenyfelügyeleti eljárásban hozott határozatot

24 Az eljáró versenytanács a vállalkozáscsoport jogsértést megvalósító tagját és a vállalkozáscsoportnak a határozatban nevesített tagjait egyetemlegesen kötelezi a bírság megfizetésére.

25 [https://en.wikipedia.org/wiki/Call_to_action_\(marketing\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Call_to_action_(marketing)) (utolsó letöltés: 2021. 10. 01.)

ügyben érintett közreműködők nem passzív közvetítő platformok voltak, hanem ellentételezésért marketing, illetve egyéb reklámozási szolgáltatást nyújtottak, aktívan vettek részt a folyamatban. Ebből adódóan jogos elvárás az influenszerek vagy éppen a megrendelők felől, hogy az ellenszolgáltatásért akár szerződészerűen is megfogalmazott szakmai segítséget, szűrőt, érdemi hozzáadott értéket nyújtsanak.

A felelősségre vonatkozó joggyakorlat értelmében a feltárt kereskedelmi gyakorlatban beazonosított influenszerek versenyfelügyeleti eljárásba történő bevonására is sor kerülhetett volna a fenti indokok alapján, azonban a közigazgatási eljárási szabályok²⁶ értelmében a hatóság a költségtagarékosság és a hatékonyság érdekében úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az az ügyfélnek és a hatóságnak a legkevesebb költséggel járjon, és az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.²⁷ Valamennyi érintett influenszer és a velük kapcsolatban álló további, kisebb vállalkozások versenyfelügyeleti eljárásba történő bevonása, azok nagy, több tucatot is meghaladó száma miatt az eljárás indokolatlan kiterjedéséhez, elnehezüléséhez vezethetett volna, így a magatartás korrekciójára elegendőnek tűnt az influenszereket képviselő ügynökségek magatartásának értékelése és jogszerűvé tétele, mivel az önmagában is kedvező, tovagyűrűző hatással lehet az érintett influenszerek magatartására is.

2.4. Másodlagos felelősség és a mögöttes felelősség intézménye

Számos esetben előfordulhat, hogy az eljárás alá vont piaci szereplőktől nem várható a sérelmezett gyakorlat korrekciója, így a jogalkalmazónak további eszközöket, intézkedéseket szükséges alkalmaznia a hatékony fellépés érdekében. Sajátos kötelezettséget ró egyes piaci szereplőkre az Fttv. 18. §-ának alkalmazása. Ha a jogsértésért felelős vállalkozás a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot közreműködő személy igénybevételeivel valóítja meg [az Fttv. 9. § (2) bekezdése szerint], és a

jogsértést a határozati kötelezés ellenére az eljárás alá vont nem szünteti meg, az eljáró hatóság kivételesen a közreműködő – más felelősségi alakzattal nem terhelhető – személyt külön határozatban kötelezheti az eredeti határozat tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megszüntetésére irányuló részének végrehajtására, akkor, ha a jogsértés másként nem szüntethető meg és az eredeti határozatot az érintett közreműködő személlyel is közölték.

Az Fttv. indokolása úgy fogalmaz, hogy ha a kötelezett eljárás alá vont „a kötelezésnek nem tesz eleget, és érdemben erre bírsággal sem szorítható rá (mert például olyan nem az Európai Unióban letelepedett külföldi cég, amellyel szemben nincs lehetőség a bírság behajtására), a hatóságot az Fttv. kivételes jelleggel feljogosítja, hogy a végrehajtásra (a kereskedelmi gyakorlat megszüntetésére) a közreműködőt kötelezze. Ilyen lehetőség hiányában ugyanis a hatóság tehetetlenül kellene, hogy tűrje (a fogyasztók terhére) a jogsértés folytatását. Hangsúlyozandó, hogy a közreműködő csak másodlagosan és csak a jogsértés megszüntetéséért felel.” Fontos azonban kiemelni, hogy ezen rendelkezés alkalmazása akkor lehet célszerű, ha már az eredeti határozat meghozatala előtt azonosításra kerül annak a kockázata, hogy az eljárás alá vont nem fogja a magatartást abbahagyni, és azt is meghatározza a hatóság, hogy mely közreműködő vállalkozásokkal szükséges a határozatot közölni a későbbi végrehajtás biztosítása érdekében – nem meglepő módon ez a közlés kedvező hatással lehet a jogsértő magatartások önkéntes megszüntetésére.

Az Fttv. rendelkezéseinek sérelme esetén is alkalmazhatóak a mögöttes felelősre vonatkozó szabályok: a Tpv. 78. § (5) bekezdése alapján az eljáró versenytanács a vállalkozáscsoport jogsértést megvalósító tagját és a vállalkozáscsoportnak a határozatban nevesített tagjait egyetemlegesen kötelezi a bírság megfizetésére. A bírósági joggyakorlat²⁸ alapján a Tpv. irányadó rendelkezései szerint az anyavállalatot vagy a vállalkozáscsoport más tagját csak mögöttesen lehet kötelezni a bírság megfizetésére, és ennek a mögöttes kötelezésnek

26 A Tpv. 46. § (2) bekezdésének a) pontja szerint az eljárás alapelveire az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény („Ákr.”) rendelkezéseit kell alkalmazni a Tpv.-ben foglaltakkal összhangban. Az Ákr. 4. §-a a hatékonyság elve körében rögzíti: a hatóság a hatékonyság érdekében úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az az eljárás valamennyi résztvevőjének a legkisebb költséget okozza, és – a tényállás tisztázására vonatkozó követelmények sérelme nélkül, a fejlett technológiák alkalmazásával – az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.

27 Lásd pl. a VJ/67/2016. számú ügyben hozott határozat vonatkozó megállapítását.

28 A Kúria Kfv.III.37.690/2013/9. számú ítélete szerint „az alapeljárásban a mögöttes felelős vállalkozásoknak ügyfélként szerepelniük kell, hogy védekezési jogokkal élni tudjanak és jogorvoslati joguk érvényesüljön”, a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 13.K.30.082/2017/15. számú ítéletében pedig azt is rögzíti, hogy „a [Tpv. 78. § (5) bekezdése szerinti] mögöttes helytállási kötelezettség a végrehajtás körébe tartozó kérdés”.

nemcsak a vállalkozáscsoport azonosítása a feltétele, hanem a vállalkozás nevesítése is (a határozat rendelkező részében a felelősségének a megállapítása) és a versenyfelügyeleti eljárásba ügyfélként történő bevonása.

Amennyiben a mögöttes felelősként bevont vállalkozások részt vettek a kereskedelmi gyakorlatban, illetve a sérelmezett magatartásokban, valamint ha az érdekeltységük a jogsértésben fennáll, akkor nem a Tpv. 78. § (5) bekezdése szerinti mögöttes felelősségüket, hanem az Fttv. 9. §-a szerinti felelősségüket indokolt megállapítani.

3. Termékkategóriára vonatkozó egyéb ágazati szabályok felelősségi kérdései

Alapvetően a fenti rendelkezések, megfontolások érvényesülnek az ágazatspecifikus rendelkezéseknél is – különös tekintettel arra, hogy jellemzően az Fttv. eljárási szabályai alkalmazandóak a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörének fennállása esetén: az Fttv. 17. §-ának (1) bekezdése szerint az Fttv.-ben meghatározott hatóság jár el az Fttv. szerinti eljárásban akkor is, ha külön törvény így rendelkezik. Az ilyen eljárásban az eljáró hatóság vizsgálja mind az Fttv., mind a külön törvény fogyasztókkal szembeni kereskedelmi gyakorlatra vonatkozó rendelkezéseinek megsértését.

Ezzel együtt – a versenyfelügyeleti eljárásokban alkalmazott egyik leggyakoribb ágazati szabályt említve – a biztonságos és gazdaságos gyógyszer- és gyógyászatisegédeszköz-ellátás, valamint a gyógyszerforgalmazás általános szabályairól szóló 2006. évi XCVIII. törvény („Gyftv.”)²⁹ gyakorlatilag megismétli ezen rendelkezéseket, de más termékkategóriák esetében is az Fttv. szabályai

lehetnek az irányadóak. Az 1169/2011/EU rendelet³⁰ 8. cikkének (1) bekezdése szerint az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásért felelős élelmiszer-vállalkozó az a vállalkozó, akinek neve vagy cégneve alatt az élelmiszert forgalomba hozzák. Ugyanakkor az 1169/2011/EU rendelet 1. cikkének (3) bekezdése³¹ értelmében a rendelet valamennyi élelmiszer-vállalkozóra³² vonatkozik, függetlenül attól, hogy azok az élelmiszerlánc mely szakaszában működnek, amennyiben azok tevékenységei összefüggenek a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásával. Ebből az következik, hogy az élelmiszerlánc bármely szintjén lévő élelmiszer-vállalkozónak fennállhat a felelőssége (az Fttv. rendszeréhez hasonlóan) abban, hogy az általa az élelmiszerekkel kapcsolatban közölt tájékoztatások pontosak és a jogszabályi előírásoknak megfelelőek legyenek. Az 1169/2011/EU rendelet 8. cikkének (3) bekezdése szerint továbbá azon élelmiszer-vállalkozók, amelyek tevékenysége nem érinti az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatást, nem értékesíthetnek olyan élelmiszert, amelyről tudják, vagy amelyről a birtokukban lévő szakmai információk alapján feltételezik, hogy nem felel meg az élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásra vonatkozó jogszabályoknak. Figyelemmel arra, hogy az élelmiszer-vállalkozás fogalma meglehetősen tág, a forgalmazással összefüggő tevékenységeket is magában foglalja, illetve arra, hogy az élelmiszerlánc legalább annyira összetett, mint a kereskedelmi gyakorlat közzétételének hálózata, ezen felelősségi keretrendszer önkéntelenül is felveti analógiaként a kereskedelmi gyakorlatok közreműködői, így különösen egyes közvetítők felelősségének a kérdését.

29 A Gyftv. 18. § (1) bekezdése szerint a gyógyszerrel és gyógyászati segédeszközzel kapcsolatos kereskedelmi gyakorlat Gyftv.-ben, valamint a 77. § (2) bekezdésének j) pontjában foglalt felhatalmazás alapján kiadott rendeletben (a 18-19. § tekintetében a továbbiakban: rendelet) meghatározott szabályai megsértéséért – a (3) és a (4) bekezdésben meghatározott kivételekkel – az felel, aki a kereskedelmi gyakorlat tekintetében önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el, és a kereskedelmi gyakorlattal érintett gyógyszer, illetve gyógyászati segédeszköz értékesítése, eladásának ösztönzése közvetlenül érdekében áll. A (2) bekezdés értelmében az (1) bekezdésben meghatározott személy felel akkor is, ha a kereskedelmi gyakorlatot szerződés alapján más személy valósítja meg az (1) bekezdésben meghatározott személy érdekében vagy javára. A Gyftv. 18. § (4) bekezdése alapján a kereskedelmi kommunikáció megjelenítési módjával összefüggő okból eredő jogsértésért az is felel, aki a kereskedelmi kommunikációt az arra alkalmas eszközök segítségével megismerhetővé teszi, valamint, aki önálló gazdasági tevékenysége körében a kereskedelmi kommunikációt megalkotja vagy ezzel összefüggésben egyéb szolgáltatást nyújt, kivéve, ha a jogsértés az (1) bekezdésben meghatározott személy utasításának végrehajtásából ered. Az (5) bekezdés értelmében a (4) bekezdés szerinti jogsértő kereskedelmi gyakorlattal okozott kárért a (4) bekezdésben említett személyek az (1) bekezdésben meghatározott személlyel egyetemlegesen felelnek.

30 A fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról szóló 2011. október 25-i 1169/2011/EU európai parlamenti és európa tanácsi rendelet

31 Ez a rendelet valamennyi élelmiszer-vállalkozóra vonatkozik, függetlenül attól, hogy azok az élelmiszerlánc mely szakaszában működnek, amennyiben azok tevékenységei összefüggenek a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásával. Ezt a rendeletet a végső fogyasztóknak szánt összes élelmiszere alkalmazni kell, beleértve a vendéglátás, illetve a közétkeztetés által szállított élelmiszereket és a vendéglátás, illetve a közétkeztetés részére szánt élelmiszereket is.

32 A fogalom kapcsán az 1169/2011/EU rendelet 2. cikk (1) bekezdés a) pontja a 178/2002/EK rendelet 3. cikkének 2. pontjában szereplő meghatározásra utal vissza: élelmiszeripari vállalkozás az a nyereségérdekelte vagy nonprofit, köz- vagy magánvállalkozás, amely az élelmiszerek termelésével, feldolgozásával és forgalmazásával összefüggő tevékenységet folytat.

Az 1223/2009/EK rendelet³³ 4. cikkének (2) bekezdése alapján a rendeletben meghatározott kötelezettségek betartását minden forgalomba hozott kozmetikai termék esetében az úgynevezett felelős személy biztosítja. Továbbá az 5. cikk (1) bekezdése értelmében a felelős személy biztosítja a 20. cikknek való megfelelést, mely szerint a kozmetikai termékek címkézésekor, forgalmazásakor és reklámozásakor tilos az olyan megszövegezés, valamint az olyan elnevezések, védjegyek, képek és egyéb képi vagy más megjelölések használata, amelyek olyan tulajdonságok vagy funkciók megjelölésére utalnak, amelyekkel az adott termék nem rendelkezik. A rendelet 4. cikke differenciálja, hogy mely esetekben minősül a termék gyártója, importőre, illetve forgalmazója felelős személynek. A 4. cikk (4) bekezdése szerint a forgalmazók akkor minősülnek felelős személynek (az úgynevezett CPNP adatlapokon), ha saját nevük vagy védjegyük alatt hoznak forgalomba egy kozmetikai terméket, vagy a már forgalomban lévő terméket megváltoztatják oly módon, hogy az kihat a termékre vonatkozó követelményeknek való megfelelésre. Ha a rendelet szerinti felelős nincs eljárás alá vonva (bármilyen oknál fogva, például nem vett részt a kereskedelmi gyakorlatban), akkor, még ha meg is valósulna az 1223/2009/EK rendelet sérelme, azért az eljárás alá vontak nem lennének felelősségre vonhatók, így ezen jogalap tekintetében az eljárás megszüntetésének lenne helye. Tekintettel azonban arra, hogy a kozmetikai termékekkel kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció az Fttv. szabályait is sértheti, az ezért való felelősséget a versenyhatóság az Fttv. szabályai szerint értékeli.

4. A platformok felelőssége – „Ami jogellenes offline, az online is jogellenes”³⁴

A versenyfelügyeleti eljárások között a digitális tárgyú fogyasztóvédelmi ügyek körében azzal szembesül a jogalkalmazó, hogy egyre gyakrabban kerülnek platformokon (webáruházak mellett közvetítő felületeken), illetve közösségi médiában megvalósuló kommunikációk értékelésre. Ezen kommunikációk egyszerre és huzamosabb ideig is jelentős számú fogyasztóhoz eljuthatnak,

miközben a kommunikációs folyamatban több vállalkozás is érintett lehet. Az érintettség is összetett: egyes vállalkozások érdekeltek a közvetített tartalomban, az ezzel elérhető forgalomban, növekedésben, hírnév- és egyéb értéknövekedésben, más vállalkozások pedig a kommunikáció megalkotásában vagy közvetítésében vesznek részt, működnek közre különböző aktivitással. Erre is tekintettel, a gyakorlatban sokszor nehezen határozható el, hogy mely vállalkozások tartoznak az adott tájékoztatásért felelősséggel (azaz vontathatók be a versenyfelügyeleti eljárásba) az Fttv. alapján és mely vállalkozásoktól várható el (mely vállalkozások és hogyan kötelezhetőek arra), hogy a jogsértések megelőzésében, megszüntetésében vagy korrekációjában egyéb módon részt vegyenek.

Nemcsak a termékkategóriára vonatkozó ágazati szabályok, hanem az egyes kereskedelmi gyakorlatok közvetítői csatornáira vonatkozó jogszabályok is speciális felelősségi szabályokat határoznak meg. Azt már előjáróban ki kell emelni, hogy az Fttv. széles kereskedelmi gyakorlat értelmezése és a védett fogyasztói kör, így a tárgyi és a személyi hatály tartalma³⁵ miatt jóval szélesebb körben enged fellépést piaci szereplők ellen, mint a sok tekintetben földrajzi korlátokat állító médium- és/vagy platformszabályozás.

4.1. Platformszerű felelősség offline kereskedelmi gyakorlatok esetében

Offline kommunikáció esetében korábban főleg sajtótermékek kiadóinak (ritkábban televíziós műsorok – például életmódmagazinok – gyártóinak, szerkesztőinek) Fttv. szerinti felelősségét érintő kérdések³⁶ merültek fel a versenyfelügyeleti eljárásokban (szerkesztői tartalomnak álcázott reklámok esetében). Ezekben az ügyekben úgy jelent meg a PR-szerű, a termék vagy a vállalkozás nevét nem, de például a hatóanyagot vagy egyéb alapvető jellemzőt ismertető, közvetlen kapcsolatot biztosító írás vagy beszélgetés különböző magazinokban, kiadványokban vagy audiovizuális tartalomban, hogy a cikk vagy riport mellett közvetlenül látható volt az azt megrendelő vállalkozás terméke, szolgáltatása.

33 A kozmetikai termékekről szóló 2009. november 30-i 1223/2009/EK európai parlamenti és európa tanácsi rendelet

34 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_18_1169 (utolsó letöltés: 2021. 10. 01.), az idézett jelmondatot Andrus Ansip, az Európai Bizottság digitális egységes piacért felelős alelnöke mondta a Bizottság 2017. szeptemberi közleményében.

35 Az Fttv. 1. § (1) bekezdése szerint az Fttv. hatálya arra a kereskedelmi gyakorlatra terjed ki, amely Magyarország területén valósul meg, továbbá arra is, amely Magyarország területén bárkit fogyasztóként érint.

36 Lásd például a VJ/5/2012. és a VJ/123/2015. számú versenyfelügyeleti eljárásokban hozott határozatot.

Ezekben az ügyekben különösebb összeütöközés nem állt fenn sem a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvénnyel („Smtv.”), sem a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvénnyel („Mttv.”), bár nem hagyható figyelmen kívül, hogy a tartalmi átfedések miatt például a reklámjelleg feltüntetésének elmaradása mint Fttv. mellékletének 11. pontja szerinti jogsértés megállapítása szükségszerűen sugallja azt, hogy a médiatartalom-szolgáltató mulasztott az Smtv.³⁷ és az Mttv.³⁸ alapján is.

Az Smtv. értelemszerűen csak a Magyarországon letelepedett médiatartalom-szolgáltatók által nyújtott mediaszolgáltatásra terjed ki, ekként alapvetően a médiatartalom-szolgáltatók³⁹ felelősségét rendezi. A fogalmak körében azonban azt is rögzíti, hogy a mediaszolgáltató szerkesztői felelőssége a médiatartalom kiválasztása és összeállítása során megvalósuló tényleges ellenőrzésért való felelősséget jelenti, és nem eredményez szükségszerűen jogi felelősséget a mediaszolgáltatás tekintetében.

Az Mttv. hatálya kiterjed a Magyarországon letelepedett médiatartalom-szolgáltatók által nyújtott mediaszolgáltatásra és kiadott sajtótermékekre. Az Mttv. a kereskedelmi közleményekkel kapcsolatban egyrészt visszautal az Smtv.-re, másrészt rögzíti, hogy milyen korlátai vannak a mediaszolgáltatásban közzétett kereskedelmi közleménynek és termék megjelenítésnek.

4.2. A platform felelőssége online kereskedelmi gyakorlatok esetében

Az online kommunikáció (és itt elsősorban a különböző platformokon belül megvalósuló kommunikációra kell gondolni, nem az online hirdetésekre) a fentieknél bonyolultabb felelősségi

kérdéseket vet fel, függően attól is, hogy aktív(abb) kommunikációs tevékenységről vagy ténylegesen csak közvetítésről van szó, illetve attól, hogy milyen tartalom és csatorna érintett (részben vagy egészben médiatartalom-szolgáltatásról van-e szó vagy sem).

Ebben a körben megemlítendő, hogy a platformok felelősségével kapcsolatos kérdéskör már a VJ/113/2013. számú – egyébként megszüntetett – versenyfelügyeleti eljárásban is felmerült. Az eljárás alá vont szállásportál az általa alkalmazott jelmondat kapcsán vitatta Fttv. szerinti felelősségét, hivatkozva az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény („Eker.tv.”) felelősséggel kapcsolatos rendelkezésre. Adott ügyben – a jelenlegi értelmezésre és joggyakorlatra is kihatóan – rögzítésre került, hogy még ha az adott piaci szereplő a vonatkozó ágazati szabályok alapján közvetítő szolgáltatónak (azon belül is tárhelyszolgáltatónak) minősül is, ha megállapítható, hogy tevékenysége ebben a körben nem pusztán technikai, automatikus és passzív jellegű, úgy a közvetített tartalomért való felelőssége az Fttv. alapján is fennállhat.⁴⁰

A közvetítő szolgáltató felelőssége egyébiránt még az Eker.tv. alapján is csak a közvetítő szolgáltatói tevékenysége körében korlátozott, az általa előállított tartalom tekintetében szolgáltatónak tekintendő, és akként felelősséggel tartozik. Az irányelv⁴¹ is rögzíti, hogy a felelősség alóli mentességek csak azokra az esetekre vonatkoznak, amelyekben a közvetítő tevékenység pusztán technikai, automatikus és passzív jellegű, ami azt is jelenti, hogy a szolgáltatást nyújtónak nincs tudomása a továbbított, illetve tárolt adatról, és nem is kezeli ezt az adatot. A joggyakorlat⁴² pedig még tovább megy: a L'Oréal kontra eBay ügyben

37 A releváns rendelkezések például a következők:

20. § (1) A médiatartalomban megjelenő kereskedelmi közleménynek könnyen felismerhetőnek kell lennie.

(2) A médiatartalomban megjelenő reklámnak más médiatartalmaktól megkülönböztethetőnek kell lennie.

(3) A burkolt kereskedelmi közlemény médiatartalomban történő közzététele tilos.

38 A releváns rendelkezések például a következők:

31. § (2) A nézőket és hallgatókat – optikai vagy akusztikus módon – egyértelműen tájékoztatni kell a műsorszám elején és végén, valamint a műsorszámot megszakító reklámokat követően a műsorszám folytatásakor a termék megjelenítés tényéről.

39 A médiatartalom-szolgáltató a mediaszolgáltató, illetve bármely médiatartalom (valamennyi mediaszolgáltatás során, valamint sajtótermék által kínált tartalom) szolgáltatója.

40 Maga is népszerűsítette a szolgáltatását a fogyasztók felé, egységes (kereskedelmi gyakorlatnak tekintett) jelmondatokat alkalmazva a honlapján, továbbá nem csak a saját szolgáltatását népszerűsítette, hanem például az általa megküldött hírlevelekkel az egyes ajánlatokat is ismertette a tárhelyen kívül is, illetve egyes szálláshelyekkel maga állt szerződéses kapcsolatban, valamint nem pusztán az ajánlatok közzétételében, hanem az egyes ajánlatok értékesítésében is érdekelt volt gazdaságilag (a jutalék révén).

41 A belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és európa tanácsi irányelv („Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv”)

42 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0555&from=HU> (utolsó letöltés: 2021. 10. 04.)

az Európai Bíróság tisztázta, hogy „pusztán az a tény, hogy [valamilyen online platform] az eladásra való felkínálásokat a szerverén tárolja, meghatározza szolgáltatásának feltételeit, azért díjazásban részesül, és általános felvilágosítást ad ügyfelei részére, nem járhat azzal a hatással, hogy megfosztja őt [az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv 14. cikkében] előírt, felelősséggel kapcsolatos mentességektől”. Ezen túl azt is kimondta, hogy „[a] mennyiben azonban az [online platform] olyan segítséget nyújtott, amely különösen a szóban forgó eladásra való felkínálások megjelenítésének optimalizálásában vagy azok elősegítésében áll”, akkor fennáll ilyen hatás. Tehát pusztán az a tény, hogy egy online platform megtesz bizonyos intézkedéseket a szolgáltatásai nyújtásával kapcsolatban, általában véve nem feltétlenül jelenti azt, hogy aktív szerepet játszik az általa tárolt egyedi tartalmi elemmel kapcsolatban, és hogy az online platform ez okból ne hivatkozhatna a felelősséggel kapcsolatos mentességekre (elismerve az önkéntes intézkedések fontosságát).

Ez a mentesség azonban nem parttalan. Az érintett szolgáltatók ugyanis csak két feltétel teljesülése mellett részesülhetnek a felelősség alóli mentességben: egyrészt, ha nincsen tényleges tudomásuk a jogellenes tevékenységről vagy információról, másrészt, ha haladéktalanul intézkednek az információ eltávolításáról vagy az ahhoz való hozzáférés megszüntetéséről, amint ilyenről tudomást szereztek. Az Európai Bíróság azt is rögzítette, hogy ezek a feltételek „minden olyan helyzetre vonatkoznak, amikor az érintett [online platform] bármilyen módon tudomást szerez [olyan tényekről vagy körülményekről, amelyek alapján valamely gondosan eljáró gazdasági szereplőnek fel kellett volna ismernie a szóban forgó jogellenességet]”, és, hogy ez – a harmadik fél által történő bejelentésen túl – magában foglalja azokat a helyzeteket is, amikor a platform „saját kezdeményezésére indult vizsgálat folytán felfedezi valamely jogellenes tevékenység vagy információ fennállását”. Ebből az következik, hogy online platform által a jogellenes tartalmak felderítésére és eltávolítására megtett proaktív intézkedéseknek lehet olyan eredménye, hogy a platform tudomást szerez a jogellenes tevékenységekről vagy a jogellenes információkról, és így „elveszti” a felelősség alóli mentességét.

Ilyen esetekben azonban az online platformnak továbbra is megvan a lehetősége, hogy haladéktalanul intézkedjen a szóban forgó adatok eltávolítása vagy az azokhoz való hozzáférés letiltása érdekében.

A hazai szabályozást illetően az alábbiak emelendők ki az egyes piaci szereplők felelősségével kapcsolatos kérdéskörben (figyelemmel arra is, hogy mely piaci szereplőtől mi várható el egy másik jogszabályi rezsím alapján – amely elvárások adott esetben a szakmai gondosság körében is mérlegelhetőek lehetnek az Fttv. követelményeiként).

- Az Eker. tv. szerint a szolgáltató felel az általa rendelkezésre bocsátott, jogszabályba ütköző tartalmú információért, azonban a közvetítő szolgáltató a továbbított, tárolt vagy hozzáférhetővé tett (más által rendelkezésre bocsátott) információért – meghatározott feltételek fennállása esetén – nem felel. Sőt, a közvetítő szolgáltató nem köteles ellenőrizni az általa csak továbbított, tárolt, hozzáférhetővé tett információt, továbbá nem köteles olyan tényeket vagy körülményeket keresni, amelyek jogellenes tevékenység folytatására utalnak.⁴³
- Szerzői jog megsértésének esetében a gyorsító-tároló-szolgáltató, a tárhelyszolgáltató, illetve a keresőszolgáltató – a fentiekén túlmenően – akkor nem felel a más által rendelkezésre bocsátott, az általa nyújtott információk társadalommal összefüggő szolgáltatás révén továbbított, tárolt vagy hozzáférhetővé tett, jogszabályba ütköző tartalmú információval harmadik személynek okozott jogsérelemért, ha lefolytatja az ún. notice-and-takedown eljárást.⁴⁴
- A tárhelyszolgáltató-közvetítő nem felel az igénybevevő által biztosított információért, ha nincs tudomása az információval kapcsolatos jogellenes magatartásról, de ha erről tudomást szerzett, haladéktalanul intézkedik az információ eltávolításáról vagy a hozzáférést nem biztosítja. A keresőszolgáltató akkor nem felel az információ keresőszolgáltatás által hozzáférhetővé tétele révén okozott kárért, ha nincs tudomása erről, amennyiben pedig tudomást szerzett erről, akkor haladéktalanul intézkedik az elérési információ eltávolításáról vagy a hozzáférés megtiltásáról. A szolgáltatót nem mentesíti a felelősség alól az, hogy az igénybe

43 Eker.tv. 7. § (1)-(3) bekezdések

44 Eker.tv. 13. §

vevő a szolgáltató megbízásából vagy utasításai alapján cselekszik.⁴⁵

- A szolgáltatást igénybe vevők védelme érdekében a videómegosztóplatform-szolgáltató köteles meghatározott intézkedéseket, műszaki megoldásokat alkalmazni – például, ha a közvetített tartalom alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi, lelki vagy erkölcsi fejlődésének károsítására, vagy ha az igénybe vevő által közölt kereskedelmi közlemény sérti az Smtv. vagy az Mttv. releváns előírásait. Utóbbi előírásoknak a videómegosztóplatform-szolgáltató által forgalmazott, értékesített, szervezett kereskedelmi közleménynek is meg kell felelniük.⁴⁶
- A videómegosztóplatform-szolgáltató köteles olyan átlátható, hatékony és felhasználóbarát mechanizmust, funkciót biztosítani, amely segítségével például a felhasználó által létrehozott videót feltöltő nyilatkozhat arról, hogy az általa feltöltött videó tudomása szerint tartalmaz-e kereskedelmi közleményt, továbbá köteles a médiatudatosságot növelő intézkedéseket és eszközöket alkalmazni, és erről az igénybe vevőket tájékoztatni.⁴⁷

5. A jövő kihívásai

5.1. Az influenszer marketing növekvő jelentősége

A felelősség témaköre az egyik legfontosabb kérdés az influenszer marketing kapcsán, hiszen jellemzően (ahogyan fentebb láttuk) több – kisebb-nagyobb – piaci szereplő is érdekelt vagy egyéb módon felelős lehet ezen eszköz, illetve csatorna esetében megvalósított jogsértéséért; a nemzetközi adatok pedig azt mutatják, hogy nem pukant ki az „influenszerlufi”, nemcsak, hogy egyre többen szeretnének influenszerek lenni, az igény is fokozódik ezen eszköz alkalmazására a termékek reklámozása során. A jelenlegi tapasztalatok alapján az influenszer közösség rendkívül heterogén, jelentős részük nem vesz tudomást a lehetséges felelősségükről.

Egy friss, az Amerikai Egyesült Államokban végzett felmérés⁴⁸ szerint 2021-ben több mint 30 százalékkal növekedett az influenszer marketingre fordított költség az országban. Ez több mint évi 3,5 milliárd amerikai dollárt jelent, amely összeg 2022-ben (kisebb, mintegy 12 százalékos növekedési ütemet becsülve) 4 milliárd dollár fölé is emelkedhet. A kutatás arra is rávilágított, hogy a világiárvány kedvezett az új tartalomgyártóknak, ideértve a rövid videók és reklámbejegyzések alkotóit is, a hirdetőik pedig hamar rájöttek, hogy az influenszereken keresztül könnyű elérniük célközönségüket.

Érdekes információ továbbá,⁴⁹ hogy az Egyesült Királyságban és az Amerikai Egyesült Államokban végzett kutatás eredményei szerint a felhasználónkénti átlagos nézettségi időt tekintve a TikTok 2021 tavaszára megelőzte a YouTube-ot. Az eredmények alapján a globális előny is valószínűsíthető: a TikTok hétszázmillió felhasználója átlagban több időt tölt a rövid videós tartalmak követésével, mint a YouTube havi kétmilliárd fogyasztója a hosszabb videókkal. Abban is vezet a TikTok, hogy 2020 közepe óta ezt az alkalmazást töltötték le a legtöbben, de a TikTok a fogyasztói költségeket illetően is versenyben áll a YouTube-bal az első helyért.⁵⁰ A fenti folyamatnak azért van jelentősége, mert míg a YouTube mint a videómegosztóplatform-szolgáltató bizonyos körülmények között felelősségre vonható a mások által közzétett jogsértő tartalmakért (például a szolgáltatást igénybe vevők védelme érdekében a videómegosztóplatform-szolgáltató köteles meghatározott intézkedéseket, műszaki megoldásokat alkalmazni), addig a kategóriákat átívelő közösségimédia-platformnak minősülő TikTok esetében a számonkérhetőség korlátozottabb.

5.2. Megújuló szabályozás

A fogyasztóvédelemmel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2020. évi CXXXVI. törvény révén 2022. május 28-tól az Fttv.-ben

45 Eker.tv. 8-11. §

46 Eker.tv. 15/D. § 15/F. §

47 Eker.tv. 15/G. §

48 <https://www.emarketer.com/content/us-influencer-spending-surpass-3-billion-2021> (utolsó letöltés: 2021. 10. 01.)

49 <https://index.hu/techtud/2021/09/07/tobbet-nezik-a-tiktokot-mint-a-youtube-ot/>, <https://www.bbc.com/news/technology-58464745> (utolsó letöltés: 2021. 10. 01.)

50 <https://www.bbc.com.uk/newsround/57677260> (utolsó letöltés: 2021. 10. 14.)

több olyan rendelkezés is hatályba lép, amely digitális piacokkal, platformokkal kapcsolatos problémákra reflektál.⁵¹ Ennek köszönhetően egyes – különösen a közreműködőkkel kapcsolatos – felelősségi kérdések újra előtérbe kerülhetnek, hiszen a megjelenítési móddal összefüggő, potenciálisan jogsértő magatartások köre is bővíthet. Véleményem szerint ilyen megjelenítési móddal is összefüggő jogsértés lehet az új „feketelistás” tényállások közül a keresési eredmények, rangsorok fizetett jellegéről való tájékoztatás elmaradása, valamint a valótlan fogyasztói értékelések és ajánlások bemutatása.

Ügyfélszámok, illetve fogyasztói vélemények torzítása és egyéb, a fogyasztói bizalmat fokozó jelölések, állítások megalapozatlan használata miatt a Gazdasági Versenyhivatal már korábban⁵² is folytatott le vizsgálatokat és marasztalt el piaci szereplőket megtevesztés miatt, azonban egyértelműen megkönnyíti a hatóság számára a sérelmezett magatartások megítélését, értékelését, ha egyes tényállások önmagukban – minden egyéb feltétel, így különösen a fogyasztói döntés torzítására való alkalmasság külön bemutatása nélkül – is tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak minősülnek az Fttv. melléklete alapján.

A téma aktualitását és jelentőségét mutatja, hogy a Gazdasági Versenyhivatal 2021 szeptemberében átfogó gyorselemzést végzett⁵³ annak vizsgálatára, hogy az ételrendelésre és házhozszállításra szakosodott hazai online platformok hogyan kezelik a fogyasztói véleményeket, miként biztosítanak lehetőséget a visszajelzésekre, majd ezt követően ajánlásokat fogalmazott meg az étterem-értékelések átláthatóbbá tételére.⁵⁴

6. Összegzés

Visszaulva jelen írás Senecától származó címére és tételmondatára is, rögzíthető, hogy számos vállalkozásnak „jól jöhet a vétek”, azaz lehet érdekelt jogsértő magatartás közzétételében, de legalább ilyen széles a köre azon piaci szereplőknek,

akik az elkövetésben vesznek részt. Az utóbbi kör különösen az online térben bővül.

A Gazdasági Versenyhivatal jelenlegi gyakorlata, a versenyfelügyeleti eljárások eredményei és céljai, valamint a látható tendenciák alapján azonban nem indokolt minden potenciális felelős eljárás alá vonása, miközben általában azonosítható olyan piaci szereplő (vagy vállalkozáscsoport), aki a kereskedelmi gyakorlatban érintett közvetlenül, akihez a legközelebb van a „probléma”. Az elsődleges érdekelti felelős(ök) jellemzően a kereskedelmi gyakorlat meghatározásában (alapjainak kidolgozásában, ösztönzésében, megrendelésében) is aktív(ak), így a korrekcióban is hatékonyabban részt tud(nak) venni, míg másoknak érdemi beleszólásuk nincs. Előfordulhat persze az is, hogy az értékesítési vertikum különböző szintjein levő vállalkozások érdekeltek (például gyártó/szolgáltató és kereskedő közös kampánya esetén, vagy ha a szolgáltató eredmény alapú jutalékot fizet az értékesítő ügynöknek, aki a szóbeli tájékoztatást adja): ilyen helyzetben a prevenció céljaira is tekintettel indokolt lehet mindezek versenyfelügyeleti eljárásba vonása, illetve a beavatkozás is eredményesebb lehet egységesen, együttesen.

Előfordul, hogy a kereskedelmi gyakorlat hibája, mulasztása nem az érdekelthez kötődik, hanem a kivitelezőhöz, a közvetítőhöz vagy egyéb marketing szolgáltatóhoz, esetleg tanácsadóhoz. Ezekben az esetekben ezen vállalkozások felelőssége is megáll és indokolt is őket a versenyfelügyeleti eljárásba bevonni az érdekeltek mellett, ugyanis a korrekció is tőlük várható. Más a helyzet azonban, ha nagyszámú közreműködő felelőssége merül fel (tipikusan MLM rendszerű értékesítésben vagy influenszer marketing esetében): a versenyfelügyeleti eljárások céljait és eredményességét veszélyeztetheti, és elhúzhatja az ügyzárást is, így ilyen ügyekben a koncentráltabb felelősségre vonási stratégia indokolt.

Ritkán ugyan, de előfordul, hogy sem az elsődleges érdekelttől, sem a közreműködőtől nem várható el érdemi korrekció (mert nem

51 Az Európai Bizottság 2018. április 11-én terjesztette elő az uniós fogyasztóvédelmi joganyag korszerűsítésére vonatkozó jogalkotási javaslatát New Deal for Consumers címmel, miután megállapították, hogy a fogyasztóvédelmi joganyag egyes részei felülvizsgálatra szorulnak. A javaslatcsomag számos, elsősorban az online kereskedelem terén felmerült problémát kívánt kezelni.

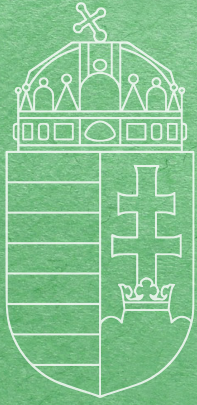
52 Lásd például a VJ/108/2015., VJ/16/2016. és VJ/38/2018. számú versenyfelügyeleti eljárásokban hozott határozatokat.

53 <https://www.gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlemenyek/2021-es-sajtokozlemenyek/atlathato-ertekelesi-rendszert-szorgalmaz-a-gvh-elnoke-az-etelkiszallitasban> (utolsó letöltés: 2021. 11. 19.)

54 https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/vallalkozasoknak/Egyertelmuen_megismerhetően_atlathatoan_javaslatok_a_hazai_etelkiszallito_platformoknak.pdf&inline=true (utolsó letöltés: 2021. 11. 19.)

együttműködők vagy nem érhetőek el). Ilyenkor már a versenyfelügyeleti eljárás előtt vagy annak elején célszerű megfontolni, milyen eljárási keretek között érhető el a kívánt cél – adott esetben – a közvetítő platformokon, csatornákon keresztül (formális, de versenyfelügyeleti eljárásról kívüli jelzéssel, a Tpv. 72/A. §-a szerint ideiglenes intézkedéssel vagy az Fttv. 18. §-ának tervezett alkalmazásával). Ezen piaci szereplők versenyfelügyeleti eljárásba vonása azonban érdekelti vagy közreműködői felelősség hiányában nem lehetséges, még akkor sem, ha a platformok felelősség alóli (ágazati) mentesülési szabályaira a Gazdasági

Versenyhivatalnak nem kell figyelemmel lennie. Lényeges azonban – és erre a megújuló szabályozás miatt is érdemes hangsúlyosan utalni –, hogy amennyiben egy platform aktív a kommunikációban, úgy a vizsgált kereskedelmi gyakorlat jellegétől és a mögöttes üzleti modelltől függően fennállhat érdekelti vagy közreműködői felelőssége. Ebben a körben az is kiemelendő, hogy az Fttv. alkalmazhatóságát, és így a Gazdasági Versenyhivatal fellépését sem az érintett szolgáltatás székhelye, letelepedési helye, sem a minősége (közösségi média, közvetítő szolgáltató, médiaszolgáltató) nem korlátozza.

Bordács Bálint¹

Joghatóság és illetékesség versenyjogi kártérítési perekben: tanulságok a Bíróság C-30/20. sz. ítélete alapján

Jurisdiction in cartel damages claims: lessons learned from the ECJ's ruling concerning case C-30/20

Abstract

The European Court of Justice had already discussed in several judgments which courts of the Member States have jurisdiction to decide on a competition private action pursuant to Article 7(2) Brussels I bis. The recent preliminary ruling procedure provides further important guidance as to which courts can act in enforcing claims for damages based on EEA-wide infringements. The ruling analyses the concerns regarding the place where the damages occurred, and the centralisation of jurisdiction within Member States.

Tárgyszavak: joghatóság, illetékesség, Brüsszel I rendelet, kár bekövetkezésének helye, illetékességek koncentrációja

Keywords: jurisdiction, Brussels I bis, place where the damages occurred, centralisation of jurisdiction

A joghatóság és illetékesség kérdése kiemelkedő jelentőséggel bír többek között a versenyjogi kártérítési ügyekben is. A különböző fórumokra vonatkozó eltérő jogszabályi környezet ugyanis előnyt jelenthet a peres felek valamelyike számára. Az Európai Bíróság már korábbi ítéleteiben² is foglalkozott a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (továbbiakban: Brüsszel I. rendelet) 7. cikk 2. pontja alapján megállapítható joghatóság kérdésével a versenyjogi kártérítési ügyek vonatkozásában. A közelmúltban lefolytatott előzetes döntéshozatali eljárás további fontos iránymutatást ad arra vonatkozóan, hogy mely bíróságok járhatnak el a teljes EGT területét érintő jogsértésekre alapított kártérítési igények érvényesítése során.

A jelen írásban bemutatott döntés³ különös jelentősége abban áll, hogy a korábbiaktól eltérően már a konkrét, az adott tagállamon belül illetékességgel bíró bíróság meghatározásában is segítséget nyújt.⁴

1. Tények

Az Európai Bizottság (továbbiakban: Bizottság) 2016. július 19-én az AT.39824 – Tehergépjárművek ügyben meghozta határozatát.⁵ Döntésében a Bizottság az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alapján megállapította, hogy tizenöt tehergépjármű-gyártó, köztük az AB Volvo, a Volvo Lastvagnar AB és a Volvo Group Trucks Central Europe GmbH 1997. január 17-től 2011. január 18-ig összehangolta magatartását. A határozat szerint a jogsértés az egész EGT területére

¹ Vizsgáló, Gazdasági Versenyhivatal – Kartell Iroda

² 2015. május 21-i CDC Hydrogen Peroxide-ítélet (továbbiakban: CDC Hydrogen Peroxide-ítélet), C-352/13, EU:C:2015:335; 2019. július 29-i Tibor-Trans-ítélet (továbbiakban: Tibor-Trans-ítélet), C-451/18, EU:C:2019:635; 2020. november 24-i Wikingerhof-ítélet (továbbiakban: Wikingerhof-ítélet), C-59/19, EU:C:2020:950.

³ 2021. július 15-i Volvo-ítélet (továbbiakban: Volvo-ítélet), C-30/20, ECLI:EU:C:2021:604

⁴ <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-07/cp210137en.pdf>

⁵ C(2016) 4673 final – 2017/C 108/05

kiterjedt. A Bizottság határozata szerint a jogsértő vállalkozások az EGT-ben alkalmazott árazás, a bruttó áremelések, illetve a közepes és nehéz tehergépjárművekre vonatkozó EURO 3-6 szabványok által előírt szennyezőanyag-kibocsátást szabályozó technológia bevezetésével járó költségek időzítése és áthárítása vonatkozásában kötöttek összehangolt megállapodásokat. Ezen összehangolt megállapodások pedig megállapodásokat, illetve összehangolt magatartásokat tartalmaztak az árazásról és bruttó áremelésekről annak érdekében, hogy összehangolják a bruttó árakat az EGT területén, valamint az EURO 3-6 szabványok által előírt szennyezőanyag-kibocsátást szabályozó technológia bevezetésével járó költségek időzítését és áthárítását. A jogsértő magatartás szankciójaként a Bizottság bírságot szabott ki egy mentességben részesülő vállalkozástól eltekintve valamennyi részt vevő vállalkozásra, így az AB Volvo, a Volvo Lastvagnar AB és a Volvo Group Trucks Central Europe GmbH vállalkozásokra is.

Az RH egy, a spanyolországi Córdobaiban székhellyel rendelkező vállalkozás, amely 2004 és 2009 között öt tehergépjárművet vásárolt a Volvo Group España egyik márkakereskedőjétől. E tehergépjárművek közül az elsőt az RH eredetileg lízingelte, mielőtt 2008-ban megvásárolta volna. Valamennyi tehergépjármű megvételére a vállalkozás székhelyén került sor.

Az RH a kár bekövetkezésének időpontja okán még nem élhetett a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetek szabályozása céljából a 2014/104 irányelv (továbbiakban: Kártérítési Irányelv) nyújtotta lehetőségekkel. Az uniós joggyakorlat azonban ennek ellenére is lehetőséget biztosít a versenykorlátozó magatartások eredményeképp kárt szenvedő vállalkozások számára, hogy kárigényeiket a jogsértő vállalkozásokkal szemben érvényesítsék.⁶

2. Pertörténet

A Bizottság határozatának meghozatalát követően az RH a vállalkozásokat a versenyellenes magatartásuk következtében elszenvedett

többletköltségének megfizetésére kívánta kötelezni. Ennek érdekében kártérítési keresetet indított az AB Volvo, a Volvo Group Trucks Central Europe, a Volvo Lastvagnar és a Volvo Group España vállalkozások (továbbiakban: Alperesek) ellen. Az Alperesek közül egyedül a Volvo España rendelkezik spanyolországi székhellyel, ezen vállalkozás vonatkozásában azonban a Bizottság határozata nem tartalmazott rendelkezést. Keresetét a Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madrid (madridi 2. sz. kereskedelmi bíróság, Spanyolország) előtt indította.

Az alperesek szerint az RH nem a megfelelő bíróság előtt indította meg keresetét. Álláspontjuk szerint ugyanis jelen ügyben a kárt okozó esemény helye a tehergépjárművekre vonatkozó kartell megkötésének helye, nem pedig az RH székhelye. A kartell megkötésére pedig az Európai Unió egy másik tagállamában került sor.

Az eljáró spanyol bíróság szerint a joghatósága az uniós joggyakorlat alapján megalapozott, tekintettel a kár bekövetkezésének helyére.⁷ A bíróság számára azonban nem volt egyértelmű, hogy ez az ítélezési gyakorlat azon tagállam bíróságait illetően, amelyben a kár bekövetkezett, csak a joghatóságra utal, vagy közvetlenül meghatározza valamely bíróság tagállamon belüli illetékességét is.

Ezzel összefüggésben az eljáró spanyol kereskedelmi bíróság a következő kérdés vonatkozásában kért előzetes döntéshozatalt: „Ügy kell-e értelmezni az 1215/2012 rendelet 7. cikkének 2. pontját, amely megállapítja, hogy a valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban az alábbiak szerint perelhető: »(...) jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó ígérennyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet«, hogy az az említett hely szerinti tagállam bíróságainak csak a joghatóságát állapítja meg, oly módon, hogy ezen államon belül a területileg illetékes nemzeti bíróság meghatározásához a belső eljárási szabályokra utal, vagy olyan vegyes jellegű szabályként kell-e értelmezni, amely ennél fogva közvetlenül meghatározza mind a joghatóságot, mind a nemzeti

6 2006. július 13-i Manfredi ítélet, C-295/04–C-298/04. sz. egyesített ügyek, ECLI:EU:C:2006:461; 2001. szeptember 20-i Courage ítélet, C-453/99, ECLI:EU:C:2001:465

7 Hydrogen Peroxide-ítélet, Tibor-Trans-ítélet

területi illetékességet, anélkül hogy a belső szabályozásra hivatkozni kellene?”

2.1. A főtanácsnok indítványa

Jean Richard de la Tour főtanácsnok indítványában leszögezte, hogy a spanyol bíróság által felvetett kételyek tisztázása érdekében szükséges az uniós joggyakorlat további kiegészítése. A spanyol bíróság kérdésére adott válasz látszólag levezethető a Bíróság korábbi gyakorlatából, azon vonatkozásban viszont, hogy mely nemzeti bíróság illetékes egy adott eljárásban további pontosítás szükséges. Emellett a főtanácsnok indokoltan látta megvizsgálni azt is, hogy összhangban áll-e az uniós joggyakorlattal, ha a versenyjogi kártérítéshez kötődő jogviták elbírálását a tagállamok szakosított bíróságokhoz vonják össze.

A főtanácsnok az ügy érdeme vonatkozásában a joghatóság és az illetékesség meghatározása, a kár bekövetkezése helyének meghatározása és ezzel összefüggésben a joghatósággal rendelkező bíróság kijelölése, valamint az illetékesség koncentrációja vonatkozásában folytatott le elemzést.

2.1.1. A joghatóság és az illetékesség meghatározásáról

A főtanácsnok indítványában rögzítette, hogy a Brüsszel I. rendelet 7. cikk 2. pontja és az ehhez kapcsolódó joggyakorlat alkalmas a spanyol bíróság joghatósággal és illetékességgel kapcsolatos kétségeinek megválaszolására. E körben a Wikingerhof-ítéletre⁸ hivatkozott, amely kimondta, hogy a „Brüsszel I. rendelet 7. cikkének 2. pontja szerint joghatósággal rendelkező bíróság – azaz az állítólagos versenyellenes magatartással érintett piac bírósága – a legalkalmasabb arra, hogy ezen állítás megalapozottságáról mint fő kérdéstről döntsön.” Ez alapján pedig megállapítható, hogy a kérdéses rendelkezés célja nem csak a bíróságok tagállamok közötti joghatóságának, hanem az illetékességüknek a szabályozása is. A főtanácsnok emellett a Brüsszel I. rendeletben alkalmazott különböző joghatósági okok összehasonlítása és a jogalkotó által a rendelet megalkotása során követett célkitűzések⁹ értékelése alapján arra a következtetésre jutott, hogy a rendelet 7. cikkének

2. pontja közvetlenül jelöli ki a joghatósággal és illetékességgel rendelkező bíróságot. A levonható következtetések rögzítése mellett a főtanácsnok javaslatot tett a Bíróságnak, hogy válaszában pontosításokkal éljen az állítólagos kár bekövetkezésének helye, valamint a különös joghatósággal rendelkező bíróság konkrét kijelölése vonatkozásában is.

2.1.2. Az állítólagos kár bekövetkezése helyének meghatározásáról és a joghatósággal rendelkező bíróság kijelöléséről

Az eljáró spanyol bíróság kérelmében e körben a CDC Hydrogen Peroxide-ítéletre és a Tibor-Trans-ítéletre hivatkozott. A főtanácsnok véleménye szerint a vizsgált ügy a Tibor-Trans-üggyel mutat nagymértékű ténybeli hasonlóságot, így ezt vetette részletes elemzés alá. Az elemzésnek a főtanácsnok kiemelt jelentőséget tulajdonított, ugyanis lehetőséget látott arra, hogy a Bíróság a bemutatott előzetes döntéshozatal iránti kérelmet követően hozott Verein für Konsumenteninformation-ítélet¹⁰ és a Wikingerhof-ítélet fényében a nemzeti bíróságok számára felvilágosítást adjon a Tibor-Trans-ítélet érvényesülési körére vonatkozóan.

2.1.3. A Tibor-Trans-ítélet

A Tibor-Trans-ítélet elsősorban a káresemény bekövetkezése helyének és ezzel összefüggésben a joghatóság meghatározásának szempontjából bírt relevanciával.

Ebben az ügyben a Bíróság kimondta, hogy versenyjogi kártérítési ügyekben a káresemény bekövetkezése helyének a jogsértéssel érintett piac helye tekintendő, vagyis ahol a torzított piaci árakat alkalmazták, és ahol a károsult állítása szerint a kár bekövetkezett. E körben a Bíróság megállapította azt is, hogy az elszenvedett kár akkor közvetlen, ha az a mesterségesen megemelt árak okán kifizetett többletköltségekből ered, és ennek okán az EUMSZ 101. cikkbe ütköző jogsértés közvetlen következménye. A kár közvetlensége pedig megalapozhatja a kár bekövetkezésének helye szerinti tagállam joghatóságát. Ezzel összefüggésben pedig, amennyiben a versenyellenes

⁸ Wikingerhof-ítélet 36.pont

⁹ Volvo-ítélet 41-45. pontok

¹⁰ 2020. július 9-i Verein für Konsumenteninformation-ítélet (továbbiakban: Verein für Konsumenteninformation-ítélet), C-343/19, EU:C:2020:534

magatartással érintett piac abban a tagállamban található, amelynek területén a hivatkozott kár állítólag bekövetkezett, úgy kell tekinteni, hogy a Brüsszel I. rendelet 7. cikkének 2. pontja vonatkozásában a kár bekövetkezésének helye ebben a tagállamban található.

A főtanácsnok a Tibor-Trans-ügy mellett a FlyLal-ügyben¹¹ alkalmazott joghatósági szabályokra is hivatkozott, amelyek, szintén a fent leírt eljárás alkalmazását tartják követendőnek. Ezen két ügyben alkalmazott joghatósági szabályokat megerősítette a fent hivatkozott Wikingerhof-ítélet is. Eszerint ugyanis az állítólagos versenyellenes magatartással érintett piac bírósága a legalkalmasabb arra, hogy a kártérítési keresetekben döntsön. A döntések alapján összességében a főtanácsnok álláspontja szerint megállapítható, hogy a Bíróság a közvetlenül elszenvedett kár helyére vonatkozó joghatósági okok harmonizálását célozza ezen ítélkezési gyakorlatával.

2.1.4. *Annak igazolása, hogy a kár helyének meghatározása céljából az érintett piac helyét választják ki*

A főtanácsnok e körben kiemelte, hogy a versenyjogi jogviták sajátosságára a joghatósági okok alkalmazása során is figyelemmel kell lenni. Ezen eljárások során ugyanis a bizonyítás elősegítése kiemelt jelentőséggel bír a versenyszabályok hatékony érvényesülése és a hatékony pervezetés szempontjából. A Bíróság a Tibor-Trans-¹² és a Verein für Konsumenteninformation-ítéletekben¹³, valamint előbbiekre hivatkozva a Wikingerhof-ítéletben is ezen elv mentén járt el.

A jogsértés által érintett piacnak a kár bekövetkezésének helyeként való meghatározása tehát megfelel a főtanácsnok által is elfogadott álláspontnak, azonban e hely azonosítása nem elég pontos ahhoz, hogy kijelölje az érintett tagállam illetékes bíróságát. Tekintettel arra, hogy a Kártérítési Irányelv, illetve az 1/2003/EK tanácsi rendelet sem ír elő különös illetékességi rendelkezéseket, a főtanácsnok indítványa szerint a Bíróságnak válaszában ki kell térnie az eljárni jogosult bíróságok pontos megjelölésének kérdésére is. Így ugyanis elkerülhető lenne a joghatósággal kapcsolatos

jogbizonytalanság, a Brüsszel I. rendelet 7. cikkének 2. pontjában előírt, felperest megillető választási lehetőség alkalmazása során.

2.1.5. *Az állítólagos kár helyének a joghatósággal rendelkező bíróság kijelölése céljából történő pontos meghatározása az érintett piacon*

A főtanácsnok véleményében a kár helyének pontos meghatározására is kitért, ugyanis ezen körülmény fényében lehet a joghatósággal rendelkező bíróságot kijelölni. Tekintettel arra, hogy a korábbi joggyakorlat nem egységes,¹⁴ kritériumokat határozott meg a bíróság azonosítására. A főtanácsnok a kritériumok meghatározásakor az álláspontja szerint jelen ügy szempontjából leginkább releváns Verein für Konsumenteninformation-ítéletet vette alapul.

A főtanácsnok javaslata szerint az árkartell károsultja által fizetett többletköltségekből eredő károk megtérítése iránti kereset elbírálására illetékes bíróság főszabály szerint a szóban forgó áruk megszerzésének helye szerinti bíróság. Érvelése szerint ugyanis egy dolog értékvesztéséből eredő anyagi kár esetén, a kár bekövetkezésének helye e termék megszerzésének helye. A jelen ügy alapjául szolgáló lízingszerződések pedig kimerítik a megszerzést, ugyanis azok eredményeképp az RH a tehergépjárművek tulajdonosává vált. A hátrány pedig azáltal következett be, hogy a tehergépjárművek az RH vagyonának részévé váltak, így az ügylet helye a termékre és az arra vonatkozó megállapodás megkötésének helyével azonos. Ezáltal pedig a Brüsszel I. rendeletnek a bizonyítási követelmények legjobb feltételek mellett való teljesülésére vonatkozó követelményei is megvalósulhatnak.

2.1.6. *A kár helyének a károsult székhelye szerinti meghatározása*

A fent bemutatott főszabálytól eltérő esetekre tekintettel – tehát, ha az állítólagos kár bekövetkezésének helye nem egyezik meg az ártorzító gyakorlat károsultja tevékenységének helyével – a főtanácsnok megvizsgálta, hogy érdemes-e a Bíróság által különleges körülmények vonatkozásában elfogadott,¹⁵ a károsult vállalkozás

11 2014. október 23-i FlyLal-Lithuanian Airlines-ítélet, C-302/13, ECLI:EU:C:2014:2319 40. pont

12 Tibor-Trans-ítélet 33-35. pontok

13 Verein für Konsumenteninformation-ítélet 38. pont

14 A főtanácsnok e körben a FlyLal-, a Verein für Konsumenteninformation- és a Tibor-Trans-ügyekben hozott ítéleteket vetette össze.

15 Volvo-ítélet 101. és 103. pontok

székhelye szerinti joghatósági okot alkalmazni. A főtanácsnok álláspontja szerint ezen joghatósági ok is alkalmazható, ugyanis, így földrajzilag rendkívül elszórt jogsértések esetén is lehet biztosítani a természetük és tárgyuk következtében összetett kártérítési keresetek kezelésének hatékonyságát. Ennek, a korábbi joggyakorlat által is megerősített, fő oka a kár bekövetkezése helyének kiterjedése. Más joghatósági ok alkalmazása ugyanis arra kötelezné a különböző tagállamokban több teherautót megszerző vállalkozást, hogy ahhoz a bírósághoz forduljon, amelynek illetékességi területén az egyes szerzési helyek találhatóak, és ahol ráadásul a károsult vállalkozás nem is végez tevékenységet. A megfelelő igazságszolgáltatáshoz való érdek érvényesítése, valamint a bizonyítékokhoz való hozzáférés megfelelő biztosítása ezekben az esetekben pedig a károsult székhelyéhez kötött illetékességgel lehetséges.

2.1.7. Az illetékességek koncentrációjáról

A főtanácsnok indítványában kitért annak elemzésére is, hogy az egyes tagállamok jogrendszere meghatározhatja-e, a joghatósággal rendelkező bíróságok közül mely bíróság illetékes, különös tekintettel a versenyjogi kártérítési keresetekre szakosodott bíróságok illetékességére. A kérdés vizsgálata körében a főtanácsnok rendszertani elemzést folytatott le, valamint értékelte a versenyellenes magatartások orvoslására vonatkozó keresetek sajátosságait is. A rendszertani elemzés keretében megállapításra került, hogy a Bíróság korábbi joggyakorlatában pozitívan értékelte az illetékességek koncentrációját. A különös bonyolultságú, összetett problémaköröket rendező jogterületek esetében ugyanis az illetékesség ily módon történő meghatározása hozzájárulhat valamely különleges szakmai tapasztalat fejlődéséhez és jogviták gyors elbírálásához.¹⁶ Mivel azonban a versenyjog megsértése terén nagyon eltérő az a jogszabályi keret, amelyben az illetékességek koncentrációját valamely tagállamban létrehozzák, szükséges e téren korlátokat is szabni. A főtanácsnok indítványában e tekintetben a korábbi gyakorlattal párhuzamosan az önállóság korlátjaként a Brüsszel I. rendelet és az egyenértékűség elve hatékony érvényesülését jelölte meg.

A versenyellenes magatartások orvoslására vonatkozó keresetek sajátossága tekintetében a főtanácsnok megállapította: e téren a bírósági szervezetrendszerük keretén belül a tagállamok határozzák meg, hogy a jogvita tárgyánál fogva melyik bíróság rendelkezik hatáskörrel, és annak mi az illetékességi területe.

Ezen érvek alapján a főtanácsnok álláspontja szerint a tagállamok jogosultak bírósági szervezetrendszerük keretében – az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett – bizonyos bíróságokhoz koncentrálni e jogviták elbírálását.

A főtanácsnok mindezek alapján a Bíróság részére javaslatot tett az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adandó válasz vonatkozásában. Álláspontja szerint a Brüsszel I. rendelet 7. cikkének 2. pontját úgy kell értelmezni, hogy:

- azon tagállam joghatósággal rendelkező bíróságát jelöli ki, amelynek illetékességi területén a közvetlen kár bekövetkezett
- a versenyjogi kártérítési perek esetében a kár bekövetkezésének helye az e jogsértéssel érintett piac tagállamában van, ahol a többletköltséget viselik. A területileg illetékes bíróság főszabály szerint az a bíróság, amelynek illetékességi területén az ugyanezen tagállamban tevékenységet gyakorló vállalkozás megszerzi a termékeket. A kár bekövetkezésének helye és a károsult tevékenysége közötti egybeesés hiányában a keresetet azon bíróság előtt lehet benyújtani, amelynek illetékességi területén a károsult fél letelepedett
- a tagállamok jogosultak arra, hogy bírósági szervezetrendszerük keretében – az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett – bizonyos bíróságokhoz koncentrálják a jogviták elbírálását. Ez azonban nem sértheti az EUMSZ 101. cikk és az EUMSZ 102. cikk hatékony alkalmazását.

2.2. A Bíróság ítélete

A Bíróság ítéletének meghozatalakor alapvetően a főtanácsnoki indítványt vette alapul. A főtanácsnok álláspontjával egyezően megállapította, hogy az alapügyhöz ténybelileg hasonló ügyekben

16 2014. december 18-i Sanders és Huber-ítélet (C-400/13 és C-408/13, (továbbiakban: Sanders és Huber-ítélet), EU:C:2014:2461, 2015. január 9-i RG-ítélet, C-498/14 PPU, EU:C:2015:3.

a vevő által fizetett többletköltségeknek megfelelő kár megtérítése iránti kereset elbírálására a termék megszerzésének helye szerinti bíróság illetékes, függetlenül attól, hogy a szóban forgó termékeket az alperesektől közvetlenül vagy közvetve, a tulajdonjog azonnali átruházásával vagy lízingszerződés alapján vásárolták-e meg. Abban az esetben, ha a kérdéses termékek megszerzésére nem egyetlen bíróság illetékességi területén került sor, a károsult vállalkozás székhelye szerinti bíróság illetékes. Ennek oka a Bíróság szerint az, hogy „a kartell tagjai nem hagyhatják figyelmen kívül azt a körülményt, hogy a szóban forgó termékek vevői az összejátszásra irányuló magatartások által érintett piacon telepedtek le”. E megoldással biztosítható a kiszámíthatóság követelményének, a közelség célkitűzésének, valamint az eljárás megszervezéséhez szükséges valamennyi garanciának hatékony érvényesülése. A Bíróság érvelésének megalapozásához a főtanácsnokkal egyezően a Tibor-Trans-, a CDC Hydrogen Peroxide-, valamint a Verein für Konsumenteninformation-ügyekben hozott ítéleteket vette alapul.

A Bíróság osztotta főtanácsnok illetékességek koncentrációja kapcsán kifejtett véleményét is. A korábbi ítélkezési gyakorlattal összhangban¹⁷ ugyanis az illetékességeknek egy szakosított bíróság javára történő koncentrációja igazolható a megfelelő igazságszolgáltatás érdekében, tekintettel a versenyjogi kártérítési keresetekre alkalmazandó szabályok technikai összetettségére is.

A Bíróság a fenti érvek alapján az alábbi választ adta az eljáró spanyol bíróság kérdésére: A Brüsszel I. rendelet 7. cikkének 2. pontját úgy kell értelmezni, hogy a termékek árazására és az áremelésekre vonatkozó összehangolt megállapodásokkal érintett piacon a kár bekövetkezésének helye alapján az EUMSZ 101. cikkel ellentétes megállapodások által okozott károk megtérítése iránti kereset elbírálására vagy az a bíróság rendelkezik joghatósággal és illetékességgel, amelynek illetékességi területén a vállalkozás, amely állítása szerint kárt szenvedett, az említett megállapodásokkal érintett termékeket megvásárolta, vagy az e vállalkozás által több helyen megvalósított vásárlások esetén az a bíróság, amelynek illetékességi területén e vállalkozás székhelye található.

3. Összegzés

A jelen esetismertetésben bemutatott ügy nem csak az előzetes döntéshozatali kérelemre adott válasz, hanem Richard de la Tour főtanácsnok részletes elemzése miatt is jelentőséggel bír. A főtanácsnok ugyanis nemcsak a spanyol bíróság kérdése vonatkozásában tesz javaslatot, hanem az egyes tagállamok által felvetett további kétségekre is megkísérel választ adni. A Bíróság ítélete is elsősorban a főtanácsnok javaslatát követte. A főtanácsnok és a Bizottság is több helyen is hivatkozik a Kártérítési Irányelv rendelkezéseire, annak ellenére is, hogy annak időbeli hatálya nem terjed ki jelen ügyre. Ez igazolja a Bizottság elkötelezettségét amellet, hogy biztosítsa a Kártérítési Irányelv azon eljárásokkal való összhangját is, amelyekre annak időbeli hatálya esetlegesen nem terjed ki.

Az előzetes döntéshozatali kérelemre adott válasz a Brüsszel I. rendelet joghatósági szabályainak versenyjogi kártérítési ügyekben való alkalmazása vonatkozásában is hasznos tanulságokkal szolgál. A versenyszabályok megsértésére alapozott kártérítési keresetek esetében már több döntésében is megerősítette a Bíróság, hogy a Brüsszel I. rendelet általános joghatósági rendelkezéseitől eltérően, a rendelet 7. cikk (2) bekezdésében található különös joghatósági okot, a kár bekövetkezési helyét kell figyelembe venni.¹⁸ A kartelltilalom megsértésével okozott, a mesterségesen megnövelt ár miatt fizetett többletköltség folytán felmerült kár bekövetkezésének helye főszabály szerint, a CDC Hydrogen Peroxide-ítélet által is megerősítetten, a károsultak székhelyén található.¹⁹ Megállapítható, hogy a joghatóságnak a károsult székhelye alapján történő meghatározása alapvetően ellentétes a Brüsszel I. rendelet általános joghatósági rendelkezésével, miszerint a valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy, állampolgárságára való tekintet nélkül, az adott tagállam bíróságai előtt perelhető (actor sequitur forum rei)²⁰. Ezt a gyakorlatot a Győri Ítélet tábla is aggályosnak találta a jelen üggyhez ténybelileg közel álló Tibor-Trans-ügyben benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmében, ugyanis álláspontjuk szerint ezen joghatósági

17 Sanders és Huber-ítélet, C-400/13 és C-408/13, EU:C:2014:2461, 44. pont

18 Dr. Simon László Károly – Sirhán Bálint: Joghatóság az átdolgozott Brüsszel I. rendeletben – Kommentár, Országos Bírósági Hivatal, Budapest, 2016. 105.

19 Dr. Simon – Sirhán (18. lj.): 108.

20 Dr. Simon – Sirhán (18. lj.): 64.

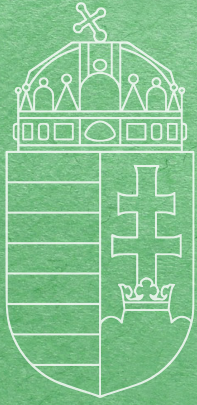
ok alkalmazása a gyakorlatban egy tág „forum actoris” szabály létrehozását eredményezheti, ami ellentétes a Brüsszel I. rendelet céljával.²¹ A Bíróság azonban a jelen írásban bemutatott ügyben, a Tibor-Trans-ügyben, illetve a CDC Hydrogen Peroxide-ügyben hozott döntései alapján megállapíthatóan a Brüsszel I. rendelet általános joghatósági szabályával fennálló ellentét ellenére is támogatja ezen különös joghatósági ok alkalmazását.²² A releváns döntések alapján megállapítható: a Bíróság ezen gyakorlatával elősegíti kartellkárosultak jogérvényesítését azáltal, hogy lehetővé teszi, hogy a károsultak a számukra

vélelmezhetően legkisebb terhet jelentő fórumon járjanak el.²³ Ez a lehetőség némileg ellensúlyozza az RH-hoz hasonló, kisebb vállalkozások és a kartell megállapodások résztvevői, jelen esetben egy világszinten is jelentős tehergépjármű-gyártó, között az anyagi lehetőségeiket tekintve fennálló jelentős különbségeket. Ez véleményem szerint nem csak a már feltárt kartellek károsultjainak teszi egyszerűbbé a keresetindítást, hanem a kárigények érvényesítésének egyszerűsödése okán a jövőbeni kartellek vonatkozásában is bírhat elrettentő erővel.

21 Mester Ágnes: A „káresemény bekövetkezésének helye” értelmezése az Európai Unió Bíróságának Tibor-Trans-ügyben hozott ítélete tükrében, *VersenytüköR*, 2019/2. szám. 71.

22 Van Bael – Bellis: *Competition Law of the European Union*, Kluwer Law International, 2021. 1311-1313

23 Wurmnest, Wolfgang: *International Jurisdiction in Competition Damages Cases under the Brussels I Regulation: CDC Hydrogen Peroxide – Case C-352/13, Cartel Damage Claims (CDC) Hydrogen Peroxide SA v. Akzo Nobel NV, Solvay SA/NV, Kemira Oyj, FMC Foret SA*, Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 21 May 2015, EU:C:2015:335., *Common Market Law Review*, Volume 53 Issue 1), 2016., 225-248

Kolongya Dóra¹

A közérdekű perek a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatában – a „Club Hotels-ügy” ismertetése

Public actions in the practice of the Hungarian Competition Authority – the „Club-Hotels” case

Abstract

The Hungarian Competition Authority brought public action against two companies involved in the sale of holiday rights. Based on the *erga omnes* scope judgment of the General Court, every consumer who entered into a contractual relationship with the companies throughout the period considered can assert their claim in connection with the contract, in a civil action lawsuit by presenting their contract with the company, without having to prove the fact of the infringement.

Tárgyszavak: közérdekű kereset, *erga omnes*, fogyasztók széles köre, jogosulti kör, jogérvényesítés

Keywords: public action, *erga omnes*, wide range of the consumers, eligible consumers, arresting a claim

1. Bevezetés

1.1. A közérdekű kereset fogalmának meghatározása

A közérdekű igényérvényesítés fogalmát talán Gelencsér Dániel foglalta össze a legpontosabban: „a közérdekű kereset a magánjogi jogvitában érdekelt felek között megbomlott egyensúly (fegyveregyenlőség) kiegyenlítését és a hatékonyabb jogvédelmi hatás elérését célzó, minden esetben jogszabály által feljogosított szervezet által alkalmazható, köz- vagy közösségi érdek elősegítése céljából biztosított jogvédelmi eszköz, melynek sikeres érvényesítése esetén, valamennyi perben nem álló, de érdekelt (materiális) félre kiterjedő hatályú döntést eredményez.”²

Ezen közérdekből megindított keresetek eredményeképpen születő bírósági döntések legfőbb

jellemzője, hogy azok *erga omnes*, azaz minden érdekeltra kiterjedő hatályúak.

Közérdekű keresetek indításának több jogalapja lehet, így megindításának lehet helye a tisztességtelen szerződési feltételek megsértése esetén³, környezetvédelmi és állatvédelmi okból⁴, az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetén⁵, valamint a fogyasztók jogainak védelme érdekében a Magyar Nemzeti Bank⁶, a Fogyasztóvédelmi Hatóság és egyéb érdekvédelmi szervezetek és egyesületek⁷, és végül de nem utolsó sorban a Gazdasági Versenyhivatal⁸ (a továbbiakban: GVH) által.

1.2. A közérdekű kereset a GVH joggyakorlatában

A GVH munkája alapvetően három pillérrre épül: a versenyfelügyelet, versenypártolás és a versenykultúra fejlesztése. A versenyfelügyeleti

1 Irodavezető-helyettes, Gazdasági Versenyhivatal – Bírósági Képviselői Iroda

2 Gelencsér Dániel: Közérdekű igényérvényesítés Magyarországon I. – a gyakorlat tükrében, *Eljárásjogi Szemle*, 2016/3. 32.

3 Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény) 6:105. §

4 Környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. törvény.) 99. §, valamint Az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvény (1998. évi XXVIII. törvény) 48. §

5 Egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény (2003. évi CXXV. törvény) 20. §

6 A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény (2013. évi CXXXIX. törvény) 164. §

7 Fogyasztóvédelmi törvény (1997. évi CLV. törvény) 39. § (1) bekezdése

8 Tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tptv.) 85/A. §

munka keretében a GVH-nak lehetősége van közérdekű kereset benyújtására. Ez a közérdekű per a fogyasztók széles körét érintő vagy jelentős nagyságú hátrányt okozó tevékenységet tanúsító vállalkozással szemben a fogyasztók széles körének védelme, illetőleg a jelentős nagyságú hátrány kiküszöbölése érdekében indítható meg. Ezen perindítási jogosultsága a GVH-nak a Tpv. 85/A. § rendelkezésein alapul. A kereset megindítására annyiban van lehetősége, amennyiben az a hatáskörébe tartozó, jogsértő magatartás a vállalkozásnak a fogyasztók széles, a jogsértés alapján meghatározható körét érinti. Minden ilyen esetben a jogsértés bekövetkeztétől számított 3 éven belül nyújtható be a kereset, amennyiben a versenyfelügyeleti eljárás már megindult.

A Tpv. 85/A. § (4) bekezdése [korábbi 92. § (4) bekezdése] vonatkozásában az érvényesíthető igények körét illetően a *Fővárosi Ítéltábla a 14.Gf.40.232/2016/9/II. számú ítéletében elvi élel kimondta, hogy: „ha az érvényesített igény jogalapja és az igényben megjelölt kár összege, vagy egyéb követelés esetén a követelés tartalma egyértelműen megállapítható, a Versenyhivatal teljesítést, azaz marasztalást kérhet a vállalkozással szemben, ellenkező esetben a jogsértés tényének a megállapítását kérheti valamennyi érintett fogyasztóra kiterjedő hatállyal.”* A fentiek értelmében igényérvényesítésnek nem csak kártérítési igények esetén van helye, a jogalkotó ugyanis a jogérvényesítés körét nem kívánta leszűkíteni kizárólag a kártérítésre.

Az Ítéltábla kimondta továbbá⁹, hogy a jogsértés tényének valamennyi fogyasztóra kiterjedő hatállyal történő bírósági megállapítása nyilvánvalóan csak a megelőző versenyfelügyeleti eljárás tárgyát képező, a GVH által már megállapított jogsértő magatartást foglalhatja magában. A Tpv. ugyanis arra ad lehetőséget a GVH-nak, hogy a versenyfelügyeleti eljárás során megállapított jogsértő magatartás alapján – amennyiben az a fogyasztók széles és meghatározható körét érinti – valamennyi fogyasztóra kiterjedő hatállyal kérje ezen jogsértésnek az ítélettel való megállapítását egy erga omnes hatályú közérdekű kereset formájában. A közérdekű kereset alapján megállapított jogsértés esetén a fogyasztóknak van arra jogosultsága, hogy a konkrét ügylettel, az általa megkötött szerződéssel összefüggésben keletkezett

igényét, adott esetben az érvénytelenség jogkövetkezményének levonásával érvényesítse a vállalkozással szemben oly módon, hogy a jogsértés megvalósulását már nem kell bizonyítania.

Mindez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a GVH által indított per lehet marasztalási, illetve megállapítási per is. A marasztalási per során konkrét összeg megfizetését kérheti a GVH kártérítésként, míg a megállapítási per létjogosultságát az adja, hogy a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlattal érintett fogyasztók esetében a jogalap lényegében azonos, de a később esetlegesen általuk érvényesített marasztalás tényalapja és összege már nem teljes mértékben azonos. A közérdekű keresettel indított peres eljárásban született erga omnes hatályú, a jogsértést megállapító ítélet esetén a fogyasztóknak arra van tehát jogosultságuk, hogy a konkrét ügylettel, az általa megkötött szerződéssel összefüggésben keletkezett igényét, adott esetben az érvénytelenség jogkövetkezményének levonásával érvényesítse a vállalkozással szemben oly módon, hogy a jogsértés megvalósulását már nem kell bizonyítania.

A konkrét ügyben a fenti, jogszabályba foglalt jogosítványával élt a GVH amikor közérdekű pert (megállapítási pert) indított a Exch-Immo Korlátolt Felelősségű Társasággal, mint I. rendű (a továbbiakban: I. rendű alperes), valamint a Club Hotels Europe Ingatlanhasznosító Korlátolt Felelősségű Társasággal, mint II. rendű (a továbbiakban: II. rendű alperes) alperesekkel szemben.

2. Az közérdekű per előzménye

2.1. A GVH versenyfelügyeleti eljárása

A közérdekű kereset mintegy előzményeként, megelőző eljárásaként a GVH versenyfelügyeleti eljárás keretében vizsgálta alperesek üdülési jog értékesítése során kifejtett kereskedelmi gyakorlatát, valamint értékesítési eljárását, melynek következtében határozatában¹⁰ megállapította, hogy azt a jogsértő benyomást keltette a fogyasztókban az I. rendű alperes, hogy eredményesen közreműködik üdülési jogok értékesítésében, illetve hogy alperesek célja az üdülési jogok másodlagos értékesítése. Mindezek alapján alperesek a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény

9 14.Gf.40.232/2016/9/II. számú ítélet

10 https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek_2016/vj_38_2016_301

(a továbbiakban: Fttv.) alapján tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot folytattak, mely magatartásért felelősséggel tartoztak.

A versenyfelügyeleti eljárás során megállapítást nyert, hogy alperesek tájékoztató anyagok, telefonos megkeresések, szervezett prezentációs előadások keretében vették fel a kapcsolatot a fogyasztókkal a szerződéskötés érdekében. A fogyasztókban azt a hamis benyomást keltették alperesek, hogy a sikeres értékesítés feltétele valamilyen további ügylet megkötése, így újabb üdülési jog vásárlása, vagy éppen a meglévő üdülési jog bővítése. A tájékoztatás tehát olyan fogyasztók felé irányult, akik meglévő üdülési jogukat szerették volna értékesíteni, azonban ekörben meglévő lehetőségeik korlátozottak voltak (különös tekintettel ezen jogok értékesítésének szűk piacára), így idős korukon túl a megoldási lehetőséget kínáló tájékoztatással szemben is fokozottan érzékenyek, kiszolgáltatottak voltak, azaz sérülékeny fogyasztóknak¹¹ minősültek. Az alperesek kommunikációjának következtében az üdülési joguk értékesítése reményében a megtévesztett fogyasztók további üdülési jogot vettek, illetve meglévő üdülési jogukat bővítették. A GVH-hoz, valamint az alperesi társaságokhoz is több panasz érkezett a fogyasztóktól.

2.2. Közigazgatási per és ítélet

Alperesek keresetet terjesztettek elő a GVH döntésével szemben, melyben kezdetben vitatták a jogsértés tényét, valamint a kiszabott versenyfelügyeleti bírság összegét is kifogásolták. A közigazgatási per során később azonban a jogsértés tényét elismerték, és a továbbiakban csupán a jogsértés következményeként kiszabott bírság összeg vonatkozásában tartották fenn keresetüket. A Fővárosi Törvényszék a 107.K.700.680/2018/43. számú ítéletében¹² a kereseteket teljes egészében elutasította, a GVH határozatának jogszerűsége így jogerősen megállapítást nyert.

3. A közérdekű per

3.1. A versenyfelügyeleti eljárás és a közérdekű per viszonya

A közérdekű per megindításának előfeltétele a versenyfelügyeleti eljárás megindítása. Arra nincsen szükség a jogszabály értelmében, hogy a versenyfelügyeleti eljárás le is záródjon, azonban álláspontom szerint célszerű megvárni annak befejezését. A versenyfelügyeleti eljárásban született határozatban foglaltak ugyanis annak ellenére, hogy a szabad bizonyítás elve alapján nem kötik a közérdekű perben eljáró bíróságot¹³, irányadóak lehetnek, különös tekintettel az alaptényállás azonosságára. A versenyfelügyeleti eljárás során tárja fel ugyanis a GVH teljes körűen azt a tényállást, mely a közérdekű kereset alapjául szolgál a közérdekű per megindítása során. Ennek az eljárásnak egyetlen rendelkezés szabhat korlátot, ugyanis a jogsértő magatartás elkövetésétől számított három év eltelte után perindításnak nincs helye. Ez a hároméves elévülési szabály rövidebb, mint a versenyfelügyeleti eljárás megindítására nyitva álló határidő, azonban a perindításra vonatkozó határidőbe nem számít bele a versenyfelügyeleti eljárás időtartama. Abban az esetben, ha a GVH még a versenyfelügyeleti eljárás befejezését megelőzően megindítja a közérdekű pert az elévülési szabályok betartása érdekében, a bíróság a peres eljárást a versenyfelügyeleti eljárás befejezéséig felfüggesztheti a GVH kérésére.

3.2. A közérdekű kereset

A felperes GVH a keresetében kérte a bíróságot, hogy az I. rendű alperes vonatkozásában valamennyi fogyasztóra kiterjedő hatállyal állapítsa meg: a társaság jogsértő magatartást tanúsított, amikor a fogyasztókban azt a benyomást keltette, hogy tevékenysége során eredményesen

11 Fttv. 4. § (2) bekezdése

12 https://www.gvh.hu/dontesek/birosagi_dontesek/birosagi_dontesek_2016/vj-382016389

13 Pp. 263. § (2) bekezdés

közreműködik üdülési joguk értékesítésében, valamint hogy célja az üdülési jogok másodlagos értékesítése.

Felperes kérte továbbá a bíróságot, hogy a II. rendű alperes vonatkozásában valamennyi fogyasztóra kiterjedő hatállyal állapítsa meg, hogy a társaság jogsértő magatartást tanúsított, amikor a fogyasztókban azt a benyomást keltette, hogy célja az üdülési jogok másodlagos értékesítése.

Felperes kérte végül, hogy a bíróság felperest jogosítsa fel arra, hogy az I. rendű alperes, valamint II. rendű alperes költségére a Törvényszék ítéletének rendelkező részért országos napilapban közzétegye.

A közérdekű kereset befogadhatóságának főbb kritériumai alapján a GVH keresete az alábbi főbb pontokat tartalmazta:

- a) *Az ügy a GVH hatáskörébe tartozik:* az Fttv. 10. § (3) bekezdése értelmében, figyelemmel arra, hogy I. rendű alperes szóbeli, telefonos megkereséseit országos szinten több, mint 3 megyében végezte, az egyeztető megbeszélésekre az ország minden pontjáról érkeztek fogyasztók, valamint az egyeztető megbeszélésekre, melyeken II. rendű alperes is részt vett, szintén több, mint 3 megyében került sor, a GVH hatásköre megállapítható volt.
- b) *A magatartás a fogyasztók széles körét érinti:* Jelen ügyben az I. rendű alperes több, mint 40 ezer családot keresett meg gyakorlata során, mely a fogyasztók széles körének érintettségét alátámasztotta.
- c) *A versenyfelületeleti eljárás megindult:* Aho- gyan azt korábban már ismertettem, a GVH a keresetét a versenyfelületeleti eljárást követően nyújtotta be, így ezen kritériumnak szintén eleget tett eljárása.
- d) *A keresetindítási határidő megtartottsága:* Szintén szó volt már a keresetindítási határidőről is. A három éves keresetindítási határidőnél a korábban ismertettekén túl kieme- lendő szempont, hogy abban az esetben, ha a felperes magatartása folyamatos, úgy az el- évülési határidő csupán a magatartás befe- jezésétől indul, így felperes a keresetindítási határidőt is megtartotta. Mindezekre figye- lemmel a GVH a keresetindítási határidőt megtartotta.
- e) *A jogosulti kör meghatározása:* A közérdekű kereset egyik legfőbb pontja a jogosulti kör meghatározása. A Pp. 574. § (1) bekezdése

értelmében ugyanis a keresetlevélnek tartal- maznia kell a közérdekű perrel érintett joga- sultakat és azt, hogy milyen módon kell iga- zolniuk az egyedi jogosultaknak az érintett jogosulti csoporthoz való tartozásukat ahhoz, hogy az ítélet alapján javukra teljesítés tör- ténhessen, illetve az ítélet rájuk alkalmazható legyen. A fenti igazolási mód teremti meg ugyanis a kapcsolatot az egyedi jogosult sze- mélyek és az érvényesített igény között. Jelen ügyben a perrel érintett jogosultaknak volt tekinthető minden olyan, már üdülési joga- gal rendelkező fogyasztó, aki üdülési joga- nak értékesítése céljából a versenyfelületeleti eljárásban vizsgált időszakban alperesekkel kontraktuális viszonyba került, alperesekkel megbízási, ajándékozási vagy adásvételi szer- ződést kötött.

A felperes bizonyítékként csatolta a verseny- felületeleti eljárás során tett tanúnyilatkozatokat, valamint beszerzett panaszokat a tényállás alátá- masztása érdekében.

3.3. Alperesi érvek

Az alperesek ellenkérelmükben a kereset eluta- sítását kérték, figyelemmel arra, hogy álláspont- juk szerint nem megállapítható a jogosulti kör: az, hogy pontosan kik tartoznak a „valamennyi fo- gyasztó” közé. Kifogásolták, hogy nem minden ügyfél – sőt, az ügyfelek többsége nem – sérel- mezte az alperesek eljárását, a megkötött szerződéseket, így nem lehet valamennyi fogyasztóval kö- tött szerződést érvénytelennek minősíteni, ehhez ugyanis azt kellene bizonyítani, hogy mindegyik szerződés vonatkozásában tisztességtelenül jártak el az alperesek. Alperesek álláspontja szerint fel- peresnek meg kellett volna neveznie azokat a szer- ződő feleket, akik vonatkozásában tisztességtelen- nek vagy megtévesztőnek véli a szerződéseket.

Az alperesek vitatták továbbá a jogosultak kö- rének meghatározását is, figyelemmel arra, hogy az alperesek nem kizárólag a másodlagos piacon folytattak tevékenységet. Az egyes fogyasztók ko- rából adódó állítólagos sérülékenység, hiszékeny- ség pedig minden egyes fogyasztó esetében kü- lön-külön vizsgálandó véleményük szerint.

A jogsértés közigazgatási perben történő elisme- rése vonatkozásában előadták, hogy a hatósági eljá- rásban kizárólag a közigazgatási per elhúzódásának

elkerülése érdekében ismerték el a jogsértést. Vitatták továbbá a fogyasztók széles körének érintettségét, valamint a jogsértés folyamatos jellegét, így arra a következtetésre is jutottak, hogy felperes keresete elkésett, a 3 éves elévülési időn túl került benyújtásra.

3.4. A Bíróság döntése¹⁴

A Fővárosi Törvényszék a 27.G.42.362/2019/9. számú ítéletében a GVH keresetét megalapozottnak találta, a felperes keresetében foglaltakkal egyet értve felperes kérelmeinek helyt adott.

A bíróság megállapította, hogy „a perrel érintett jogosult minden olyan, már üdülési joggal rendelkező fogyasztó, aki üdülési jogának értékesítése céljából a vizsgált időszakban az alperesek valamelyikével kontraktuális viszonyba került, velük megbízási, ajándékozási vagy adásvételi szerződést kötött.”

A bíróság ítéletének rendelkező részében kiemelte, hogy az érintett fogyasztók a megfelelő szerződés bemutatásával igazolhatják a jogosulti körhöz való tartozásukat.

A bíróság indokolásában hangsúlyozta, hogy a jogosulti kör a bíróság megítélése szerint teljesen egyértelműen, a Pp. 574. § és a Tpv. 85/A. § előírásainak megfelelően kétséget kizáró módon meghatározott: ide tartozik minden olyan fogyasztó, akinek már korábban üdülési joga volt, és a vizsgált, felperes által keresetében meghatározott időszakban azzal a céllal kötött szerződést¹⁵ az alperesekkel, hogy üdülési jogát eladja. Az ítélet hangsúlyozta: nincs jelentősége annak, hogy nem mindegyik fogyasztó élt panasszal, hiszen a közérdekű perben hozott ítélet nem sérti a rendelkezési jogukat, nem kötelesek arra, hogy az ítéletet követően bármilyen módon igényt érvényesítsenek az alperesekkel szemben. E körben megjegyezni szükséges, hogy a fogyasztói panaszok hiánya nem csupán a közérdekű perben, hanem a versenyfelügyeleti eljárásban sem jelenti az adott kereskedelmi kommunikáció jogszerűségét¹⁶. Megállapítható ugyanis, hogy sok esetben éppen az a gyakorlat járhat a legnagyobb fogyasztói sérelemmel (akár anyagi kárral), amikor a fogyasztó nem is látja át, hogy az adott vállalkozás kommunikációjával bármilyen probléma lenne, azaz azért nem

érkezik panasz, mert a fogyasztók nem észlelték, hogy mi is a probléma, honnan ered a lehetséges sérelem.

A bíróság kiemelte, hogy a jogosultak személyenkénti azonosítása, egyedi ügyletek vizsgálata nem tárgya a közérdekű pernek.

Indokolásában a Törvényszék felhívta a figyelmet továbbá arra, hogy a felperes által megállapítani kért jogsértés nem magában a szerződéses tartalomban jelenik meg, hanem a szerződéskötést megelőző hamis tájékoztatásban, a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatban.

4. Összegzés, az ítélet gyakorlati jelentősége

Annak ellenére, hogy ez ideig csekély számú közérdekű keresetet indított a GVH, jelen peres eljárás jól mutatja, hogy ezen jogintézmény a fogyasztói érdekek védelmének egy olyan aspektusa, melyet a jövőben is érdemes szem előtt tartania a hatóságnak. Sokszor ugyanis a fogyasztók abban az esetben, ha egy megtévesztő kereskedelmi kommunikáció nyomán kárt szenvednek, nem ismerik azokat az utakat, melyen elindulhatnak érdekeik érvényesítése érdekében, valamint – érthető módon – tartanak a hosszadalmas polgári peres eljárásoktól, kiváltképp abban az esetben, ha a káruk mértékén túl magát a jogsértést is bizonyítaniuk kellene.

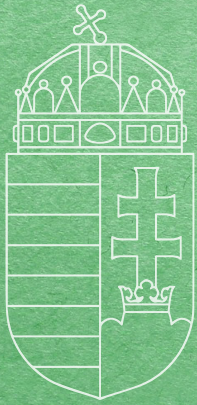
Kifejezetten ezen esetekben válik jelentőssé e jogintézmény, mely eredményeképpen a fogyasztókra háruló eljárás leegyszerűsödik, azaz „nincs más dolguk”, mint hogy az általuk indított peres eljárás során a káruk összegét, (illetve egyéb követelésük tartalmát), valamint a jogellenes magatartás és a kár (illetve egyéb követelés) közötti okozati összefüggést bizonyítsák. Mindez pedig azon túl, hogy jelentősen megkönnyíti a kártérítési igényük érvényesítését, remélhetőleg hosszabb távon növelni is képes a fogyasztók tudatosságát azt illetően, hogy az őket ért kár vonatkozásában érvényesítsék jogukat, éljenek a jogszabályok adta lehetőségeikkel.

Álláspontom szerint azon túl, hogy a GVH ezen jogosítványa segíti a fogyasztók igényérvényesítését, a versenyjog alkalmazását mintegy beemeli a mindennapi életbe, a fogyasztók világába, befogadhatóvá téve azt számukra, ami végeredményében hozzájárulhat egy tudatos fogyasztói réteg erősödéséhez.

14 https://www.gvh.hu/dontesek/birosagi_dontesek/birosagi_dontesek_2016/vj-382016462

15 másodlagos értékesítésre vonatkozó

16 A Fővárosi Munkaügyi és Közigazgatási Bíróság 3.K.32.752/2016/12. számú jogerős ítélete

Ottlakán Johanna¹

Az összehasonlító reklámokkal szemben támasztott követelmények a VJ/25/2016. számú versenyfelügyeleti eljárás és annak bírósági felülvizsgálatában hozott döntések tanúságai szerint

The requirements for comparative advertising according to case VJ/25/2016 and its judicial review

Abstract

Comparative advertising is a great opportunity for businesses to showcase the excellence of their products to consumers compared to their competitors' products. This way of advertising stimulates competition on the one hand but carries a high legal risk for the publisher of the advertisement on the other, as its legality is judged according to strict criteria. There are relatively few comparative advertisements in Hungary, so the guiding decisions regarding these deserve special attention.

Tárgyszavak: összehasonlító reklámozás, tárgyilagosság, ellenőrizhetőség, Lidl Belgium-ügy
Keywords: comparative advertising, objectivity, verifiability, the Lidl Belgium case

1. Bevezetés

Az összehasonlító reklámok – tekintve, hogy versenytársak termékeit jelenítik meg – egyrészt ösztönzően tudnak hatni a fogyasztók kegyeiért zajló versengésre – és általában a piaci versenyre –, másrészt jogi veszélyeket hordozhatnak a közzétevő számára, mivel az összehasonlítás tárgyilagosságát a hatóságok szigorú kritériumok szerint ítélik meg. Az itt ismertetett ügy ugyanakkor arra is rávilágít, hogy az összehasonlító reklámok jogi megítélése nem mindig egyértelmű, amit az esetismertetés témájául választott ügyben született bírósági döntések változásai is mutatnak.

Talán éppen a magas jogi kockázat miatt hazánkban az összehasonlító reklámok kevésbé gyakoriak, elsősorban a telekommunikációs szolgáltatások piacán, vagy a vény nélkül kapható gyógyszerek piacán lehet velük találkozni. Ezért jogi megítélésük kapcsán a friss döntések nagyobb érdeklődésre tarthatnak számot. Különösen igaz lehet ez a hosszú bírósági utat bejárt ügyekre, melyek a hazai és uniós döntésekre egyaránt

támaszkodnak. Ilyen ügy a Magyar Telekom Nyrt. egy 2015-ös kampányát értékelő versenyfelügyeleti eljárás, illetve kapcsolódó bírósági eljárás, melyben 2021 elején született végleges, minden elemre kiterjedő bírósági döntés.

Az eset ismertetése során különösen az összehasonlító reklámokkal szemben támasztott követelményekre kívánjuk a hangsúlyt helyezni, kevésbé a bírságkiszabás jogszerűségét, illetve a bírság mértékét érintő kérdésekre.

2. Az alapul szolgáló ügy

A Gazdasági Versenyhivatal (a továbbiakban: GVH) a Magyar Telekom Nyrt.-vel (a továbbiakban: Telekom) szemben 2016. április 5-én indított versenyfelügyeleti eljárást „A Telekom 4G mobilinternetet választják a legtöbben. Bízd rá magad!” szlogennel 2015 nyarán futott kampánya vizsgálatára, mivel álláspontja szerint a megjelölt állítás nem a szolgáltatás ellenőrizhető tulajdonságra vonatkozott, saját és versenytársai hálózatát nem tárgyilagosan hasonlította össze a Telekom.

¹ Vizsgáló, Gazdasági Versenyhivatal – Döntéshozatal Támogató Iroda

A magatartás a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpv.) 10. § b) pontjának megsértését vetette fel. Az eljárást később kiterjesztette a GVH – azonos joggalapon – annak vizsgálatára is, hogy a vizsgált kampány során közzétett összehasonlítások a 4G hálózat lényeges, meghatározó, jellemző és ellenőrizhető tulajdonságára vonatkoztak-e.

A versenyfelügyeleti eljárásban a Telekom az összehasonlítás megalapozott, tárgyilagos jellegét igazolandó más eljárásokban benyújtott lefedettségi térképekre, információkra, sajtómegjelenésekre, valamint a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (a továbbiakban: NMHH) 2014. januári gyorsjelentésére hivatkozott. A GVH a benyújtott bizonyítékokat nem tartotta megfelelőnek, így 2017. február 23-án kelt VJ/25-41/2016. számú határozatával – versenyfelügyeleti bírság kiszabása mellett – megállapította a jogsértést.

A GVH – a formáját tekintve – a vizsgált reklámállítást piacelsőségi állításként azonosította, mely a piac igen kevés szereplője miatt közvetlen felismerhetővé teszi a másik két piaci szereplőt, ezért a vizsgált kereskedelmi kommunikáció összehasonlító reklámnak tekintendő.² Az NMHH 2014 januárjában készült és bizonyítékként benyújtott gyorsjelentése kapcsán a GVH aláhúzta, hogy az egyrészt időben a reklámállítások alkalmazását jelentősen megelőzve készült, másrészt a mobilinternetezők számát együttesen adta meg, függetlenül attól, hogy a felhasználó mely generációs hálózatot használják (2G/3G/4G).³ Utalva a következetes európai és hazai joggyakorlatra a GVH kiemelte, hogy a Telekomnak a reklámokban legalább azt szükséges lett volna megjelölnie, hogy a fogyasztók a reklám hitelességének, illetve az érintett tulajdonság ellenőrizhetősége érdekében hol szerezhetnek nehézség nélkül tudomást az összehasonlítás elemeiről.⁴ A reklám azonban ilyen utalást nem tartalmazott. A Telekom által bizonyítékként benyújtott országos lefedettségi térképeket sem fogadta el a GVH, tekintve, hogy (1) a lefedettség és az előfizetők száma között feltételezett korrelációt a Telekom objektív számításokkal

nem tudta alátámasztani, és (2) a 4G hálózat használatát a lefedettségen kívül egyéb körülmények is befolyásolják, így a SIM kártya vagy a készülék nyújtotta lehetőségek.⁵ A GVH ezért – összhangban a VJ/104/2015. számú eljárásban tett megállapításaival – megállapította, hogy önmagában a lefedettségi térképek a mobilhálózat használójának számára vonatkozó elsőbbségi állítások alátámasztására nem elegendőek, így a vizsgált reklámok az összehasonlító reklámokkal szemben támasztott objektív ellenőrizhetőségi kritériumnak nem tettek eleget. A GVH – a Telekom álláspontjával ellentétben – levezette döntésében, hogy az Európai Bíróság C-356/04. számú ügyben hozott döntése⁶ (a továbbiakban: Lidl Belgium) jelen ügyre is irányadó. Eszerint a reklám címzettje felé fennálló igazolási kötelezettség nem mellőzhető teljesen, számára lehetővé kell tenni azt, hogy – saját maga vagy megbízott útján – meggyőződhesen arról, helyesen tájékoztatták-e a reklámozott termék tulajdonságai tekintetében.⁷ A reklám hitelessége érdekében a reklámban megjelölendő, hogy a reklámközlés milyen adatra vonatkozik – ez a Telekom kommunikációjából hiányzott.

A GVH döntése szerint a feltételek szoros összefüggése okán a nem ellenőrizhető összehasonlítás tárgyilagos sem lehet. Ezt a – Telekom által is irányadónak tekintett – értelmezést mind a hazai, mind az uniós ítélkezési gyakorlat is követi. Az ellenőrizhetőség hiányán az a körülmény sem változtatott, hogy más eljárásban a GVH tudomására jutott olyan adat, mely alátámasztani látszott azt, hogy a Telekomnak versenytársainál több aktív 4G-t használó ügyfele van. Az ugyanis nem tekinthető nehézség nélküli ellenőrzési lehetőségnek a fogyasztók számára, ha az összehasonlító reklám hitelessége csak hatósági vagy bírósági eljárásban ellenőrizhető.⁸

A GVH versenyfelügyeleti bírság kiszabása körében a kampány költségének teljes összegét vette alapul, súlyosító körülményként értékelve a 4G szolgáltatás újszerűségét, valamint a magatartás felróhatóságát. A szankció kapcsán enyhítő körülmény nem azonosított.

2 VJ/25-41/2016. számú határozat 123. pont

3 VJ/25-41/2015. számú határozat 128-130. pontok

4 VJ/25-41/2015. számú határozat 142. pont

5 VJ/25-41/2015. számú határozat 146. pont

6 ECLI:EU:C:2006:585

7 vö.: ECLI:EU:C:2006:585 72-74. pontok

8 VJ/25-41/2016. számú határozat 156. pont

3. Az elsőfokú eljárás

A GVH döntésével szemben a Telekom terjesztett elő keresetet, kérve elsődlegesen a jogsértés hiányának megállapítását, másodlagosan a határozat hatályon kívül helyezését és a GVH új eljárás lefolytatására történő kötelezését, harmadlagosan a határozat megváltoztatását és a bírság mellőzését vagy jelentős csökkentését. Kifogásolta, hogy a GVH az összehasonlító reklám ellenőrizhetősége kapcsán olyan többletkövetelményt – nevezetesen a fogyasztó általi ellenőrizhetőséget – fogalmazott meg, melyet sem a Tpv. 10. § b) pontja, sem az irányadó bírósági joggyakorlat nem ír elő. A Lidl Belgium-ügy GVH által hivatkozott részeit a VJ/25/2016. számú eljárásban nem tekintette relevánsnak. Hivatkozott a hazai joggyakorlatra, mely szerint a reklámozó az ellenőrizhetőség követelményét akkor is teljesíti, ha az összehasonlításban szereplő tulajdonság ellenőrizhetősége csak hatósági eljárásban igazolható, ami a GVH által hivatkozott Lidl Belgium-döntés szerint is elégséges volt. Álláspontja szerint a tárgyilagos közlésnek nem feltétele a fogyasztó általi ellenőrizhetőség, ezért a GVH döntése azért sem megalapozott, mivel a tárgyilagosság sérelmét csak az ellenőrizhetőség hiányára alapozta. Kiemelte, hogy álláspontja szerint amennyiben az összehasonlítás bármilyen módon ellenőrizhető, jogsértés nem állapítható meg. A GVH döntésében maga rögzítette, hogy a reklámban szereplő állítás valós, így a GVH a Telekom által szolgáltatott adatok valóságtartalmát maga is ellenőrizni tudta. A bírságösszeg meghatározására álláspontja szerint okszerűtlen mérlegelés nyomán került sor, a súlyosító körülmények jogszerűtlen értékelése és az enyhítő körülmények figyelmen kívül hagyása mellett.⁹

A GVH a kereseti ellenkérelmében arra helyezte a hangsúlyt, hogy a Telekom a vizsgálattal érintett állítást anélkül tette közzé, hogy annak valóságtartalmáról meggyőződött volna, pusztán historikus adatok alapján feltételezte, hogy az érintett piacon az általa fenntartott 4G hálózatot használja a legtöbb fogyasztó. A GVH amellett érvelt továbbá, hogy sem a jogszabályi rendelkezésekre, sem az Európai Bíróság joggyakorlatára tekintettel az ellenőrizhetőségi kritérium mentén nem lehet jogszerű az olyan összehasonlító

reklám, mely minimálisan azt sem teszi megismerhetővé a fogyasztók számára, hogy a reklámozó állítása milyen forrásból származó információ alapján alapul. Vitatta, hogy a GVH eljárásában meg tudta volna állapítani a reklámállítás valóságosságát, a versenytársakhoz képest magasabb számú aktív ügyfél megléte a vizsgált időszakban csupán valószínűsíthető volt. Mindezen körülmények miatt álláspontja szerint a jogsértés megállapítására megalapozottan került sor, a versenyfelügyeleti bírság kiszabása során a releváns szempontok értékelésre kerültek.¹⁰

Az ügyben első fokon a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (a továbbiakban: FKMB) 2017. november 15-én hozott döntést – a 2.K.31.240/2017/8. számú ítéletet (a továbbiakban: alapítélet) –, melyben a GVH határozatát hatályon kívül helyezte. Az alapítélet szerint a Telekom vizsgált reklámjának szövegéből egyértelműen kiderült, hogy az összehasonlítás kizárólag egy tulajdonság, a 4G mobilinternetet választók száma mentén történt. Kiemelte a döntés továbbá, hogy sem a jogszabályi rendelkezésekből, sem az irányadónak tekintett Lidl Belgium-ügyben hozott ítéletből nem vezethető le, hogy kinek – és milyen körülmények között – kell tudnia ellenőrizni az összehasonlító reklámban megjelenő tulajdonság hitelességét, mint ahogyan az sem, hogy az összehasonlító reklámokban általában legalább az összehasonlító ismérv ellenőrizhetőségére vonatkozó iránymutatásnak meg kellene lennie. Értékelése szerint ezért a Telekom nem járt el jogszerűen mikor az összehasonlító reklám fő üzenetében kiemelt tulajdonsággal kapcsolatban nem adott útmutatást a fogyasztók általi ellenőrizhetőséghez; osztotta továbbá a Telekom álláspontját, miszerint a 4G hálózatot választó fogyasztók száma – matematikai számítás útján is – ellenőrizhető tulajdonságnak tekinthető függetlenül attól, hogy az ellenőrzést ki és milyen módon valósítja meg, melyre tekintettel a felperes terhére jogsértés szintén nem róható. Az alapítélet az ellenőrizhetőség elvi lehetőségének megvalósulása esetén a tárgyilagosság hiányát nem látta megállapíthatónak. A döntés összességében kimondta, hogy a Telekom keresete a jogsértés hiánya tekintetében megalapozott volt, ezért a bírsággal összefüggő keresetrész elbírálása mellőzésre került.¹¹

9 2.Kf.650.024/2018/6. számú végzés 2-3. oldalak

10 2.Kf.650.024/2018/6. számú végzés 3. oldal 2. bekezdés

11 2.Kf.650.024/2018/6. számú végzés 3-4. oldalak

4. A másodfokú eljárás

Az alapítéttel szemben a GVH terjesztett elő fellebbezést, melyben elsődlegesen annak megváltoztatását és a Telekom keresetének elutasítását, másodlagosan az FKMB új eljárás folytatására kötelezése mellett az alapítélet hatályon kívül helyezését kérte. Kifejtette, hogy az alapítélet jogszálysértő, mivel a Tptv. 10. § b) pontja téves alkalmazásával jogszerűtlen következtetést tartalmaz. Hivatkozott arra, hogy Lidl Belgium-ítélet helytelen értelmezése okán jutott az alapítéletet hozó FKMB arra a következtetésre, hogy annak a vizsgált magatartás kapcsán relevanciája nincs. Álláspontja szerint a hivatkozott uniós döntést, illetve annak 74. pontját az ellenőrzési követelmény céljára és a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló 1984. szeptember 10-i 84/450/EGK tanácsi irányelv (a továbbiakban: Irányelv 1), valamint a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i 2006/114 EK irányelv (a továbbiakban: Irányelv 2.) rendelkezéseivel összhangban értelmezve megállapítható, hogy a reklám címzettjei felé történő igazolás kötelezettsége egészében nem mellőzhető. Ugyanis – összhangban a joggyakorlattal – a reklám hitelességének ellenőrzésére vonatkozó kritérium teljesüléséhez elengedhetetlen, hogy a közzétett a kiemelt tulajdonságra vonatkozóan az adatokat is megjelölje, vagy ennek hiányában a hitelesség minimális feltételeként a célközönség megismerhesse, hogy az összehasonlítás elemeiről – függetlenül attól, hogy egy vagy több elem szerepel a reklámban – hol és miként szerezhet nehézség nélkül tudomást. A GVH álláspontja szerint az ellenőrizhetőség szükségszerűen adatokkal való alátámaszthatóságot is jelent, a fogyasztónak tehát tudnia kell, hogy az összehasonlító állítás kiene az adatain alapul, és ha szükségesnek tartja, hol tud a továbbiakban tájékozódni, tartalmi ellenőrzést végezni. A GVH érvelése szerint a Telekom érintett reklámja esetében ez a kritérium nem teljesült, így magatartása jogsértő volt. A Lidl Belgium-ügy megállapításaiból kiemelte, hogy az Európai Bíróság egyértelműen foglalt állást a tekintetben: nem elegendő, ha az összehasonlító reklám állításait kizárólag a reklám címzetti körén kívül eső harmadik személyek tudják ellenőrizni.

A GVH álláspontja szerint az ellenőrizhetőség hiányát jogszerűen állapította meg.¹²

A Telekom előterjesztett fellebbezési ellenkérelmében ismertette, hogy a GVH párhuzamosan a „legnagyobb 4G hálózat” állítással összefüggésben folytatott eljárásában szintén kizárólag az ellenőrizhetőség követelményének sérelmére alapította a tárgyilagosság hiányának megállapítást és a jogsértés megállapítását, mely döntését a Fővárosi Törvényszék 13.K.700.022/2018/7. számú ítéletével megváltoztatta. Abban az ügyben a Fővárosi Törvényszék osztotta a Telekom érvelését azon tekintetben, hogy a Lidl Belgium-ügy relevanciái kifejezetten többemű reklámokra értelmezhetőek, egyeleműek esetére nem, így magatartása nem volt jogsértő, mikor kommunikációjában nem szerepelt, hogy a fogyasztók honnan szerezhetnek nehézség nélkül tudomást az összehasonlítás elemeiről. Előadta továbbá, hogy az ellenkérelemmel érintett eljárásban a GVH kiterjesztően értékelte a Tptv. 10. § b) pontját, mikor az ellenőrizhetőség hiányát a tárgyilagosság megsértésével azonosította. Érvelése szerint ugyanis az ellenőrizhetőség nyelvtani értelmezése elvi ellenőrizhetőséget takar, kiemelve, hogy az összehasonlító reklámok értékelésével kapcsolatban az Európai Bíróság gyakorlata – éppen a reklámtípus versenyelénkítő hatása miatt – megengedő. Álláspontja szerint reklámja tekintetében az ellenőrizhetőség megvalósult, mivel a versenytárs szolgáltatók 4G hálózatot használóinak száma összevethető, melyet a GVH is ellenőrzött a tőlük bekért adatok segítségével.¹³

A másodfokú bíróságként eljáró Fővárosi Törvényszék 2018. szeptember 12-én kelt 2.Kf.650.024/2018/6. számú végzésében megállapította, hogy a GVH fellebbezése alapos, ezért az alapítéletet hatályon kívül helyezte és az FKMB-t új tárgyalás folytatására és új határozat hozatalára kötelezte. Érvelése szerint az FKMB helyesen állapította meg, hogy a vizsgált összehasonlítás egyetlen eleme a 4G hálózatot használó fogyasztók száma volt, ugyanakkor tévesen jutott arra a következtetésre, hogy az ellenőrzés elvi lehetősége nyomán a reklámmal szemben támasztott tárgyilagosság megvalósult. A Fővárosi Törvényszék megállapította, hogy a Telekom és a versenytársai által benyújtott adatok nem voltak teljes körűek és elegendőek a reklámállítások alátámasztására,

12 2.Kf.650.024/2018/6. számú végzés 4. oldal

13 2.Kf.650.024/2018/6. számú végzés 5. oldal

így az elsőfokú bíróság tévesen következtetett arra, hogy a versenytársak előfizetőinek száma alapján egyszerű matematikai művelettel ellenőrizhető lenne a reklámüzenetek tartalma. Érvelésében osztotta a GVH álláspontját, miszerint a lefedettségi adatokból nem lehet egyenesen következtetni a 4G előfizetők számára, illetve a Telekom összes előfizetőjének száma sem jelenti kizárólag a 4G mobilhálózatot használók számát, mivel abban olyan előfizetők is szerepelnek, akik 2G vagy 3G hálózatot használtak. A másodfokú bíróság álláspontja szerint továbbá a Lidl Belgium-ügy relevanciái nem hagyhatóak figyelmen kívül jelen eljárásban sem, bár az uniós döntés több elemű összehasonlítás esetére írja elő, hogy a fogyasztókat minimálisan az összehasonlításban szereplő információk fellehetőségéről tájékoztatni kell, ez nem jelenti azt, hogy egy elemű összehasonlítás esetén a megfogalmazott elvárás mellőzni lehetne. Rámutatott továbbá arra, hogy az Fttv.-ben foglalt bizonyítási kötelezettségből eredően a Telekomnak az elsőfokú bírósági eljárásban azt lett volna szükséges bizonyítania, hogy a GVH határozata jogszerűtlen. Erre azonban nem került sor, így az elsőfokú bíróság helytelenül állapította meg, hogy a Telekom terhére jogsértés nem róható. Az elsőfokú bíróság eltérő jogi álláspontjára figyelemmel a Telekom bírságösszegre vonatkozó kereseti kérelmét nem értékelte, melyre ilyen formán a másodfokú eljárásban lehetőség nem volt. Ezért a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság döntését hatályon kívül helyezte, és új tárgyalás folytatására, új határozat hozatalára utasította, azzal az iránymutatással, hogy a megismételt eljárásban a bírságkiszabás jogszerűsége körében kell a bíróságnak állást foglalnia.¹⁴

A Telekom a Fővárosi Törvényszék 2.Kf.650.024/2018/6. számú végzésével szemben ugyan felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő, azt azonban a Kúria hivatalból elutasította, tekintve, hogy az nem az ügy érdemében hozott döntés, így felülvizsgálati kérelemmel nem támadható (ld.: Kfv. IV.37.147/2019/9. számú végzés, 2020. május 26.).

5. A megismételt eljárás

A megismételt eljárásban a Telekom korábbi nyilatkozatait mindösszesen abban a tekintetben egészítette ki, hogy álláspontja szerint a másodfokú bíróság utasítása a megismételt eljárásban az elsőfokú bíróságot nem köti.

A megismételt eljárásban a Fővárosi Törvényszék 30.K.705.191/2020/7. számú ítéletével a GVH a VJ/25-41/2016. számú határozatának a bíróság-megállapításra vonatkozó döntését hatályon kívül helyezte, e körben a GVH-t új eljárás folytatására kötelezte, a Telekom keresetét a továbbiakban elutasította. Érvelésében kifejtette, hogy a másodfokú döntés iránymutatásait követnie kell, melynek nyomán a megállapított szankció értékeléséig el kell jutnia.¹⁵ Megállapította, hogy a vizsgált kommunikáció összehasonlító reklám, melynek egyetlen eleme van: a 4G hálózatot használó fogyasztók száma. Megállapította: a Telekom tévesen állította, hogy a GVH ellenőrizni tudta a reklámállítást, illetve annak tartalmát, mivel a bekért adatok ahhoz nem voltak elegendők, kiemelve a Lidl Belgium-üggyel összefüggésben, hogy az ellenőrizhetőségi követelmény egyelemű reklámok esetén is irányadó. Kiemelte, hogy a reklámállítás időpontjában nem állt a Telekom rendelkezésére egzakt adat állításának alátámasztására, csak a GVH eljárása detektálta, hogy az előfizetők száma miként alakult a reklámállítás időszakában.¹⁶

Az alkalmazott szankciók körében a megismételt eljárásban megállapításra került, hogy a bíróságkiszabás során a GVH nem volt teljes és ok-szerű. Egyrészt tévesen értékelte a GVH súlyosító körülményként a 4G szolgáltatás újszerű jellegét, mivel azt már 2012-ben is jelentős számú fogyasztó használta, másrészt enyhítő körülményeket egyáltalán nem vett figyelembe a döntés meghozatala során, azok azonban a határozatban feltárt tényállásból feltárhatóak lettek volna.¹⁷

A megismételt eljárásban született döntést mind a Telekom, mind a GVH megtámadta. A Telekom – korábbi megismételt jogi állásfoglalásán

14 2.Kf.650.024/2018/6. számú végzés 5-6. oldalak

15 Kf.V.39.083/2021/8.számú ítélet 20. pont

16 Kf.V.39.083/2021/8. számú ítélet 21-22. pontok

17 Kf.V.39.083/2021/8. számú ítélet 23. pont

túl – hivatkozott arra, hogy a megismételt eljárásban a döntés súlyosan jogsértő, mivel nem tett mást, mint kritika nélkül átvette a másodfokú döntés érvelését. A GVH érvelésének egyik fő vonala a bírságkiszabás okszerűsége volt, kifejtve, hogy eljárásában mind az irányadó versenytanácsai joggyakorlat, mind a GVH által alkalmazott bírságközlemény szempontjai figyelembevételre kerültek.

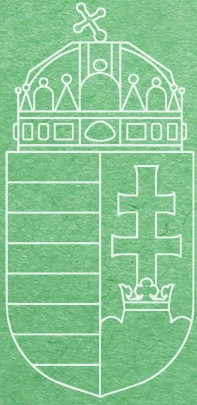
A Kúria 2021. március 4-én kelt Kf.V.39.083/2021/8.számú határozatában mindkét fél fellebbezését elutasította. A Telekom keresetével összefüggésben rögzítette, hogy a megismételt eljárásban az elsőfokú bíróság – a másodfokú döntésre figyelemmel – ítéletbe foglalta, miszerint a Telekom jogsértést követett el, így az már res iudicatának tekintendő, azt a Kúria – harmadszor – nem bírálhatja felül.¹⁸ A GVH keresetével kapcsolatban rögzítette, hogy osztja az elsőfokú bíróság álláspontját azon tekintetben, hogy a bírságkiszabás körében a GVH okszerűtlenül járt el, kiemelve, hogy a Telekom együttműködő magatartását nem

értékelt, továbbá tévesen határozta meg súlyosító körülményként a szolgáltatás újszerű jellegét.

6. Összegzés

A bemutatott ügy alapján egyértelműen látható, hogy még a nagyon rövid, ám összehasonlító elemeket tartalmazó reklámok közzététele során is nagy körültekintéssel szükséges eljárniuk a reklámokat közzétevőknek. Még a rövid, tömör üzenetek összehasonlításként történő kommunikálása esetén is meg kell nyitniuk az utat a fogyasztók számára az ellenőrizhetőség irányába, ellenkező esetben üzeneteik tárgyilagossága kérdőjeleződik meg, jogsértő magatartást eredményezve. Az ügyben bár a GVH jól értelmezte és alkalmazta az uniós gyakorlatot, ugyanakkor a bírságkiszabás során, még ha mérlegelési jogkörben is jár el, szükséges valamennyi – enyhítő és súlyosító – körülményt értékelni, ha azok az ügy tényállásából ismertek.

¹⁸ Kf.V.39.083/2021/8. számú ítélet 52-53. pontok

Siposné Mayer Erika Noémi ¹

Az Európai Unió Bíróságának a C–857/19. számú, a *ne bis in idem* elvnek a tagállami versenyhatóságok és a Bizottság közötti hatáskörmegosztásra vetített értelmezéséről szóló döntésének bemutatása²

A study on the judgment of the Court of Justice in the Case C-857/19. regarding the interpretation of the principle *ne bis in idem* as regards the division of competences between the EC and the national competition authorities

Abstract

The aim of this study is to summarize the judgment of the European Court of Justice, in which the Court gives an overview of the division of competences between the European Commission and the national competition authorities. In their judgment the Court holds that the national competition authorities are relieved of their competences when the case on which the EC initiates a procedure relates to the same alleged infringement, ie. the infringement was committed by the same undertaking on the same product market and the same geographical market during the same period.

Tárgyszavak: előzetes döntéshozatali eljárás, erőfölénnyel való visszaélés, 1/2003/EK rendelet, az Európai Bizottság és a nemzeti versenyhatóságok közötti hatáskörmegosztás, a nemzeti versenyhatóságok hatáskörének megszűnése, Alapjogi Charta, a *ne bis in idem* elve

Keywords: preliminary ruling procedure, abuse of a dominant position, regulation No 1/2003, division of competences between the European Commission and the national competition authorities, national competition authorities relieved of their competence, Charter of Fundamental Rights of the European Union, the principle *ne bis in idem*

1. Az előzetes döntéshozatali eljárásról

Az Európai Unióról szóló szerződés („EUSZ”) 19. cikke (3) bekezdésének b) pontja³ az Európai Unió Bíróságának („EUB”) hatáskörébe utalja az uniós jog értelmezését, illetőleg az intézmények által elfogadott jogi aktusok érvényességére vonatkozó kérdések rendezését. Az EUB ezen

tevékenységét az úgynevezett előzetes döntéshozatali eljárás keretében végzi, amelynek célja az uniós jog egységes értelmezésének és alkalmazásának biztosítása.

Az előzetes döntéshozatali eljárás kereteit az Európai Unió működéséről szóló szerződés („EUMSZ”) 267. cikke jelöli ki, amely rögzíti, hogy ha egy tagállam bírósága előtt a Szerződések⁴ értelmezésével,

1 Vizsgáló, Gazdasági Versenyhivatal - Bírósági Képviselési Iroda

2 EU:C:2021:139

3 EUSZ 19. cikk (3) A Szerződésekkel összhangban az Európai Unió Bírósága:

a) dönt a tagállamok vagy az intézmények valamelyike, illetve valamely természetes vagy jogi személy által hozzá benyújtott keresetekkel elé terjesztett ügyekben;

b) a nemzeti bíróságok kérelmére előzetes döntést hoz az uniós jog értelmezésére vagy az intézmények által elfogadott jogi aktusok érvényességére vonatkozó kérdésekről;

c) dönt a Szerződésekben meghatározott egyéb esetekben.

4 Az EUSZ 1. cikke alapján „Szerződések” alatt az EUSZ és az EUMSZ együttesen értendő.

illetve az uniós intézmények, szervek vagy hivatalok jogi aktusainak érvényességével és értelmezésével összefüggő kérdés merül fel, és a tagállami bíróság úgy ítéli meg, hogy ítélete meghozatalához szükség van a kérdés eldöntésére, akkor előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezhet.⁵ Az előzetes döntéshozatali eljárás tehát az EUB és a nemzeti bíróságok szoros együttműködésén alapul.

Az Európai Unió szervei és a tagállamok közötti szoros együttműködés szükségessége nem korlátozódik ugyanakkor az igazságszolgáltatás területére, a versenyügyekben a versenyjogi hatáskörrel felruházott Bizottság és a tagállami versenyhatóságok együttműködése szintén elengedhetetlen a hatékony működéshez.

2. A tagállami versenyhatóságok és a Bizottság hatásköre

Az EUMSZ 102. cikk (1) bekezdése értelmében *a belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos egy vagy több vállalkozásnak a belső piacon vagy annak jelentős részén meglévő erőfölényével való visszaélése, amennyiben ez hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre.*⁶ Az EUMSZ a 102. cikkben rögzített tilalom alkalmazásának biztosítását⁷ a Bizottság hatáskörébe helyezi⁸ azzal, hogy a Bizottság – értelemszerűen a tagállami hatóságokkal együttműködve – akár kérelemre, akár hivatalból megvizsgálhatja azokat eseteket, ahol fennáll az EUMSZ 101. cikke megsértésének gyanúja, és megállapíthatja a jogsértést.⁹

Az EUMSZ 101. és 102. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló 2002. december 16-i 1/2003/EK rendelet („1/2003/EK rendelet”) 4. cikkén¹⁰ alapuló jogkörében eljárva,

a 23. cikk (2) bekezdésének a) pontja alapján a Bizottság – határozati formában – bírságot szabhat ki a vállalkozásokra és vállalkozások társulásaira, amennyiben akár szándékosan, akár gondatlanul megsértik az EUMSZ 101. vagy 102. cikkét. A Bizottság hatásköre ugyanakkor korántsem kizárólagos, az 1/2003/EK rendelet 5. cikke¹¹ ugyanis a tagállami versenyhatóságok hatáskörét is megállapítja az EUMSZ 101. és 102. cikkeinek egyedi ügyekben történő alkalmazására. E jogkörében eljárva a tagállami versenyhatóság jogosult előírni a jogsértő magatartás befejezését, ideiglenes intézkedéseket rendelhet el, kötelezettségvállalásokat fogadhat el, továbbá pénzbírságot, kényszerítő bírságot vagy a nemzeti jogok által biztosított egyéb szankciót is kiszabhat.

Az EUMSZ 101. és 102. cikke alkalmazására vonatkozó, egymást fedő jogkörök biztosítása szükségszerűvé teszi a Bizottság és a tagállamok versenyhatóságai közötti együttműködés szabályozását. Ennek keretében az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (1) bekezdése mindenekelőtt azt rögzíti, hogy a Bizottság és a tagállamok versenyhatóságai a közösségi versenyjog szabályait szoros együttműködésben alkalmazzák: a Bizottságot és a tagállami versenyhatóságokat kölcsönös információmegosztási kötelezettség terheli, míg a tagállami versenyhatóságnak értesítési kötelezettsége¹² is fennáll, ugyanakkor a Bizottsággal való konzultáció lehetősége is nyitott számukra.

A kifejtettek szerinti hatáskörmegosztásból következik, hogy a szabályozásnak ki kell terjednie arra az esetre is, ha adott jogsértésre mind a Bizottság, mind a tagállami versenyhatóság hatásköre fennáll. Pontosán erről rendelkezik az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (6) bekezdése,

5 Megjegyzendő, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése kötelező abban az esetben, ha a tagállam olyan bírósága előtt merül fel a jogértelmezési kérdés, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs helye jogorvoslatnak.

6 Ilyen visszaélésnek minősül különösen:

a) tisztességtelen beszerzési vagy eladási árak, illetve egyéb tisztességtelen üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett kikötése;

b) a termelés, az értékesítés vagy a műszaki fejlesztés korlátozása a fogyasztók kárára;

c) egyenértékű ügyletek esetén eltérő feltételek alkalmazása az üzletfelekkel szemben, ami által azok hátrányos versenyhelyzetbe kerülnek;

d) a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kiegészítő kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetüknél fogva, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához.

7 A bizottság eljárása körében az EUMSZ 101. cikkében rögzített tilalom a 102. cikkel esik egy megítélés alá, mindazonáltal – miután az ismertetett ügyben az EUMSZ 102. cikke megsértésének megállapítása merült fel – jelen ügy szempontjából a 101. cikkre vonatkozó rendelkezések nem bírnak jelentőséggel.

8 EUMSZ 105. cikk (1) bekezdés.

9 Az EUMSZ 105. cikke (1) és (2) bekezdései értelmében a Bizottság – jogsértés megállapítása esetén – elsődlegesen csupán javaslatot tesz a jogsértés megszüntetésére irányuló megfelelő intézkedésekre, amennyiben azonban a jogsértést nem szüntetik meg, a jogsértést indokolt határozattal megállapítja.

10 1/2003/EK rendelet 4. cikk „A Szerződés 101. és 102. cikkének alkalmazása érdekében a Bizottság az e rendeletben biztosított jogkörökkel rendelkezik.”

11 1/2003/EK rendelet 5. cikk „A tagállamok versenyhatóságai egyedi ügyekben alkalmazhatják a Szerződés 101. és 102. cikkét.”

12 1/2003/EK rendelet 11. cikk (3) Amennyiben a tagállamok versenyhatóságai a Szerződés 81. vagy 82. cikke alapján járnak el, az első hivatalos vizsgálati cselekmény előtt vagy annak megkezdése után késelem nélkül írásban értesítik erről a Bizottságot. Ez az információ rendelkezésre bocsátható más tagállamok versenyhatóságai számára is.

amely kimondja, hogy ha a Bizottság a III. fejezet alapján hozott határozat¹³ elfogadására irányuló eljárást kezdeményez, a tagállamok versenyhatóságainak megszűnik az a jogköre, hogy az EUMSZ 101. és 102. cikkét alkalmazzák.¹⁴ A Szlovák Köztársaság Legfelsőbb Bírósága¹⁵ előterjesztő nemzeti bíróságként éppen ezen rendelkezés és a *ne bis in idem* elv¹⁶ értelmezését kérte az EUB-től.

3. Az alapul szolgáló versenyügyről és az előzetes kérdésekről

Az előterjesztő nemzeti bíróság az előzetes döntéshozatal iránti kérelmét az előtte a Slovak Telekom¹⁷ mint felperes és a szlovák versenyhatóság¹⁸ mint alperes között, a szlovák versenyhatóság 2009. április 9. napján kelt határozatának bírósági felülvizsgálata iránt folyamatban lévő perében terjesztette elő az eljárás felfüggesztése mellett amiatt, mert a felperest nem pusztán a szlovák versenyhatóság, hanem a Bizottság is elmarasztalta, ami az előterjesztő nemzeti bíróság megítélése szerint felveti a kettős elbírálás tilalmának megsértését.

A szlovák versenyhatóság 2005. szeptember 26-án indított versenyfelügyeleti eljárást a felperes vállalkozással szemben az EUMSZ 102. cikkének feltételezett megsértése miatt, amely eljárásindításról – az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (3) bekezdése alapján – értesítették a Bizottságot, egyidejűleg az információt a többi tagállam versenyhatósága számára is elérhetővé tették. A szlovák versenyhatóság az eljárást lezáró határozatát 2007. december 21-én hozta meg¹⁹, abban pedig megállapította, hogy a Slovak Telekom visszaélt erőfölényével, amikor a távközlési szolgáltatások kiskereskedelmi piacain és a nagykereskedelmi összekapcsolási piacon olyan díjakat alkalmazott, amelyek árprést eredményeztek, ezzel pedig megsértette az EUMSZ 102. cikkében foglalt tilalmat.

A Bizottság – mintegy fél évvel a szlovák versenyhatóság jogsértés megállapító határozatának meghozatalát követően – információgyűjtésbe

kezdett a Slovak Telekom kereskedelmi gyakorlatáról, majd 2008. január 13. és 15. között – a szlovák versenyhatósággal együttműködésben – helyszíni vizsgálatot is folytatott, amelynek eredményeként 2009. április 8-án az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (6) bekezdése, valamint a Bizottság által az EUMSZ 101. és 102. cikke alapján folytatott eljárásokról szóló 2004. április 7-i 773/2004/EK rendelet („773/2004/EK rendelet”) 2. cikkének (1) bekezdése alapján eljárást indított az EUMSZ 102. cikkének feltételezett megsértése miatt. A Bizottság eljárásának tárgyát részben az árprésre irányuló kereskedelmi gyakorlat jelentette. A Bizottság 2014. október 15. napján hozta meg az ügyben²⁰ a C (2014) 7465 számú határozatát, amelyben megállapította, hogy a Slovak Telekom 2005. augusztus 12. napjától 2010. december 31. napjáig olyan, az EUMSZ 102. cikkében foglalt tilalomba ütköző, egységes és folyamatos jogsértést követett el, amely árprés alkalmazásából és a helyi hurokjaihoz való hozzáférés megtagadására irányuló stratégia kialakításából állt.

Időközben – a Bizottság eljárásindításával párhuzamosan, 2009. április 9-én – a szlovák versenyhatóság tanácsa²¹ a szlovák versenyhatóság 2007. december 21-én kelt határozatát megváltoztatta, az elkövetett jogsértés idejét 2009. április 9-ig kiterjesztette, a Slovak Telekomot pedig az elkövetett jogsértésért 525 800 000 szlovák korona összegű bírság megfizetésére kötelezte. A Slovak Telekom a szlovák versenyhatóság marasztaló határozatát megtámadta a pozsonyi regionális bíróságon, amely első fokon megsemmisítette a versenyhatósági határozatot, azonban az azzal szemben a szlovák versenyhatóság által bejelentett fellebbezés alapján az előterjesztő nemzeti bíróság az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, és a pozsonyi regionális bíróság új eljárás lefolytatására kötelezte, amely a megismételt eljárásban – 2017. június 21-én – a felperes keresetét elutasította.

13 Ezen határozatok a jogsértés megállapításáról és megszüntetéséről rendelkező határozat, ideiglenes intézkedést elrendelő határozatok, a kötelezettségvállalást elfogadó határozatok és az alkalmazhatatlanságot megállapító határozatok.

14 Ilyen esetben, amennyiben az egyik tagállam versenyhatósága már eljár az ügyben, úgy a Bizottság csak a nemzeti versenyhatósággal történt konzultációt követően indíthat eljárást.

15 Najvyšší súd Slovenskej republiky (a továbbiakban: előterjesztő nemzeti bíróság).

16 Jelentése: ugyanazért a jogsértésért a kétszeri büntetés tilalma

17 Slovak Telekom a.s.

18 Protimonopolný úrad Slovenskej republiky

19 A szlovák versenyhatóság a határozattervezetet előzőleg a Bizottság elé terjesztette.

20 AT.39523 – Slovak Telekom-ügy

21 Rada Protimonopolného úradu Slovenskej

A pozsonyi regionális bíróság ítéletével szemben ezúttal a felperes vállalkozás jelentett be fellebbezést az előterjesztő nemzeti bíróságnál, amely ismételt eljárása során kiemelt kérdésként foglalkozott azzal, hogy felperest mind a Bizottság, mind a szlovák versenyhatóság elmarasztalta olyan visszaélésért, amely a 2005. augusztus 12. és 2007. december 21. között alkalmazott árprézből állt, és ez az előterjesztő nemzeti bíróság megítélése szerint a *ne bis in idem* elvbe ütközik.

Erre tekintettel az előterjesztő nemzeti bíróság az előtte folyamatban lévő eljárást felfüggesztette és előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett. Ebben egyrészt arra a kérdésre várt választ, hogy az 1/2003/EK rendelet 11. cikke (6) bekezdésének első mondatát akként kell-e értelmezni, hogy amikor a Bizottság az EUMSZ 101. és 102. cikkeinek megsértését megállapító határozat elfogadása érdekében eljárást kezdeményez, akkor a tagállami versenyhatóságok az e rendelkezések alkalmazásával kapcsolatos jogkörüket elveszítik. Másrésztől kérdésként jelölte meg az előterjesztő nemzeti bíróság azt is, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikkének²² – vagyis a kétszeres értékelés tilalmának – hatálya kiterjed-e arra az esetre, ha a Bizottság és a tagállami versenyhatóság külön-külön, egymástól függetlenül szabnak ki szankciót.

4. Az EUB értelmezése a 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (6) bekezdéséről

Az EUB az ügyben 2021. február 25. napján, főtanácsnoki indítvány nélkül hozta meg ítéletét, amelyben mind az 1/2003/EK rendelet 11. cikke (6) bekezdésének, mind az Alapjogi Charta 50. cikkének helyes értelmezést megadta. Az értelmezés irányával összefüggésben az EUB mindenekelőtt a 2019. október 3-án kelt, C-197/18. számú Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland-ítéletre²³ utalva leszögezte, hogy „*valamely uniós jogi rendelkezés értelmezéséhez nemcsak annak kifejezéseit,*

hanem szöveggörnyezetét és annak a szabályozásnak a célkitűzéseit is figyelembe kell venni, amelyek az részét képezik.”

Ennek az iránymutató tételnek megfelelően az EUB elsődlegesen az értelmezendő rendelkezés elemeinek jelentéstartalmát vizsgálta meg az azokra irányadó szabályozási környezetben. Ennek első lépéseként az EUB – a „tagállami versenyhatóság” fogalmának körülhatárolásából²⁴ kiindulva arra a következtetésre jutott, hogy az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (6) bekezdésében foglalt hatáskörmegszűnés a tagállami bíróságokra nem vonatkozik, amennyiben azok jogorvoslati szervként járnak el, azonban az elkülönülő igazságügyi szervhez forduló tagállami versenyhatóságokra igen, így azok akkor járnak el helyesen, ha hatáskörmegszűnés esetén a nemzeti eljárást megszüntetik, amennyiben pedig az eljárás már az elkülönült igazságügyi hatóság előtt van, úgy kérelmüket visszavonják.

Az EUB második lépésként megvizsgálta azt, miként értelmezhető az a kifejezés, hogy a Bizottság „eljárást kezdeményez”, hiszen azt sem a 1/2003/EK rendelet, sem a 773/2004/EK rendelet nem határozza meg. Meghatározta viszont az EMUSZ 101. és 102. cikkének végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. tanácsi rendelet, amelynek helyébe utóbb az 1/2003/EK rendelet lépett. Az 1962-es szabályozás szerint „eljáráskezdeményezés” alatt a Bizottság olyan hatósági aktusát kell érteni, amely kifejezi a Bizottság azon szándékát, hogy a rendelet alapján határozatot hozzon.²⁵ Az EUB az 1962-es definíció alapján úgy látta: az 1/2003/EK rendelet vonatkozásában is úgy értendő az „eljáráskezdeményezés”, mint az a Bizottság azon aktusa, amellyel valamely vállalkozás tudomására hozza azon szándékát, hogy az 1/2003/EK rendelet III. fejezetében szabályozott határozati fajták egyikének elfogadása érdekében eljárást kíván indítani. Az EUB hangsúlyozta,

22 Senki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt az Unióban a törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.

23 EU:C:2019:824 48. pont

24 Az 1/2003/EK rendelet 35. cikke alapján a tagállami versenyhatóság kifejezés „a tagállamok által kijelölt azon közigazgatási vagy igazságügyi hatóságokra utal, amelyek előkészítik és elfogadják azokat a határozatokat, amelyek az EUMSZ 101. és 102. cikket alkalmazzák, valamely jogsértés megszüntetéséről vagy ideiglenes intézkedésről rendelkeznek, kötelezettségvállalásokat fogadnak el, illetve bírságokat, kényszerítő bírságokat vagy a nemzeti joguk által előírt bármely egyéb szankciót szabnak ki.” 23. pont

25 Lásd még az 1973. február 6-i Brasserie de Haecht-ítélet 16. pontját (EU:C:1973:11)

hogy az eljárás megindítására a 773/2004/EK rendeletben foglalt határidő²⁶ irányadó.

Az ismertetett két kifejezés értelmezése alapján az EUB arra a megállapításra jutott, hogy ha a Bizottság eljárási indítása mellett dönt, akkor a tagállami versenyhatóságnak az EUMSZ 101. és 102. cikkei konkrét ügyben alkalmazására vonatkozó jogköre elvész. Meg kellett tehát vizsgálni, hogy tárgyi oldalról mi alapján határolható körül a hatáskörvesztés.

Az EUB e vonatkozásban kiemelte, hogy meglévő ítélezési gyakorlatában már értelmezte a „eljáráskezdeményezés” tárgyi oldalát. Az EUB a 2020. január 29-i *Silgan Closures és Silgan Holdings kontra Bizottság* ügyben hozott végzésében²⁷ rögzítette, hogy az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (6) bekezdése szerinti hatáskörmegszűnés azon tényekre vonatkozik, amelyek a Bizottság által indított eljárás tárgyát képezik. Ebből következően pedig a Bizottság szándékát kifejező aktusnak – a *ne bis in idem* elv megítélhetőségének érdekében – nem elegendő magát a szándékot tartalmazni, hanem az EUMSZ 101. vagy 102. cikk feltételezett megsértéséhez kapcsolódóan meg kell jelölnie azt is, hogy, hogy azt egy vagy több vállalkozás, egy vagy több időszakban követte-e el, egy vagy több termékpiacon és/vagy földrajzi piacon, hiszen a tagállami versenyhatóság hatáskörének megszűnése kizárólag egyező vállalkozások, egyező időszakban és egyező érintett piacon elkövetett versenyellenes magatartásaira vonatkoznak. A hatáskör tehát valóban elvész, azonban kizárólag a Bizottság által is megállapított azonos tények vonatkozásában.²⁸

Az EUB – emlékeztetve arra, hogy jogköre az alapügy iratanyaga alapján annak az iránymutatásnak a megadására is kiterjed, amely alapján az előterjesztő nemzeti bíróság által a konkrét jogvita eldönthető²⁹ – megállapította, hogy az előtte lévő iratok alapján a Bizottság eljárásának tárgyát,

valamint a szlovák versenyhatóság eljárásának tárgyát eltérő termékpiacok jelentették. Az EUB ugyanakkor hangsúlyozta, hogy mindez csupán iránymutatás az előterjesztő nemzeti bíróság felé, melynek ezt saját eljárásában ellenőriznie kell.

5. Az EUB értelmezése a kétszeres értékelés tilalmával összefüggésben

Az EUB a kérdés kapcsán elsődlegesen azt emelte ki, hogy a *ne bis in idem* elv az uniós jog alapvető elve, amelynek állandó ítélezési gyakorlata alapján nyilvánvaló, hogy azt tiszteletben kell tartani a versenyjog területére tartozó, bírságok kiszabására irányuló eljárásokban is, „[í]gy az említett elv tiltja, hogy valamely vállalkozást olyan versenyellenes magatartás miatt marasztaljanak el vagy vonjanak újból eljárás alá, amely miatt vele szemben egy már meg nem támadható korábbi határozatban szankciót szabtak ki, vagy amellyel kapcsolatban egy ilyen határozatban megállapították a felelősségének hiányát”.³⁰ A *ne bis in idem* elv alkalmazásának tehát két konjunktív feltétele van, amely a szó szerinti latin fordításból³¹ is levezethető: a párhuzamos eljárások („bis”, vagyis kétszer) és az ugyanazon versenyellenes magatartásra vonatkozó új eljárás („idem”, vagyis ugyanaz).

Jelen ügyben az EUB – miként az az első kérdéshez fűzött iránymutatásából is sejthető – arra a megállapításra jutott, hogy jelen ügyben a *ne bis in idem* elv alkalmazásának nincs helye. Az EUB indokolása szerint, „[h]a ugyanis, mint az kitűnik a jelen ítélet 37. pontjából, a szlovák versenyhatóság és a Bizottság által folytatott eljárások, valamint az azok eredményeképpen meghozott határozatok olyan versenyellenes magatartásokra vonatkoznak, amelyeket eltérő termékpiacokon tanúsítottak, akkor a *ne bis in idem* elve nem alkalmazható, mivel nem teljesül a tényállás azonosságával

26 773/2004/EK rendelet 2. cikk (1) A Bizottság bármikor határozhat úgy, hogy megindítja az 1/2003/EK rendelet III. fejezete alapján hozandó határozat elfogadására irányuló eljárást, de legkésőbb vagy azon a napon, amikor kiadja az említett rendelet 9. cikkének (1) bekezdésében említett előzetes értékelést, a kifogásközlést vagy a feleknek szóló felkérést, hogy jelezzék a vitarendezési megbeszéléseken való részvételi szándékukat, vagy azon a napon, amikor az említett rendelet 27. cikkének (4) bekezdése szerinti közleményt közzéteszik – a két nap közül azon, amelyik a korábbi.

27 EU:C:2020:43.

28 Az EUB – ellenőrizendő a jogértelmezés helyességét – továbbá rámutatott, hogy a kifejtett értelmezést az 1/2003/EK rendelet preambulumban rögzített célkitűzések is megerősítik, amelyek alapján a párhuzamos alkalmazhatóság célja a hatékonyság növelése, ugyanakkor biztosítani kell azt, hogy a párhuzamos hatáskörök ne eredményezzenek az eljárás alá vont vállalkozásokra nézve sérelmes helyzetet.

29 l. a C-223/19. számú, 2020. szeptember 24-i YS-ítélet 58. pontja (EU:C:2020:753).

30 Lásd még a C-17/10. számú, 2012. február 14-i Toshiba Corporation és társai ítélet 94. pontját és az ott hivatkozott ítélezési gyakorlatot (EU:C:2012:72).

31 „kétszer ugyanazt ne”

*kapcsolatos alfeltétel, következésképpen pedig hiányzik az „idem” feltétel.*³²

Az EUB ismételten hangsúlyozta, hogy az azonosság – vagyis az „idem” meglétének – megítélése az előterjesztő nemzeti bíróság jogköre, amely e tekintetben az EUB döntésétől eltérhet, rá nézve csak a jogértelmezés kötelező. Pontosán az eltérés lehetősége miatt az EUB azt is fontosnak tartotta kiemelni, hogy mit eredményez az, ha az előterjesztő nemzeti bíróság esetlegesen az EUB álláspontjával ellentétben megállapítja a Bizottság határozata és a szlovák versenyhatóság határozata azonosságát a szankcionált versenyellenes magatartás minden elemében. Az EUB kiemelte: ebben az esetben sincs helye az ügyben a *ne bis in idem* elv alkalmazásának, hiszen a tényállás minden elemének azonossága esetén az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (6) bekezdése lesz alkalmazandó, amely alapján a szlovák versenyhatóság hatásköre megszűnik, hatáskör hiányában pedig a „bis” feltétel fog hiányozni.

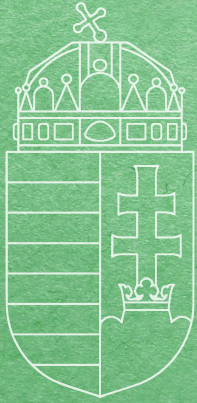
6. Összegzés

Az ismertetett ügy érdekessége, hogy az előterjesztő nemzeti bíróság azért függesztette fel saját eljárását és kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárást két kérdés megválaszolására, mert megítélése szerint a szlovák versenyhatóság hatásköre nem volt megállapítható, és tisztázni akarta ennek uniós jogi alapjait. Ennek érdekében a nemzeti bíróság tehát választ várt arra, hogy az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (6) bekezdése alapján valóban elenyészik-e a tagállami

versenyhatóság eljárása, ha a Bizottság már eljár, illetve választ várt arra is, hogy a *ne bis in idem* elv egyáltalán alkalmazható-e versenyügyekben. Az előterjesztő nemzeti bíróság ezen meggyőződései alapján a szlovák versenyhatóság eljárásának jogalapját nem látta igazoltnak.

Az EUB döntésében lényegében az előterjesztő nemzeti bíróság mindkét aggályát elismerte, azaz egyrészt, hogy az 1/2003/EK rendelet 11. cikkének (6) bekezdése a tagállami jogköröket semmissé teszi, és a határozat ilyen esetben visszavonandó az eljárás pedig megszüntetendő, másrészt megerősítette azt, hogy a kétszeres ítélet tilalma irányadó versenyügyekben is. Az EUB döntése ilyen szempontból újdonságot nem tartalmaz, hiszen maga az ítélet is számos ponton rögzítette, hogy mindkét kérdésben kimunkált és állandó ítélezési gyakorlatról van szó. Mi tekinthető mégis az ítélet ma is időszerűen új tartalmának? Álláspontom szerint annak kimunkálása, hogy az azonos tények milyen tárgyi kört ölelnek fel, mik azok az aspektusok és elemek, amiket az eljárások tárgyának azonossága körében vizsgálni kell. E tekintetben nem csupán a jogsértő személye és a jogsértés időszaka irányadó, hanem a versenyellenes magatartás látszólagos azonossága – például árprés – esetén is fokozottan vizsgálni kell azt az érintett piacot, amelyen a magatartás megvalósult.

Az EUB ítélet pikantériája, hogy az EUB jogkérdésben megerősítette az előterjesztő nemzeti bíróságot, ugyanakkor élve az iránymutatásra vonatkozó jogkörével rámutatott, hogy ténykérdésben szükségesnek tartja az újraértékelést a nemzeti bíróság részéről.

Zelember-Berencsi Nikolett¹

Az Európai Unió bíróságának C-531/16. számú, Specializuotas transportas ügyében született ítélete, figyelemmel a közbeszerzési eljárásban az ajánlattevők között fennálló kapcsolatra

The judgment of the Court of Justice of the European Union in Case C-531/16 Specializuotas transportas with attention to the links between tenderers in the tendering procedure

Abstract

This case report presents the judgment of the Court of Justice of the European Union in a preliminary ruling procedure in connection with the participation of related tenderers in the same tendering procedure. The Court summarized the main aspects of the conducting lawful tendering procedure, the obligations of participants, and the relevant principles. In the light of all these aspects the national courts have to examine similar procedures.

Tárgyszavak: versenyjog, előzetes döntéshozatali eljárás, közbeszerzési eljárás, összehangolt magatartás, gazdasági egység, egyenlő bánásmód elve

Keywords: competition law, reference for a preliminary ruling, tendering procedure, concerted practice, economic unit, principle of equal treatment

1. Bevezetés

Az Európai Unió Bírósága („Bíróság”) a C-531/16. számú ügyében az ugyanazon közbeszerzési eljárásban különböző ajánlattevők közötti kapcsolat fennállását, és ezzel összefüggésben az ajánlattevők, ajánlatkérők és a nemzeti bíróságok kötelezettségeit vizsgálta.

Az előzetes döntéshozatali eljárást a litvániai fellebbviteli bíróság („Fellebbviteli bíróság”) kezdeményezte, miután helybenhagyta a litvániai Šiauliai regionális bíróság („Regionális bíróság”) ítéletét, amely az ajánlatkérőnek az ajánlatok rangsorát megállapító és a közbeszerzési szerződést odaítélő határozatát hatályon kívül helyezte.

A regionális bíróság arra a körülményre alapozta az ítéletét, miszerint az ajánlattevők között fennálló kapcsolat befolyásolhatta az ajánlattevők között fennálló versenyt, azonban ennek

ellenőrzésére vonatkozóan az ajánlatkérő semmilyen intézkedést nem tett.

Az előzetes döntéshozatali eljárás során a Bíróságnak lehetősége volt arra, hogy az egyes közbeszerzési eljárásokban érvényesülő egyenlő bánásmód és átláthatóság elvére vonatkozó ítélkezési gyakorlatát kiegészítse, figyelemmel azokra az esetekre, amelyekben az ugyanazon eljárásban ajánlatot tevő szereplők egyazon cégcsoporthoz tartoznak, ezáltal kapcsolatban állnak egymással.

2. A jogvita előzményei

2015. július 9-én a litvániai Šiauliai régió hulladékkezelő központja („hulladékkezelő központ”) nyílt ajánlati felhívást tett közzé kommunális hulladék gyűjtésével és szállításával összefüggő feladatok ellátására vonatkozóan. A vonatkozó irányelv² 24. cikk (2) bekezdésével összhangban

¹ Versenytanácsi vizsgáló, Gazdasági Versenyhivatal – Döntéshozatali Támogató Iroda.

² Az építési beruházásra, az árubeszerzésre és a szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződések odaítélési eljárásainak összehangolásáról szóló Európai Parlament és a Tanács 2004/18/EK irányelve („Irányelv”)

az ajánlatkérő előírta az alternatív ajánlatok benyújtásának tilalmát.

A Specialus autotransportas UAB („A ajánlattevő”), a Specializuotas transportas UAB („B ajánlattevő”), továbbá az Ekonovus UAB, valamint a VSA Vilnius UAB és Švarinta UAB konzorcium („VSA Vilnius”) nyújtottak be ajánlatokat. Az érintett vállalkozások közül A és B ajánlattevő is az Ecoservice UAB társaság leányvállalata. Az ajánlatkérő tudott az A és B ajánlattevő között fennálló kapcsolatról, mivel az köztudott volt a gazdasági élet szereplői számára.³

B ajánlattevő az eljárás során benyújtott egy nyilatkozatot az ajánlatkérő részére, miszerint önállóan és a vele kapcsolatban álló gazdasági szereplőktől függetlenül vesz részt a közbeszerzési eljárásban. Mindennek fényében kérte az ajánlatkérőt, hogy minden más felet versenytársként kezeljen az ajánlatok elbírálása során.

A ajánlattevő ajánlata elutasításra került azzal az indokkal, hogy a járművei közül több nem felelt meg az előírt minőségi szabványoknak. Ennek eredményeképpen a VSA Vilnius társaságot közvetlenül a B ajánlattevőt követő helyre sorolták.

Ezt követően, 2015. október 22-én az ajánlatkérő tájékoztatta az ajánlattevőket az ajánlatok rangsorolásáról, és arról, hogy B ajánlattevőnek ítélte oda a közbeszerzési szerződést.

A határozattal szemben a VSA Vilnius panaszt nyújtott be arra hivatkozással, hogy az egyenlő bánásmód és az átláthatóság elvének megsértésére került sor, így az ajánlatok nem megfelelően kerültek értékelésre.

Figyelemmel arra, hogy a panasznak az ajánlatkérő nem adott helyt, a VSA Vilnius keresetet terjesztett a litvániai Šiauliai regionális bírósága elé. A regionális bíróság 2016. január 18. napján kelt ítéletével hatályon kívül helyezte az ajánlatkérő határozatát, majd a litvániai fellebbviteli bíróság is helybenhagyta ezt az ítéletet.

Mind az elsőfokú, mind a fellebbviteli bíróság arra hivatkozott, hogy az ajánlatkérő semmilyen intézkedést nem tett annak érdekében, hogy megvizsgálja, A és B ajánlattevő kapcsolata befolyásolhatta-e a közöttük ténylegesen fennálló versenyt. A bíróságok hivatkoztak arra a körülményre is, hogy A és B ajánlattevőnek a közöttük fennálló kapcsolatot be kellett volna jelentenie

az ajánlatkérő részére, mindannak ellenére, hogy sem a nemzeti jogszabályok, sem a vonatkozó közösségi szabályok nem tartalmazznak erre vonatkozó előírásokat.

A fellebbviteli bírósági ítélet kihirdetését követően a VSA Vilnius és B ajánlatkérő is a litvániai legfelsőbb bírósághoz fordult, amelynek eredményeképpen a következő pontban részletesen bemutatott kérdések előterjesztésére került sor előzetes döntéshozatal céljából.

3. A litvániai legfelsőbb bíróság által előterjesztett kérdések

A tárgyi ügyben kiemelt jelentősége volt az Irányelvben foglalt egyenlő bánásmód és az átláthatóság elvének, amely elvek értelmezése az olyan esetekben vált szükségessé, ahol ugyanazon közbeszerzési eljárásban olyan ajánlattevők kívánnak részt venni, amelyek között fennáll valamilyen jellegű kapcsolat. Erre tekintettel a legfelsőbb bíróság többek között arra várt választ, hogy ilyen esetekben a kapcsolatban álló ajánlattevők kötelesek-e – erre vonatkozó felhívás, és releváns nemzeti szabályok hiányában – az ajánlatkérőt tájékoztatni erről a kapcsolatról akkor, ha egyébként külön-külön ajánlat benyújtására kerül sor. A fellebbviteli bíróság fontosnak tartotta azt is tisztázni, hogy amennyiben a Bíróság azt állapítja meg, hogy minden esetben szükséges ilyen jellegű tájékoztatási kötelezettség az ajánlattevők részéről, akkor ennek elmaradása vagy nem megfelelő teljesítése elegendő indok-e arra, hogy az kerüljön megállapításra: a kapcsolt ajánlattevők tényleges verseny nélkül vesznek részt az eljárásban. Amennyiben azonban a Bíróság azt állapítja meg, hogy a kapcsolatban álló ajánlattevőknek nincs ilyen jellegű tájékoztatási kötelezettsége, akkor további megválaszolandó kérdésként merült fel, hogy ebben az esetben az ajánlatkérőnek kell-e viselnie azt a kockázatot, ami az ilyen szereplők részvételéből eredő következményekből fakad.⁴

Mindezzel összefüggésben további kérdésként merült fel az, hogy amennyiben az ajánlatkérő tudomására jut az ajánlattevők között fennálló kapcsolat, fel kell-e hívnia az ajánlatkérőnek ezeket a szereplőket, hogy felvilágosítást kérjen arra vonatkozóan, összeegyeztethető-e a közöttük fennálló

3 Manuel Campos Sánchez-Bordona főtanácsnok 2017. november 22-i indítványa a C-531/16. számú ügyben, ECLI:EU:C:2017:856, 26. pont („Főtanácsnoki indítvány”)

4 Főtanácsnoki indítvány 23. pont 1) alpont

kapcsolat a szabad és tisztességes versennyel. Amennyiben áll fenn az ajánlatkérőnek ilyen kötelezettsége, abban az esetben fontos annak tisztázása is, hogyha ennek a kötelezettségnek a teljesítésére nem kerül sor, akkor ez elegendő-e annak megállapításához, hogy az ajánlatkérő jogellenesen járt el, arra figyelemmel, hogy nem biztosította az eljárás tárgyilagosságát és átláthatóságát.⁵

Az ajánlatkérő eljárásának értékelése szempontjából fontos kérdés az is továbbá, hogy mely körülmények alapozhatják meg a jogellenesség kimondását. Ebben a körben a fellebbviteli bíróság kérdése arra irányult, hogy amennyiben az ajánlatkérő számára nyilvánvalóvá válik az ajánlattevők közötti kapcsolat és egyéb, az eljárás befolyásolására alkalmas körülmény (például A és B ajánlattevők közös igazgatótanácsa), akkor az átláthatóság és tárgyilagosság követelményét sérti-e, ha az ajánlatkérő semmilyen intézkedést nem tesz a releváns körülmények feltárására.⁶

A B ajánlattevő által tett önkéntes nyilatkozattal kapcsolatban szükséges volt azt is tisztázni: ez a nyilatkozat alkalmas volt-e annak bizonyítására, hogy az érintett ajánlattevők önállóan, ténylegesen és tisztességesen vesznek részt a közbeszerzési eljárásban, valamint arra, hogy A és B ajánlatai különbözőnek tekintendők.⁷

A fellebbviteli bíróság arra is választ keresett, hogy amennyiben a kapcsolatban álló vállalkozások külön-külön vesznek részt ugyanabban a közbeszerzési eljárásban, abban az esetben az egymáshoz kapcsolódó gazdasági szereplők fellépése értékelhető-e az EUMSZ⁸ 101. cikk rendelkezései alapján.⁹

4. A Főtanácsnoki indítvány és a felek álláspontja

Az eljárás során észrevételeket terjesztettek elő a peres felek, a Bizottság, valamint a litván és a

cseh kormány is. A felek többsége – a VSA Vilnius társaság kivételével – egyező álláspontot képviselt: sem a nemzeti, sem a közösségi szabályok nem zárják ki azt, hogy kapcsolt vállalkozások külön-külön nyújtsanak be ajánlatokat; egyetértettek továbbá abban a tekintetben is, hogy az alkalmazandó szabályok és elvek sem követelik meg azt, hogy az ilyen jellegű kapcsolatról az ajánlattevők önkéntesen nyilatkozzanak.¹⁰

Az ajánlatkérő kockázatvállalásával kapcsolatban megoszlottak a vélemények az észrevételeket előterjesztők között. Az Ecoservice UAB és a litván kormány álláspontja az volt, hogy az ajánlatkérőnek viselnie kell a felmerülő kockázatokat, tekintettel az Irányelvben foglalt elvek betartására, amely végső soron az ajánlatkérő kötelezettsége.¹¹ A VSA Vilnius álláspontja az volt, hogy az ajánlatkérőnek csak abban az esetben áll fenn felelőssége, ha az ajánlattevő kötelezettségszegéséről tudomása volt, de nem tett semmi annak megakadályozása érdekében.¹² A Bizottság ebben körben kifejtette azt, hogy amennyiben nem bizonyított, hogy valamely ajánlattevő szakmai kötelezettségszegést követett el, akkor az eljárásból nem zárható ki.¹³

A felek között fennálló viszonyról történő tájékoztatást – az Ecoservice álláspontja szerint – csak abban az esetben kérhet az ajánlatkérő, ha bármi olyan aggályos körülmény merül fel, amely az eljárás jogszerűségét befolyásolhatja.¹⁴ A VSA Vilnius ezzel szemben úgy véli, hogy az ajánlatkérőnek mindig aktív szerepet kell vállalniuk az eljárás során, így minden esetben tájékoztatást kell kérniük a felektől a közöttük fennálló esetleges kapcsolatról.¹⁵ Hasonló véleményen volt a litván kormány is, miszerint az ajánlatkérőnek meg kell tennie mindent annak érdekében, hogy az ajánlatok önálló jellege biztosított legyen.¹⁶ A Bizottság úgy vélte, hogy az ajánlatkérőnek nincs ilyen

5 Főtanácsnoki indítvány 23. pont 2) alpont

6 Főtanácsnoki indítvány 23. pont 4) alpont

7 Főtanácsnoki indítvány 23. pont 4) alpont

8 Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés („EUMSZ”)

9 Főtanácsnoki indítvány 23. pont 5) alpont

10 Főtanácsnoki indítvány 28. pont

11 Főtanácsnoki indítvány 30. pont

12 Főtanácsnoki indítvány 31. pont

13 Főtanácsnoki indítvány 32. pont

14 Főtanácsnoki indítvány 34. pont

15 Főtanácsnoki indítvány 35. pont

16 Főtanácsnoki indítvány 37. pont

jellegű kötelezettsége, mivel a vonatkozó jogszabályok nem tartalmaznak ilyen rendelkezéseket.¹⁷

Manuel Campos Sánchez-Borodna Főtanácsnok („Főtanácsnok”) indítványában előadta: álláspontja szerint nem zárható ki, hogy az egymáshoz kapcsolt ajánlattevők önálló, egymástól elkülönült ajánlatokat nyújtsanak be. E körben hivatkozott az Assitur-ítéletre¹⁸ is, amelyben kimondta a Bíróság, hogy az ilyen ajánlattevők kizárása jelentősen csökkentené a közösségi szintű versenyt. A Bíróság által korábban kimunkált gyakorlat is megerősítésre került az Assitur-ítéletben, miszerint a vállalkozások csoportosulásai különböző formákat ölthetnek, így nem kizárt, hogy bizonyos fokú önállósággal rendelkezzenek, vagyis önálló és független ajánlatokat nyújtsanak be közbeszerzési eljárásban.¹⁹

A Főtanácsnok ebben a körben hivatkozott továbbá arra a tényre is, hogy az Irányelv nem kötelezi a kapcsolt vállalkozásokat a közöttük esetlegesen fennálló kapcsolatról történő tájékoztatásra. Figyelemmel arra, hogy sem az Irányelv, sem a nemzeti szabályozás, sem az ajánlattételhez szükséges dokumentáció nem írt elő ilyen jellegű kötelezettséget, az átláthatóság elve is sérülne, ha olyan (a társaságok között fennálló kapcsolatról történő nyilatkozattételről szóló) követelményt támasztanának az ajánlattevőkkel szemben, amely számukra előzetesen nem volt megismerhető.²⁰

Fontos körülményként emelte ki a Főtanácsnok az alternatív ajánlatok benyújtásának tilalmát is. Az ilyen jellegű tilalom azt foglalja magában, hogy az ajánlattevők nem nyújthatják be egy ajánlat különböző változatait, azonban a Főtanácsnok megállapításai szerint ez a követelmény nem foglalja magában azt a kötelezettséget, hogy az ajánlattevőknek nyilatkozniuk kell a közöttük fennálló kapcsolatról. Ebben a körben csupán arról van szó: szükséges lehet arról nyilatkozni, hogy az ajánlat nem egy másik versenytárs ajánlatának alternatívája.²¹ Tárgyi ügyben B ajánlattevő önkéntes

nyilatkozatában kifejtette azt, hogy ajánlata független minden más versenytárs ajánlatától, így a Főtanácsnok úgy vélte, ez a nyilatkozat összhangban áll az alternatív ajánlatok tilalmával összefüggő követelménnyel. Ezen túl az ajánlattételhez szükséges dokumentációból és a vonatkozó jogszabályokból nem következett az, hogy akár A ajánlattevőnek, akár B ajánlattevőnek további nyilatkozatot kellett volna tennie.²²

Az ajánlattevők között fennálló kapcsolatról való nyilatkozattételre felhívással összefüggésben a Főtanácsnok kiemelte többek között azt, hogy az EUMSZ 101. cikke nem alkalmazható, amennyiben A és B ajánlattevő ugyanazon anyavállalat leányvállalataiként gazdasági egységet alkot. Továbbá megállapításra került a Főtanácsnok részéről az is – az eVigilo-ítélet nyomán²³ –, hogy valóban aktív szerepe áll fenn az ajánlatkérőnek, mivel neki kell megvizsgálnia minden olyan releváns tényezőt, amely a döntéshozatalához vezet.²⁴ Ennek keretében az ajánlatkérőnek minden olyan körülményt meg kell vizsgálnia, ami az ajánlattevők függetlenségére irányulhat. Ennek biztosítása nem vonja magával szükségszerűen az ajánlattevők nyilatkozattételre történő felhívását, hiszen minden rendelkezésre álló adat alkalmas lehet annak eldöntésére, hogy az eljárásban résztvevő felek ajánlatai önállóan tekinthetőek-e. Ennek keretében a Főtanácsnok megállapította, hogy az ajánlattevők felhívására abban az esetben lehet szükség, ha kétségek merülnek fel arra vonatkozóan, hogy a kapcsolt vállalkozások ugyanazon közbeszerzési eljárásban való részvétele torzíthatja a többi pályázó közötti versenyt. Egyéb esetekben ilyen jellegű kötelezettsége nincs az ajánlatkérő szervnek.²⁵

Továbbá végkövetkeztetésként megállapította a Főtanácsnok azt is: a kapcsolt ajánlattevőkkel szemben nincs olyan elvárás, hogy az ajánlatkérő szervvel közöljék a közöttük fennálló kapcsolatokat.²⁶

17 Főtanácsnoki indítvány 40. pont

18 Lásd: 2009. május 19-i Assitur-ítélet (C-538/07, EU:C:2009:317, 28. pont, „Assitur-ítélet”)

19 Assitur-ítélet 31. pont

20 Főtanácsnoki indítvány 45. pont, 48. pont

21 Főtanácsnoki indítvány 53-59. pont

22 Főtanácsnoki indítvány 60. pont

23 Lásd: 2015. március 12-i eVigilo-ítélet (C-538/13, ECLI:EU:C:2015:166, 44. pont, „eVigilo-ítélet”)

24 Főtanácsnoki indítvány 73. pont

25 Főtanácsnoki indítvány 87. pont 2) alpont

26 Főtanácsnoki indítvány 84. pont 1) alpont

5. A Bíróság megállapításai

Az Irányelv 2. cikke meghatározza azt a kötelezettséget, miszerint: „az ajánlatkérő szervek a gazdasági szereplőket egyenlő és megkülönböztetésmentes bánásmódban részesítik, és átlátható módon járnak el.”²⁷

A tárgyi ügyre vetítetten a Bíróság az ítéletében²⁸ kimondta: ezt a rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy amennyiben sem a nemzeti jogszabályok, sem az ajánlattételi felhívás nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy az ugyanazon eljárásban külön ajánlatot benyújtó kapcsolt ajánlattevők nyilatkozzanak a kapcsolatukról az ajánlatkérőnek, az ajánlattevők nem kötelesek ilyen nyilatkozatot tenni az eljárásban.²⁹

A Bíróság erre irányuló döntését megalapozta egyrészt az Assitur-ítélet, amelyben kimondásra került – a Főtanácsnok által is hivatkozott megállapítás –, miszerint a vállalkozások csoportosulásai több formát ölthetnek, amely nem jár szükségszerűen az önállóságuk kizárásával.³⁰ Erre figyelemmel a lehető legtöbb ajánlattevő részvételének elve csorbulhatna, ha következetesen minden esetben megtiltásra kerülne, hogy kapcsolt vállalkozások részt vehessenek közbeszerzési eljárásban.³¹

A Bíróság megerősítette: a közbeszerzési eljárásokban is kiemelten érvényesülnie kell az egyenlő bánásmód követelményének, amely magában foglalja azt, hogy az ajánlattevők azonos eséllyel indulhassanak az eljárásban, valamint ugyanazon feltételek vonatkozzanak az ajánlataikra. Ezen túlmenően elengedhetetlen az átláthatóság elvének megtartása is, miszerint az ajánlati felhívásnak pontosan, világosan és egyértelműen tartalmaznia kell az eljárásra vonatkozó minden feltételt, követelményt.³²

Mindezekre tekintettel a Bíróság megállapította: az a körülmény, miszerint sem a nemzeti, sem a közösségi, sem az ajánlati felhívás nem tartalmazott arra vonatkozóan előírást, hogy a

kapcsolt vállalkozások nyilatkozzanak a köztük fennálló kapcsolatáról, ilyen kötelezettsége A és B ajánlattevőnek nem volt a közbeszerzési eljárásban.

A Bíróság az EUMSZ 101. cikke kapcsán megállapította azt, hogy a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak megállapítása, hogy az érintett vállalatok gazdasági egységet képeznek-e. Amennyiben gazdasági egységnek tekintendő A és B ajánlattevő, abban az esetben az EUMSZ 101. cikke nem alkalmazandó, mivel ennek a rendelkezésnek a hatálya az egymástól független vállalkozások közötti magatartásokra terjed ki. Fontos ebben a körben megjegyezni azt, hogy kettős konjunktív feltételek fennállása esetén beszélhetünk gazdasági egységről, vagyis szükséges az, hogy az érintett vállalkozások között fennáljon valamilyen jellegű irányítási viszony, és a leányvállalat ne folytasson önálló üzletpolitikát.³³ Amennyiben a fellebbviteli bíróság által az kerülne megállapításra, hogy az érintett vállalkozások nem képeznek gazdasági egységet, abban az esetben az Irányelv 2. cikke mindenképpen sérülne – függetlenül attól, hogy az EUMSZ 101. cikkébe ütköző tényállás megvalósításra kerül-e – azzal, hogy A és B ajánlattevő nem önálló ajánlatokat nyújt be, hiszen ezáltal jogosulatlan előnyhöz juthatnának, amely körülmény sértené a megkülönböztetésmentes bánásmód követelményét. Minderre tekintettel a Bíróság megállapította: az EUMSZ 101. cikkének vizsgálata a tárgyi ügyben irreleváns függetlenül attól, hogy az érintett vállalkozások gazdasági egységet képeznek-e vagy sem.³⁴

Az ajánlatkérő kötelezettségei körében a Bíróság kimondta azt, hogy amennyiben az ajánlatkérő az ajánlat önállóságát és függetlenségét kétértelművé teszi, az ajánlatkérő köteles minden releváns körülményt megvizsgálni annak érdekében, hogy a közbeszerzési eljárás jogszerűségét biztosítani lehessen.³⁵ Mindez fakad az ajánlatkérő aktív szerepéből is, amelyet többek között az eVigilio-ítéletben³⁶ is kimondott korábban a Bíróság.

27 Irányelv 2. cikk

28 2018. május 17-i Ítélet (C-531/16, ECLI:EU:C:2018:324, 26. pont, „Ítélet”)

29 Ítélet 26. pont

30 Lásd: Assitur-ítélet 31. pont

31 Lásd: Assitur-ítélet 26. és 28. pont

32 Lásd: 2016. június 2-i Pizzo-ítélet (C-27-15, ECLI:EU:C:2016:404, 36. és 37. pont, „Pizzo-ítélet”) és 2014. november 6-i Cartiera dell’Adda SpA-ítélet (C-42/13, ECLI:EU:C:2014:2345, 44. pont „Cartiera dell’Adda SpA-ítélet”)

33 TÓTH Tihamér: Unió és magyar versenyjog, Wolters Kluwer Hungary, 2020., 172.

34 Ítélet 28-30. pont

35 Ítélet 33. pont

36 eVigilio-ítélet 44. pont

A bizonyítási kérdés körében a Bíróság megállapította: a 89/665 irányelv³⁷ a közbeszerzési eljárások vonatkozásában kizárólag azt az követelményt fogalmazza meg, hogy a tagállamok kötelezettsége megfelelő jogorvoslati rendszert létrehozni. Ez a jogforrás azonban speciális szabályokat, különösen a bizonyításra vonatkozóan, nem tartalmaz.³⁸

Ezzel összefüggésben hivatkozott a Bíróság a joggyakorlat által kimunkált elvekre, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvére. Az egyenértékűség elvének eleget téve a nemzeti jog által meghatározott eljárási szabályok nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló jellegű, a belső jogrendből eredő jogok védelmére vonatkozó szabályok. A tényleges érvényesülés elve azt írja elő, hogy a nemzeti eljárási szabályok nem tehetik lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását.³⁹ Ez utóbbi elvből vezette le a Bíróság a tárgyi ügyben azt, hogy a közbeszerzési szerződések odaítélésre vonatkozó uniós szabályok megsértése nem csak közvetlen bizonyítékokkal bizonyítható, hanem minden releváns valószínűsíthető körülmény útján is. Ebben a körben kiemelte a Bíróság az Eturas-ítéletben⁴⁰ kimunkált feltételrendszert, miszerint ezeknek a valószínűsítő körülményeknek objektívnak és egybehangzónak kell lenniük, valamint az ellenkező bizonyítás lehetőségének fenn kell állnia ahhoz, hogy bizonyítékként szolgálhasson.⁴¹

A Bíróság kiemelte, hogy a tárgyi ügyben annak van jelentősége, hogy az ajánlatok függetlensége és önállósága biztosított-e. Amennyiben az kerül megállapításra, hogy az ajánlattevők közötti kapcsolat befolyásolta a benyújtott ajánlatokat, akkor ezek az ajánlatok kizárhatók az eljárásból. Azonban pusztán a vállalkozások között fennálló kapcsolat önmagában nem lehet indoka az ajánlatok elutasításának.⁴² Ennek érdekében a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak eldöntése, hogy az ugyanazon eljárásban benyújtott

ajánlatokat befolyásolta vagy befolyásolhatta-e a vállalkozások között fennálló kapcsolat.

6. Összegzés

A Bíróság ítélete megerősítette: nincsen akadálya annak, hogy kapcsolt vállalkozások egyazon eljárásban ajánlatokat terjesszenek elő, amennyiben bizonyos feltételek fennállnak. Fontos, hogy az ajánlatoknak önállóan és függetlennek kell lenniük, azonban ez az elvárás nem vonja magával azt a kötelezettséget, hogy a kapcsolt vállalkozások saját kezdeményezésükre nyilatkozzanak a közöttük fennálló kapcsolatukról.

A közbeszerzési eljárás keretében azonban fontos kötelezettsége áll fenn az ajánlatkérőnek is, mivel ha bármilyen olyan körülmény jut a tudomására, amely kétségesé teszi az ajánlatok függetlenségét vagy önállóságát, abban az esetben meg kell vizsgálnia az ajánlatokat. Ennek alapján bizonyítékként bármely valószínűsíthető körülmény is alkalmas lehet az ajánlatok elutasítására, valamint ebben a körben lehetősége van az ajánlatkérőnek felhívnia az ajánlattevőket arra, hogy további adatokat szolgáltatassanak. Amennyiben bebizonyosodna az, hogy az ajánlatok nem önállóak és függetlenek, a közbeszerzési szerződésnek az ilyen ajánlatot benyújtó ajánlattevő részére történő odaítélése mindenképpen az Irányelv 2. cikkébe, vagyis az egyenlő és megkülönböztetésmentes bánásmód elvébe ütközne.⁴³

Az Ítélet alapján a Bíróság továbbra is szem előtt tartja azt, hogy a közbeszerzési eljárásokban a lehető legtöbb ajánlattevő részvétele biztosított legyen annak érdekében, hogy az egységes és hatékony verseny megvalósulhasson a belső piacon. Ebből kifolyólag a kapcsolt vállalkozások általi részvétel nem tilalmazott ugyanazon közbeszerzési eljárásban, sőt, a közösségi szintű verseny fenntartásához szükséges is, azonban minden esetben figyelemmel kell lenni ezen ajánlatok önállóságára és függetlenségére. Ez végső soron az ajánlatkérő kötelezettsége.

37 Az árubeszerzésre és az építési beruházásra irányuló közbeszerzési szerződések odaítélésével kapcsolatos jogorvoslati eljárás alkalmazására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló 89/665/EGK irányelv („89/665 irányelv”)

38 Ítélet 33. pont

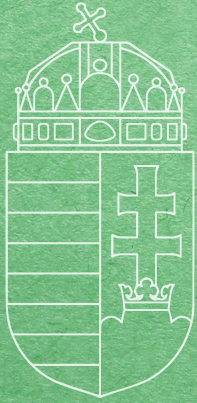
39 Ítélet 36. pont

40 2009. május 19-i Eturas-ítélet (C-74/14, EU:C:2016:42, 37. pont, „Eturas-ítélet”)

41 Ítélet 37. pont

42 Ítélet 38. pont

43 Ítélet 41. pont

Vass Anna¹

Mikortól tekinthető egy de facto monopolhelyzetben lévő vállalkozás díjszabása erőfölénnyel való visszaélésnek? - A Bíróság C-372/19. számú ügyben született ítélete

In which case can a business, which is in de facto monopolistic position, qualified as one that misuses with its leveraging coming from its prices? – based on the decision of the case number C-372/19 of the Court of Justice

Abstract

The long and well-known problems that ensue from the national and Union-level monopolistic position of the copyright collecting societies have already required the enforcement of rights by competition authorities several times. The reason of the necessity of the intervention in many cases is the fact that, the amounts charged by the collecting societies might be unfair. The definition and practical interpretation of the legal term of unfair pricing can also prove to be a challenging and difficult task. This case report refers to a preliminary ruling made by the Court of Belgium, relating to the prices set by businesses which are in de facto monopolistic position.

Tárgyszavak: versenyjog, előzetes döntéshozatali eljárás, erőfölénnyel visszaélés, a tisztességtelen ár fogalma, de facto monopolhelyzet

Keywords: competition law, reference to a preliminary ruling, abuse of a dominant position, concept of unfair price, de facto monopolistic position

1. Bevezetés

Az uniós versenyjog tiltja az erőfölénnyel való visszaélést², többek között azt az esetet, amikor a vállalkozás közvetlenül vagy közvetetten tisztességtelen beszerzési vagy eladási árakat, illetve egyéb tisztességtelen üzleti feltételeket alkalmaz.³ A jelen esetismertetés tárgyát képező előzetes döntéshozatal iránti kérelem kulcskérdése is az, hogy fennáll-e, vagyis megállapítható-e az erőfölénnyel való visszaélés ezen esete. A tárgyalat előzetes döntéshozatal iránti kérelmet 2019-ben a belga cégbíróság, az Ondernemingsrechtbank Antwerp („antwerpeni bíróság” vagy „bíróság”) az előtte

folyamatban lévő két jogvita keretében terjesztette az Európai Unió Bírósága („Bíróság”) elé. Az alapügyben érintett piac meglehetősen speciális: a zeneművek többszörözéséért és nyilvánosságához való közvetítéséért járó jogdíjak beszedésének és felosztásának piaca. Az alapügy tárgyát képező jogvitákban érintett vállalkozások egyrészt a belga szerzői jogok közös jogkezelő szervezete, a Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA („SABAM” vagy „felperes”), másrészt a fesztiválszervezőként tevékenykedő WeAreOne.World BVBA („WeAreOne.World”) és Wecandance NV („Wecandance”, a továbbiakban együtt: „alperesek”).

1 Versenytanácsi vizsgáló, Gazdasági Versenyhivatal – Döntéshozatali Támogató Iroda

2 Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata (2012/C 326/01) (EUMSZ.) 102. cikk: „A belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos egy vagy több vállalkozásnak a belső piacon vagy annak jelentős részén meglévő erőfölényével való visszaélése, amennyiben ez hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre.”

3 EUMSZ. 102. cikk a) pont: „Ilyen visszaélésnek minősül különösen ... tisztességtelen beszerzési vagy eladási árak, illetve egyéb tisztességtelen üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett kikötése.”

2. Az alapügy bemutatása és az előzetes döntéshozatalra terjesztett kérdések

Az alapeljáráásban felperesként eljáró SABAM egy profitorientált gazdasági társaság, amely Belgiumban egyedüliként foglalkozik a szerzői jogok közös jogkezelésével, így versenytársak hiányában az érintett piacon de facto monopóliummal rendelkezik.⁴ A hosszú évek óta fesztiválszervezőként tevékenykedő WeAreOne.World és a Wecandance alperesek nevéhez olyan közkezdvelt események fűződnek, mint a Tomorrowland vagy a Wecandance zenei fesztiválok. Az alperesek ezeken a rendezvényeken a SABAM által kezelt szerzői jog által védett zeneműveket vettek igénybe.⁵ Az alapeljáráásban a felek közötti jogvitát az képezte, hogy a SABAM a repertoárjából származó zeneművek felhasználásért fizetendő ellenérték mértékét egy úgynevezett „211-es” díjszabás alapulvételével határozza meg, amely két különböző mértéket alkalmazott, a választás joga pedig a SABAM-ot illette meg. Az egyik egy minimális díjszabás, amelynek alapját a hanggal besugárzott terület mérete vagy a rendelkezésre álló ülőhelyek száma jelentette. A másik pedig egy – a jelen ügyben is alkalmazott – „alapdíj”: egy sávosan csökkenő díjszabás, amelyet a művészekre szánt költségvetés (a műsor előadásért fizetett összeg és a számukra megtérített technikai kiadások) és a jegyek értékesítéséből befolyó (köztük a szponzoroknak szánt) bruttó bevétel alapján kell kiszámítani. Az alapdíj így nyolc sávot tartalmaz, csökkenő díjakkal, és akkor alkalmazandó, ha az így számított díj magasabb összeget eredményezne, mint a másik módszer.⁶ Lehetőség volt az alapdíjból engedményben részesülni, olyan arányban, amilyen arányban a rendezvény során a SABAM által kezelt zeneműveket előadták. A tényleges felhasználásról szóló jegyzéket meghatározott határidőn belül a SABAM rendelkezésére kellett bocsátani, és az általa meghatározott ellenőrző vállalkozáshoz kellett fordulni a szervezőnek. A kedvezmény alkalmazása az „1/3-2/3 szabályon” alapult: amennyiben a SABAM repertoárjából a zeneművek kevesebb, mint egy harmada került felhasználásra, az alapdíj egy harmada került felszámításra; ha a zeneművek

kevesebb, mint két harmada került felhasználásra, akkor az alapdíj két harmada került felszámításra; amennyiben pedig a zeneművek legalább két harmada a SABAM repertoárjából származott, a teljes alapdíj került felszámításra.⁷

A SABAM önálló kereseteket indított a WeAreOne.World és a Wecandance fesztivál szervezőivel szemben az előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező antwerpeni bíróság előtt. Az eljárás során követelte, hogy a bíróság kötelezze az alpereseket azon összeg megfizetésére, amellyel a fentiekben bemutatott 211-es díjszabás alkalmazásával a 2014-2016. évi Tomorrowland valamint a 2013-2016. évi Wecandance fesztiválok után, szerzői jogdíj címén tartoznak.⁸ Az alperesek vitatták a 211-es díjszabás jogszerűségét és ezáltal érvényességét, arra hivatkozással, hogy az annak alapulvételével számított díjak tisztességtelenek, ugyanis nem állnak arányban a SABAM által nyújtott szolgáltatás gazdasági értékével, így ezáltal a díjszabás megvalósítja az EUMSz. 102. cikk a) pontjában foglalt tényállást. Az alperesek sérelmezték egyrészt, hogy az 1/3-2/3 szabály alkalmazása pontatlan eredményre vezet: előadták, hogy a közös jogkezelő szervezetnek a díjazás megállapítása során figyelemmel kell lennie arra, hogy az általa kezelt zeneműveknek ténylegesen mekkora hányadát használták fel. Emlékeztettek arra, hogy több olyan modern technológia is létezik – ilyen például a holland DJ Monitor társaság által kifejlesztett program – amely lehetővé tenné annak pontosabb meghatározását, hogy mely zeneművek és milyen időtartamban kerültek felhasználásra. Álláspontjuk szerint ezen technikák alkalmazása nem – vagy nem jelentős mértékben – okozna járulékos költségeket a SABAM számára, hiszen a lejátszott zeneszámokat tartalmazó listát mindenképpen elemeznie kell ahhoz, hogy a díjakat a jogosultak között fel tudja osztani.⁹ Kifogásolták másrészt, hogy a SABAM a jegyértékesítésből befolyó bruttó bevétel alapulvételével úgy határozza meg a fizetendő díjakat, hogy azok tartalmazzák azokat a szervezéssel kapcsolatban felmerülő kiadásokat is, amelyek nem kapcsolódnak a zeneművekhez, például az ételek és italok árát,

4 2020. november 25-i SABAM kontra WeAreOne.World és Wecandance-ítélet, C-372/19., EU:C:2020:959, 7. pont („Ítélet”).

5 Ítélet 8. pont.

6 Giovanni Pitruzella Főtanácsnok 2020. július 16-i indítványa, a C-372/19. sz. ügyben, EU:C:2020:598, 9. pont („Főtanácsnoki Indítvány”).

7 Ítélet 12. pont.

8 Főtanácsnoki Indítvány 10. pont.

9 Főtanácsnoki Indítvány 75. pont.

a fellépőkre vagy a dekorációra szánt költségeket. Az alperesek kifejtették, hogy a jegyértékesítésből eredő bevétel azért nem kapcsolódik a SABAM szolgáltatásának gazdasági értékéhez, mert ugyanazoknak a zeneműveknek a lejátszása esetén is magasabb díjat eredményezhet pusztán az, ha egy eseménynek drágább a belépődíja, hiszen ahhoz viszonyítottan kerül kiszámításra a felhasználásért fizetendő ellenérték. Azonban egy fesztivál belépőjének ára olyan okok miatt emelkedhet, amelyek hozzájárulnak az infrastruktúra, a szolgáltatások és a fellépők előadása minőségének javulásához, tehát jelen esetben a SABAM mint jogkezelő szolgáltatásától függetlenül.¹⁰ Az alperesek álláspontja szerint a SABAM díjszabási rendszere megvalósítja az EUMSZ. 102. cikk által tilalmazott, erőfölénnyel való visszaélést.¹¹

Az alapeljárás tárgyát tehát nem a díjazások konkrét mértékének jogszerű alkalmazása jelenti, hanem az, hogy egy számítási módszer alkalmazása visszaélést eredményezhet-e akkor, ha a nyújtott szolgáltatással nem áll észszerű kapcsolatban.¹²

Az antwerpeni bíróság szerint a szerzői jogok gazdasági értékét nem lehetséges pontosan meghatározni, ugyanis annak fontos tényezője a zene szám népszerűsége, ezért az ellenérték szükségszerűen becsléssel határozható meg. A bíróság felveti a kérdést, hogy mekkora pontossággal szükséges az erőfölényben lévő vállalkozásnak meghatározni a díjat, illetve mennyire kell pontosnak lennie a felperes díjszabási rendszerének, hogy az ne minősüljön tisztességtelennek és ne ütközzön az EUMSZ. 102. cikkébe, vagyis ne eredményezzen erőfölénnyel való visszaélést.¹³

3. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

A tisztázatlan kérdésekre tekintettel az antwerpeni bíróság úgy döntött, hogy az uniós jog egységes értelmezésének és alkalmazásának biztosítása érdekében szükséges az előtte folyamatban lévő eljárást felfüggeszteni, és előzetes döntéshozatal iránti kérelem keretében az alábbi kérdést terjesztette a Bíróság elé:

Úgy kell-e értelmezni az EUMSZ. 102. cikkét – adott esetben a 2014/26. irányelv 16. cikkével összefüggésben –, hogy erőfölénnyel való visszaélést jelent, ha valamely tagállamban de facto monopóliumhelyzetben lévő szerzői jogi közös jogkezeléssel foglalkozó szervezet olyan díjszabási módszert alkalmaz a zenei rendezvények szervezőivel szemben a zeneművek nyilvánosságához való közvetítésének jogáért cserébe, amely többek között azok üzleti forgalmán alapul, és

- a) amelynek sávós átalánydíjszabás képezi az alapját olyan díjszabás helyett, amely korszerű eszközök alkalmazásával figyelembe veszi, hogy a közös jogkezelő szervezet repertoárja pontosan mekkora hányadát képezi a rendezvényen előadott zenének,
- b) amely alapján a jogdíjak külső tényezőktől, például belépődíjtól, az ételek és italok árártól, a fellépőkre szánt költségvetéstől, a dekorációtól, illetve egyéb elemektől is függenek?¹⁴

4. A Főtanácsnoki indítvány

Giovanni Pitruzella Főtanácsnok („Főtanácsnok”) indítványában először a túlzottan magas, tisztességtelen árak alkalmazásával megvalósuló erőfölénnyel való visszaéléssel kapcsolatban releváns ítélkezési gyakorlatot elemzi.¹⁵ Egy ár túlzottnak, versenyjoggal ellentétesnek minősítése sosem egyszerű, hiszen jelentős az „indokolatlan” beavatkozás veszélye, amely hosszú távon nagyobb fogyasztói kárt okoz, mint amekkora a rövid távon elérhető haszon¹⁶, például azáltal, hogy egy valójában nem túl magas ár kerül versenyelenezként minősítésre, és fordítva. A magas árakat a versengő piacokon pont az ellensúlyozhatja, hogy ezen árak ösztönözhetnek új szereplőket a piacra való belépésre, és ezáltal a piac képes lehet önszabályozásra. Azonban ez nem tud megvalósulni például olyan piacokon, ahol a piacra való belépést nehezítik vagy éppen ellehetetlenítik bizonyos akadályok. Ilyen akadály lehet például egy gazdasági szereplő de facto monopóliuma – mint amellyel a SABAM is rendelkezik – egy adott

¹⁰ Ítélet 13-17. pontok.

¹¹ Főtanácsnoki Indítvány 11. pont.

¹² Főtanácsnoki Indítvány 74. pont.

¹³ Főtanácsnoki Indítvány 13. pont.

¹⁴ Ítélet 14. pont.

¹⁵ Főtanácsnoki Indítvány 18. pont.

¹⁶ Györfi Anita: A túlzó árazás mint erőfölénnyel való visszaélés az uniós és a magyar joggyakorlatban, 62. o.

érintett piacon, ami több okból kifolyólag is kialakulhat: akár a fogyasztási szokások, a helyettesíthetőség hiánya, a méretgazdaságosság vagy a többoldalú piacokon érvényesülő hálózati hatások következményeként. A túlzottan magas és méltánytalan ár kérdésköre egyes területeken fokozottabban érződik, ugyanis bizonyos termékek – például nélkülözhetetlen gyógyszerek – esetén nincs olyan maximum ár, amit a vásárló nem hajlandó kifizetni, így ezekben az esetekben szinte nincs is akadálya a tisztességtelenül magas árszabásnak. Ebből következően az árak egyetlen korlátjaként a fogyasztók pénzügyi erőforrása jelentkezik.¹⁷ Ilyen körülmények között téves lehet egy árat azért nem méltánytalannak tekinteni, mert a piac önszabályozó képességére hagyatkozunk, hiszen ez a verseny torzulásához és a versenyjog egyik fő célját jelentő fogyasztói jólét csökkenéséhez vezethet, ezért szükséges a versenyjog általi beavatkozás.

A Bíróság korábbi ítélkezési gyakorlatában igyekezett olyan módszereket és szempontokat meghatározni, amelyekkel megállapítható, hogy egy ár az EUMSZ. 102. cikk a) pontjába ütközik-e, vagyis tisztességtelennek tekinthető-e. Az egyik leginkább kiemelendő elvi jelentőségű döntés a United Brands ügyében született ítélet¹⁸. Ebben a Bíróság megállapította, hogy az az ár tekintendő túl magasnak, amely nem áll észszerű kapcsolatban az értékesített termék gazdasági értékével.¹⁹ Ebből az következik, hogy egy erőfölényes vállalkozás által megszabott magas árak közül csak az tekinthető túlzónak, amely – ahogyan a Bíróság fogalmazott – kirívó vagy aránytalan.²⁰ Annak megállapítása érdekében, hogy az ár észszerű kapcsolatban áll-e a termék vagy szolgáltatás gazdasági értékével, a Bíróság két szakaszból álló tesztet dolgozott ki („United Brands-teszt”), amelylyel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy összetett vizsgálatot követel, és sokszor csak megközelítőleges eredményre vezet. A United Brands-teszt első szakasza annak megállapítására irányul, hogy

van-e jelentős eltérés az erőfölényes vállalkozás által ténylegesen alkalmazott ár, és azon ár között, amelyet valószínűsíthetően akkor alkalmazott volna, ha valódi verseny lenne a piacon. Tehát az árrést, vagyis a vállalkozás előállítási költségei és az eladási ár közötti különbséget kell figyelembe venni. Azonban abból, hogy esetlegesen megállapításra kerül az árrés aránytalansága, nem következik egyenesen, hogy az nem áll észszerű kapcsolatban a szolgáltatás gazdasági értékével. Meg kell vizsgálni a teszt második szakaszát is, melynek lényege, hogy valóban tisztességtelen-e az alkalmazott ár, akár önmagában, akár valamely versenytárs helyettesítőként funkcionáló termékének árával összehasonlítva.²¹ Ezt a meghatározást később több ítéletben²² is megerősítette a Bíróság, azonban elismerte más értékelési módszerek létjogosultságát is, amelyek a United Brands-teszt második szakaszára reflektálva a méltánytalan ár többféle mutatóval történő összehasonlításán alapulnak, amelyek közül néhány az érintett piacról, néhány pedig azon kívülről származik. Ilyen lehet többek között a monopolista által korábban ugyanarra a termékre alkalmazott eladási ár, illetve a versenytárs által ugyanazon a piacon vagy ugyanarra a termékre alkalmazott ár.²³ Ezen alternatív módszerek jogszerűségét a Bíróság éppen közös jogkezelő szervezetek által megállapított díjakkal kapcsolatban rögzítette az AKKA kontra LAA-ítéletben²⁴. A Bíróság véleménye szerint nem létezik tökéletes módszer annak megállapítására, hogy egy ár tisztességtelen és ezáltal az EUMSZ. 102. cikk a) pontjába ütköző-e. A megfelelő elemzési módszer megválasztásához több körülményt is figyelembe kell venni, többek között a termék vagy a szolgáltatás, illetve a piac jellemzőit, a rendelkezésre álló adatokat, a szerződő feleket.²⁵

A Főtanácsnak is egyetért abban, hogy az a módszer lehet a legmegfelelőbb, amely több különböző szempont együttes figyelembevételét teszi lehetővé, hiszen az elemzési módszerek önmagukban való alkalmazása téves eredményre vezethet.

17 Főtanácsnoki Indítvány 22-25. pontok.

18 1978. február 14-i United Brands és United Brands Continental kontra Bizottság-ítélet (C-27/76, EU:C:1978:22) („United Brands-ítélet”).

19 United Brands-ítélet 250. pont.

20 Főtanácsnoki Indítvány 29. pont.

21 United Brands-ítélet 252. pont.

22 Lásd pl.: 2008. december 11-i Kanal 5 és TV 4-ítélet (C-52/07, EU:C:2008:703, 28. pont), 1986. november 11-i British Leyland kontra Bizottság-ítélet (C-226/84, EU:C:1986:421, 27-28. pontok), 2017. szeptember 14-i AKKA kontra LAA-ítélet (C-177/16, EU:C:2017:689, 35. pont).

23 Főtanácsnoki Indítvány 33. pont.

24 2017. szeptember 14-i AKKA kontra LAA-ítélet (C-177/16, EU:C:2017:689, 37-38. pontok) („AKKA kontra LAA-ítélet”).

25 AKKA kontra LAA-ítélet 41-42. pontok.

Arra a kérdésre sincsen minden kétséget kizáró válasz, hogy az előállítási és az eladási árak közötti árrés mekkora mértékű aránytalansága esetén indokolt a nemzeti versenyhatóságok fellépése, vagyis mekkora az az aránytalanság, amely már felvetheti a piaci erőfölénnyel való visszaélés gyanúját. Ennek meghatározásához ismerni kell a termék vagy szolgáltatás gazdasági értékét, és meg kell tudni határozni a vállalkozás észszerű árrését.²⁶ A Bíróság az AKKA kontra LAA-ítéletben kimondta, hogy minden esetben az adott ügy egyedi körülményeit kell értékelni, nincs minimum küszöbérték vagy az ár olyan időtartamú alkalmazásának meghatározása, amely felett egy árat érzékelhetően magasabbnak kell minősíteni.²⁷ Abban az esetben is, ha minden megvizsgált körülmény arra utal, hogy az ár tisztességtelen, lehetősége van az erőfölényes vállalkozásnak arra, hogy az aránytalanság fennállásának észszerű indokát igazolja. Elfogadható indok lehet például a referenciaként vizsgált piac eltérő jellege, a járulékos költségek nagysága, illetve az állami előírások betartásának költsége. Azonban fontos megjegyezni, hogy nem lehetséges a méltánytalan árakat alkalmazni azért, mert a vállalkozás hatékonysági problémákkal küzd.²⁸

A Főtanácsnok ezt követően a közös jogkezelő vállalkozások díjszabásával kapcsolatos ítélkezési gyakorlatot mutatja be. A leginkább kiemelendő Basset-ítéletben²⁹ a Bíróság rögzítette, hogy a szerzői jogdíjnak a diszkó árbevétele alapján történő meghatározása a szerzői jog szokásos alkalmazásának tekintendő, a jogdíj beszedése önmagában nem valósít meg erőfölénnyel való visszaélést. Valamely monopóliummal rendelkező jogkezelő szervezet díjszabása akkor minősülhet visszaélésszerűnek, ha tisztességtelen feltételek előírását eredményezi.³⁰ A Bíróság a Tournier-ítéletben³¹ megállapította – és a KANAL 5-ítéletben³² megerősítette –, hogy a díjszabás módszere csak

annyiban kérdőjelezhető meg, amennyiben attól eltérő módszerek nélkül tudják garantálni a zeneszerzők és a kiadók érdekeinek védelmét, hogy megnövelnék a szerződések kezelésével és a zeneművek felhasználásával felmerülő költségeket.³³ Egy önmagában jogszerű díj is lehet visszaélésszerű, ha más módszer pontosabb számszerűsítést tesz lehetővé a költségek növelése nélkül is.³⁴ A Bíróság az OSA-ítéletben³⁵ alkalmazza, a mind a Tournier-, mind a Kanal 5-ítéletben tett megállapításokat, és kifejti, hogy az erőfölénnyel való visszaélés jelének minősül, ha az alkalmazott díj nem áll észszerű kapcsolatban a nyújtott szolgáltatás gazdasági értékével.³⁶ Mindezek alapján az AKKA kontra LAA-ítéletben a Bíróság megerősítette, hogy a United Brands-teszt alternatíváját jelentheti az objektív és ellenőrizhető szempontok alapján választott összehasonlításon alapuló módszer, ha az összehasonlítás egységes alapon történik.³⁷ A Főtanácsnok véleménye szerint a közös jogkezelő szervezetek által alkalmazott díjszabások tisztességtelen jellegének vizsgálatát mindig a konkrét esetben leginkább releváns körülmények alapján kiválasztott módszer alkalmazásával kell elvégezni.³⁸

A Főtanácsnok a fent kifejtett szempontok és módszerek alkalmazásával értékeli az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést. Véleménye szerint a kérdés második részét érdemes először elemezni. Ez lényegében annak megállapítására irányul, hogy erőfölénnyel való visszaélést jelent-e, ha egy de facto monopolhelyzetben lévő közös jogkezelő szervezet olyan árszabást alkalmaz a zeneművek nyilvánosságához való közvetítésének jogát illetően, amelyet külső, független tényezők befolyásolnak, és nem teszi lehetővé a zenétől független kiadások levonását. Tehát a bíróság nem arra keresi a választ, hogy a SABAM számítási módszere azért visszaélésszerű-e mert túl magas díjakhoz vezet, hanem azt akarja tudni,

26 Főtanácsnoki Indítvány 37. pont.

27 AKKA kontra LAA-ítélet 55-56. pontok.

28 Főtanácsnoki Indítvány 38. pont.

29 1987. április 9-i Basset-ítélet (C-402/85, EU:C:1987:197).

30 Főtanácsnoki Indítvány 40. pont.

31 1989. július 13-i Tournier-ítélet (C-395/87, EU:C:1989:326) („Tournier-ítélet”).

32 2008. december 11-i Kanal 5 és TV 4-ítélet (C-52/07, EU:C:2008:703). („Kanal 5-ítélet”).

33 Tournier-ítélet 45. pont.

34 Kanal 5-ítélet 40. pont.

35 2014. február 27-i OSA-ítélet (C-351/12, EU:C:2014:110) („OSA-ítélet”).

36 OSA-ítélet 87-88. pontok.

37 AKKA kontra LAA-ítélet 36-38., 41. pontok.

38 Főtanácsnoki Indítvány 47. pont.

hogy visszaélést valósít-e meg, ha nincs megfelelő kapcsolat a SABAM szolgáltatása és a 211-es díjszabással általa kiszámított ellenérték között.³⁹ A Főtanácsnok hangsúlyozza, hogy a vállalkozásoknak alapvetően lehetőségük van megválasztani az érdekeiknek leginkább megfelelő számítási módszert, a nemzeti versenyhatóságoknak és bíróságoknak csak azt kell kontrollálnia, hogy az ne eredményezzen erőfölénnyel való visszaélést és ezáltal méltánytalan árakat.⁴⁰

Ahhoz tehát, hogy meg lehessen állapítani, tisztességtelen-e egy ár, meg kell vizsgálni, hogy az alkalmazott díjszabás észszerű kapcsolatban áll-e az erőfölényes vállalkozás szolgáltatásának gazdasági értékével. Ezért tehát elengedhetetlen azonosítani magát a szolgáltatást. Jelen esetben a SABAM szolgáltatása a közös jogkezelés, amelynek gazdasági értékét a szerzői jog jellemzőinek figyelembevételével lehet megállapítani.⁴¹ Ezen a ponton szükséges megjegyezni, hogy a United Brands-teszt nem alkalmazható jelen ügyben, ugyanis az az erőfölényes vállalkozás szolgáltatásának értékét az előállítási költségekhez viszonyítja. Ennek a módszernek az alkalmazása fogalmilag kizárt zeneművek esetén, hiszen egy szellemi alkotás előállítási költségét számszerűsíteni szinte lehetetlen matematikai pontossággal. A SABAM szolgáltatásával összefüggésben alapvetően két gazdasági érték azonosítható. Egyrészt a SABAM közvetítőként funkcionál, időt és energiát spórol meg a rendezvényszervezőknek azáltal, hogy nem kényserülnek arra, hogy minden zenemű jogosultjával külön tárgyalást folytassanak. Másrészt nem új keletű – már a Kanal 5-ügyben is felmerült –, hogy a szerzői jog licenbe adásáért az ellenértéket a forgalom alapulvételével határozzák meg, hiszen abban szerepe volt a zenemű felhasználásának. A Bíróság ítélezési gyakorlatában olvasható, hogy a szerzői jog szokásos hasznosításának tekintendő az az ellenérték, amit a zenemű felhasználásával elért forgalom alapulvételével számítanak ki, és az ilyen díjszabások főszabály szerint úgy tekintendők, hogy a nyújtott szolgáltatás gazdasági értékével észszerű kapcsolatban állnak.⁴² Egyértelmű, hogy a fesztiválok a bevételt a zenétől független

kiadások is befolyásolják, a Főtanácsnok véleménye szerint azonban mégiscsak a zene azonosítható a fesztiválszervezők által nyújtott szolgáltatás fő termékének és annak a vonzerőnek, amely a jegyvásárlásra ösztönzi a fesztiválon résztvevőket. A SABAM helyesen hivatkozik arra: önmagában az, hogy a fesztivál belépőjének megvásárlásakor a fogyasztóra nem csak a zene, hanem más körülmények is hatással vannak nem változtat, nem gyengít a zeneművek rendelkezésre bocsátásának gazdasági értéke és díjszabás közötti kapcsolaton.⁴³ A Főtanácsnok rámutat arra, hogy sem az árbevétel-alapú, sem a fellépőkre szánt költségvetésből való kiindulás önmagában nem utal tisztességtelen árra, és észszerű kapcsolatban állhat a jogkezelő szervezet szolgáltatásának gazdasági értékével, mégpedig azért, mert ez a kalkulált költség megmutatja, hogy a fesztivál szervezésekor a védett zeneművek közvetítése mekkora jelentőséggel bír.

Nehéz elkülöníteni azokat a kiadásokat, amelyek nem állnak közvetlen kapcsolatban a zenével és így a SABAM szolgáltatásával. A nemzeti bíróság feladata, hogy a 211-es díjszabás alapján kalkulált árat összehasonlítsa azzal a referenciaárral, amit az ügy összes jellegzetességének értékelésével kiválasztott legmegfelelőbb módszerrel meghatározott. Az alkalmazott díj bizonyítottan túl magas és méltánytalan akkor, ha az összehasonlított díjak között objektíve nem igazolható, jelentős és állandó eltérés tapasztalható.⁴⁴

Ezt követően az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés első részét kell megvizsgálni, amely lényegében arra vonatkozik: erőfölénnyel való visszaélést jelenthet-e a SABAM sávós átalány díjszabása ahelyett, hogy egészen pontosan figyelembe venné a repertoárjából lejátszott zenék számát. A Főtanácsnok osztja a Tournier-ítéletben is rögzített megállapításokat, vagyis azt, hogy az átalányösszeg számítása önmagában nem tisztességtelen, csak akkor, ha létezik olyan helyettesítő módszer, ami a szerzői jog jogosultjának ugyanolyan szintű védelmét garantálja, ráadásul plusz költségek nélkül.⁴⁵ Ezt az elvet kell alkalmazni azoknak a felhasználóknak a tekintetében, akiknek a

39 Főtanácsnoki Indítvány 53. pont.

40 Főtanácsnoki Indítvány 54. pont.

41 Kanal 5-ítélet 30-31. pontok.

42 Tournier-ítélet 45. pont.

43 Főtanácsnoki Indítvány 63. pont.

44 Főtanácsnoki Indítvány 69-70. pontok.

45 Tournier-ítélet 45. pont.

tevékenysége teljesen vagy nagyobb részben a zeneművek hasznosításától függ. A nemzeti bíróság feladata, hogy megvizsgálja az eset releváns körülményei alapján, hogy létezik-e ilyen alternatív módszer, ehhez pedig figyelembe kell vennie a technológiához való hozzáférés lehetőségeit, azok megbízhatóságát és a hozzáféréshez szükséges időt.⁴⁶ Tehát a bíróságnak a SABAM díjszabását meg kell vizsgálnia egyrészt abból a szempontból, hogy a felhasznált zenéknek mekkora hányadát képezik a SABAM által kezelt zeneművek, vagyis mennyire lehet előnyös az általánymódszer alkalmazása, másrészt alternatív számítási módszerek alkalmazásával mennyi időbe telne beszédni a díjakat. Harmadrészt pedig azt kell megvizsgálni, hogy a SABAM sávós díjszabásának mellőzése milyen hatásokat eredményezne a zeneművek jogosultjainak tekintetében. Egy erőfölényes vállalkozás által nyújtott szolgáltatásért követelt ellenérték számítási módszere önmagában nem jelenti a túlzott mértékű árak fennállását, azt csak az ár és a referenciaár közötti összehasonlító elemzés elvégzésével lehet megállapítani. Ezen elemzési módszer elhagyása csak akkor megengedhető, ha egyértelmű, hogy a szolgáltatás gazdasági értéke és az ár között nincs észszerű kapcsolat. Ennek vizsgálata pedig a fent említettek értelmében a kérdést előterjesztő nemzeti bíróság feladata.⁴⁷

A Főtanácsnok az általa kifejtettek értelmében azt javasolja a Bíróságnak, állapítsa meg: az EUMSZ. 102. cikk a) pontját úgy kell értelmezni, hogy egy de facto monopolhelyzetben lévő közös jogkezelő szervezet nem él vissza erőfölényével, ha csupán azért köt ki tisztességtelen árat, mert sávós díjszabási módszert alkalmaz annak érdekében, hogy így vegye figyelembe a zeneművek ténylegesen lejátszott hányadát, és amely számítás a jegyértékesítésből származó bevételen vagy a művészekre szánt költségvetésen alapul, és nem teszi lehetővé a szolgáltatáshoz közvetlenül nem kapcsolódó kiadások levonását. Azonban a nemzeti bíróságnak mindenképpen meg kell vizsgálnia, hogy létezik-e a zeneművek beazonosítására alkalmas más alternatív módszer, ami minden korábban kifejtett szempontnak megfelel, hogy a túlzott

és tisztességtelen árak alkalmazásának lehetősége kizárható legyen.⁴⁸

5. A Bíróság ítélete

A Bíróság annak érdekében, hogy a kérdést előterjesztő nemzeti bíróság által feltett kérdést megfelelően meg tudja válaszolni, úgy döntött, hogy átfogalmazza az elé terjesztett kérdést. A nemzeti Bíróság arra kérte a Bíróságot, hogy az EUMSZ. 102. cikkét a 2014/26. irányelv 16. cikkével összefüggésben értelmezze, azonban a kérdést az erőfölénnyel való visszaélés fogalmának értelmezésére irányul, amely fogalmat egzakt módon nem határozza meg az irányelv. Ennek ellenére figyelembe veszi a Bíróság az Irányelv 16. cikkének (2) bekezdését, ugyanis az tartalmaz releváns kritériumokat a tisztességtelen szerzői jogdíjak megállapításával kapcsolatban.⁴⁹ Az antwerpeni bíróság arra a kérdésre is választ szeretne kapni, hogy milyen kapcsolat van a 211-es díjszabás alkalmazásával kiszámított árak és az egyéb külső tényezők között, azok levonása lehetséges-e a fizetendő ellenértékből.

A Bíróság megjegyzi: mivel a szerzői jog sajátos jellegű, ezért a nemzeti bíróságnak törekednie kell arra, hogy egyszerre vegye figyelembe a zeneművek jogosultjainak a megfelelő díjazáshoz és a felhasználóknak a zeneművek észszerű felhasználáshoz fűződő érdekét.⁵⁰ A Bíróság emlékeztet arra, hogy a díjszabás forgalom vagy árbevétel alapú kiszámítását az ítélkezési gyakorlat⁵¹ értelmében a szerzői jog szokásos hasznosításának kell tekinteni, azok önmagukban nem ütköznek az EUMSZ. 102. cikkébe. Tehát a SABAM az ilyen díjszabás alkalmazásával versenyjogi értelemben jogszerű célt követ. Az általa számított díjak a nyilvánossághoz való közvetítés ellenértékét jelentik, amely ellenértéket a gazdasági forgalom alapulvételével kell kiszámítani.⁵² Így ez a gazdasági érték a zeneműveket élvezők tényleges számától is függ. Az alperesek által említett – és véleményük szerint levonandó – tényezők tekintetében nehéz objektíven meghatározni, hogy melyek azok, amelyek nincsenek összefüggésben

46 Főtanácsnoki Indítvány 82. pont.

47 Főtanácsnoki Indítvány 83-89. pontok.

48 Főtanácsnoki Indítvány 90. pont.

49 Ítélet 20-21. pontok.

50 Ítélet 30. pont.

51 lásd Basset-ítélet 15-21. pontok és Tournier-ítélet 45. pont.

52 lásd. Kanal 5-ítélet 36. pont.

a zeneművekkel és a SABAM szolgáltatásával, illetve nehézségek jelent azok gazdasági értékének, illetve a bevételre gyakorolt hatásának számszerűsítése is. Tehát annak elvárása, hogy a közös jogkezelő szervezet minden esetben vizsgáljon meg minden bevételt befolyásoló elemet, aránytalanul megnövelné ezen vállalkozások költségeit. Ahogyan azt a Főtanácsnok is kifejtette, a díjszabás tartozhat az EUMSZ. 120. cikkében foglalt tilalom hatálya alá, ha a díj mértéke nem áll észszerű kapcsolatban a szolgáltatás gazdasági értékével, azonban ennek vizsgálata a nemzeti bíróság feladata.

A második kérdés tekintetében a Bíróság utal az ítélkezési gyakorlatára⁵³, amelynek értelmében az alkalmazott díjnak figyelembe kell vennie a zeneművek ténylegesen felhasznált hányadát. Jelen esetben a SABAM 211-es díjszabása és az 1/3-2/3 szabály, mivel lehetővé teszi a kedvezményben való részesülést, bizonyos mértékben és kissé pontatlanul, figyelembe veszi a zeneművek ténylegesen felhasznált mennyiségét.⁵⁴ A díjszabás akkor minősülhet visszaélésszerűnek, ha – a Főtanácsnok Indítványában kifejtettek szerint – létezik más és alkalmas helyettesítő módszer a felhasználásnál hányad pontosabb kiszámítására. A Bíróság véleménye szerint jelen esetben úgy tűnik, hogy a SABAM tudna más módszert alkalmazni, azonban ennek megítélése a konkrét ügy tekintetében a nemzeti bíróság kötelezettsége.⁵⁵

A fentiekre tekintettel a Bíróság a Főtanácsnokkal egyetértve úgy határozott: az EUMSZ. 102. cikket úgy kell értelmezni, hogy nem minősül erőfölénnyel való visszaélésnek, ha egy tényleges monopóliummal rendelkező szervezet olyan díjszabást alkalmaz, amelyben:

- c) egyrészt a szerzői jogdíjakat a bruttó bevétel alapján számítják ki anélkül, hogy abból le lehetne vonni az olyan költségeket, amelyek nem állnak kapcsolatban a felhasznált zeneművekkel, amennyiben az ügy körülményeit figyelembe véve a közös jogkezelő szervezet által alkalmazott díjak nem minősülnek túlzottnak, tekintettel a zeneművek

felhasználásának jellegére és körére, a generált gazdasági értékre, és a szervezet által nyújtott szolgáltatás gazdasági értékére;

- d) másrészt sávós átalányrendszert alkalmaznak annak érdekében, hogy meghatározzák a közös jogkezelő szervezet által kezelt zeneművek felhasznált hányadát, amennyiben nincs más módszer, ami lehetővé tenni a pontosabb számszerűsítést, és amely alkalmas lenne ugyanazon jogszerű cél biztosítására anélkül, hogy aránytalanul növelné a jogkezelő költségeit.⁵⁶

6. Összevetés a releváns magyar joggyakorlattal

A hazai versenyhatósági esetek között is többet találhatunk, amelyek a túlzó ár kérdéskörét tárgyalják. A magyar jogrendszerben a túlzó, tisztességtelen ár tilalmát a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 21.§ a) pontja, a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmának körében mondja ki. A Gazdasági Versenyhivatal („GVH”) joggyakorlatát megfigyelve megállapítható, hogy a versenyhatóságnak három konjunktív feltétel megvalósulása esetén szükséges beavatkozni ezen versenyprobléma kezelésének érdekében, amelyek az alábbiak: egyrészt a vizsgált piaci szereplő erőfölénnyel rendelkezik, másrészt az általa szabott árak jelentősen magasabbak, mint a költségei, harmadrészt pedig az ár nem áll arányban a termék vagy szolgáltatás gazdasági értékével.⁵⁷ A GVH elvi állásfoglalása szerint⁵⁸ akkor minősül túlzottnak az ár, ha meghaladja a vállalkozás gazdaságilag indokolt költségei és a befektetés adott szakmát jellemző kockázatával arányban álló hozam alapján adódó („tisztesítés”) nyereség összegét. Ahhoz, hogy a versenyhatóságok meg tudják állapítani a tisztességtelen árazás fennállását, minden esetben szükséges meghatározniuk, hogy mi lenne a „helyes ár”, mint viszonyítási alap. A GVH a „helyes ár” meghatározásakor általában két módszert alkalmaz: vagy a

53 Kanal 5-ítélet 39. pont.

54 Ítélet 51. pont.

55 Ítélet 55-56. pontok.

56 Ítélet 60. pont.

57 Gyórfi Anita (2015): A túlzó árazás, mint erőfölénnyel való visszaélés az uniós és a magyar joggyakorlatban. Szakdolgozat. ELTE ÁJK Nemzetközi Jogi Tanszék, Budapest, 51. o., Tóth András: Túlzó ár a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatában, Gazdaság és jog, 16. évf. 6. sz. 2008. 3-8. o.

58 A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának a Tpv.-vel kapcsolatos elvi jelentőségű döntései 2020 (egységes szerkezetben a korábban kiadott elvi jelentőségű döntésekkel), V. fejezet 21.7. pont.

költségelemzést⁵⁹, vagy a benchmark módszert⁶⁰. Az alkalmazott módszertől függetlenül, a jogsértés akkor állapítható meg, ha az ár számottevő mértékben meghaladja a kalkulált „helyes árat”. A GVH joggyakorlatából kiemelendő többek között az Antenna Hungária vagy az ÉDÁSZ esete, amelyek vizsgálata során a GVH egyrészt több alapvető kérdésben is messzire mutató megállapításokat tett, másrészt olyan szintű költségelemzést végzett, amelyből több általános jellegű tanulás is levonható.

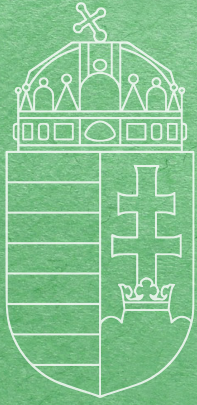
7. Összegzés

A közös jogkezelő vállalkozások és a zenei rendezvények szervezői közötti jogviták egyik központi kérdését már viszonylag régóta képezi, hogy melyek azok a szempontok, amelyek alkalmasak a zeneművek rendezvényeken való felhasználásáért nyújtott ellenérték meghatározására. Vitára

adhat okot a túlzó ár fogalmának értelmezése és a gyakorlatban való alkalmazása. Ezt támasztja alá, hogy a mind a nemzeti versenyhatóságok, mind a Bizottság és a Bíróság elé vitt ügyek tekintetében egyre növekvő számban találkozhatunk ilyen tárgyú jogvitákkal. Jelen jogeset is egy az ezen kérdéseket feszegető ügyek közül, azonban a Bíróság döntése segítheti az eligazodást hasonló vitákban a jövőben, ugyanis megerősíti az ítélkezési gyakorlatában korábban már lefektetett módszereket és szempontokat. Tisztább képet ad abban a tekintetben, hogy a nemzeti bíróságoknak milyen szempontok mentén szükséges haladniuk annak vizsgálatakor, hogy egy árszabás visszaélésszerűnek tekinthető-e, és ezáltal az EUMSZ. 102. cikkébe ütköző-e. A tisztességtelen árszabások elleni fellépés célja – a versenyjog fő céljával is megegyezően – a fogyasztók jólétének növelése, mégpedig azáltal, hogy megakadályozza az erőfölényes vállalkozások kizsákmányoló árazását.

59 Annak vizsgálata, hogy az erőfölényes vállalkozás árai tartalmazzak-e az indokolt költségeken túl az adott iparágban szokásos tisztességes haszon mértékét meghaladó profitot.

60 Az adott tevékenységgel kapcsolatban viszonyítási alapként felhasználható olyan árak keresése, amelyekről valószínűsíthető, hogy versenykörülmények között alakultak ki.

Szilágyi Pál¹

Eric A. Posner: How Antitrust Law Failed Workers

A University of Chicago professzora egy rendkívül érdekes témában jelentkezik. Míg pár éve, mondhatjuk, marginális kérdés volt, az elmúlt hónapokban abszolút kurrens témává emelkedett a kollektív munkajog, a munkaerőpiac és a versenyjog kapcsolata. Az amerikai Igazságügy-minisztérium Antitröszt Osztálya 2016-ban már figyelmeztetést adott ki a munkaügyi kapcsolatok vonatkozásában², az elmúlt hónapokban azonban sorra szerveztek ebben a témában workshopokat is³. Sőt 2021. december 9-én büntetőeljárást is kezdeményeztek egy repülőiparban érdekelt társaság egyik volt vezetője ellen, aki akár 10 év börtönbüntetést is kaphat.⁴ Az eljárás alapvetően azért folyik, mert mérnökök és más képzett munkaerő vonatkozásában korlátozták a toborzást és munkaerő-felvételt, és ezzel korlátozták a versenyt a munkaerő-piacon.

Könyvében Posner azt a kérdést járja körbe, hogyan hagyta a versenyjog – állítása szerint – cserében a munkavállalókat. A szerző fő érve, hogy a versenyjog nem foglalkozott a munkaügyi monopozóniumokkal, de ennek változnia kell, és különös figyelmet kell szentelni a munkáltatók olyan magatartásának, amely a versenypolitikai célokkal ellentétes, így különösen a tipikus összejátszásokra – ilyen például a versenytársaktól való munkaerő-toborzás tilalma. Azonban nem csak a klasszikus összejátszások vonatkozásában, hanem például a fúziókontroll során is figyelni kellene a munkaerőpiaci hatásokra. Ennek egyik

oka, hogy a munkaerő-piacok tipikusan lényegesen koncentráltabbak, mint a termékpiacok, és így sokkal inkább ki vannak téve a versenykorlátozó magatartásoknak.

A piaci változások továbbá különös kihívások elé állítják a versenyjogot, hiszen az eseti megbízásokon alapuló piacokon (mint például az Uber vezetői, futárok, tolmácsok stb.) a technológia olyan eszközöket adott a munkáltatók kezébe, amely a platformizált munkaerő-kereslet és -kínálat miatt lehetőséget ad a dolgozók félrevezetésére és a bérek alacsony szinten tartására. De nem csak a piaci, hanem a technológiai változások is drámai hatásokhoz vezethetnek. A mesterséges intelligencia képes teljes munkaerő-piacokat helyettesíteni. Amennyiben a mesterséges intelligencia kiváltja a munkaerő szükségességét bizonyos piacokon, ott a versenyjognak nincs nagy jelentősége, de ha csak részben váltja ki a munkaerőt a mesterséges intelligencia, akkor az utóbbi lehetőséget ad a munkáltatóknak, hogy a munkaerőpiaci egyensúlytalanságot tovább fokozzák, például a munkavállalók rezervációs bérének pontos becslésével. Ez bár növelné a disztribúciós hatékonyságot, de csökkentené a munkaerőpiaci egyensúlyi helyzetet, azaz nőne a társadalmi jólét – de egyúttal a társadalmi egyenlőtlenség is.

A rövid könyv jól rávilágít arra, hogy míg a versenyjog közgazdaságtana elméletben minden piac vonatkozásában általános érvényű megállapításokat tudott kimunkálni, addig a joggyakorlat

1 PPKE-JÁK docens, Versenyjogi Kutatóközpont, igazgató

2 Antitrust Red Flags for Employment Practices, October 2016, DOJ. <https://www.justice.gov/atr/file/903506/download>

3 Lásd pl. <https://www.justice.gov/atr/events/public-workshop-promoting-competition-labor-markets>.

4 Lásd US DOJ 21-1224.

elsősorban az áruk és szolgáltatások piacára fókuszált, miközben a fogyasztói jólét klasszikus áru-
piacokhoz hasonlítható veszteségei más jellegű pi-
acokon is megjelenhetnek. A legutóbbi időkben a
modern piacelmélet és a munkaerőpiaci közgaz-
daságtani elméletek fejlődésével azonban a szá-
lak elkezdtek összeérni, és a legújabb kutatások-
kal már lehetőség van arra, hogy a versenyjog új
területekre merészkedjen. A probléma gyökere a
szerző szerint pedig abban áll, hogy a munkálta-
tók gyakran lokális monopszóniumként tudnak
fellépni, ugyanakkor a versenyjog alapvetően al-
kalmazható ezekre a speciális piacokra is.

A könyv rendkívül érdekes, rövid és leginkább
azoknak ajánljuk, akik szeretnek új jogalkalma-
zási területeken versenyjogi kérdésekről gondol-
kodni. Elsősorban elméleti problémák, sok gyakor-
lati hasznosíthatósággal jelennek meg a könyvben.
Akik a kor előtt haladva szeretnek tanácsot adni az
ügyfeleknek, és jövőbiztosan kívánnak dolgozni,
feltétlenül érdemes elolvasniuk, ugyanis a verseny-
jog extraterritoriális hatálya egyes szektorokban
könnyedén vezethet akár ahhoz is, hogy az ameri-
kai antitröszt jog alkalmazható legyen például egy
technológiai vállalat esetében, ami pedig a bünte-
tőjogi szankciók felmerülését is jelenti.

Felhívás publikációk benyújtására

A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) Versenytükör című szakmai lapjának szerkesztőbizottsága folyamatosan várja a versennyel foglalkozó jogi és közgazdasági tárgyú írásokat a tanulmányok, esetismertetések és szemle állandó rovataiba.

A Versenytükör a GVH kifejezetten szakmai közönségnek szóló jogi és közgazdasági folyóirata, amely évente két alkalommal, a nyári hónapokban, illetve év végén jelenik meg. A publikálásra szánt írások szerkesztőbizottságnak való megküldési határideje a 2022. nyári szám esetében **2022. április 30.**

A szerkesztőbizottság különösen is várja a versenyjog aktuális vagy újszerű kérdéseivel foglalkozó tanulmányokat, recenziókat, illetve esetismertetéseket.

A formai követelmények betartásával elkészített írásokat a versenytukor@gvh.hu e-mail-címre küldhetik.

Bővebb információk, valamint a formai követelmények és a szerkesztési elvek elérhetők a Versenytükör www.gvh.hu GVH/kiadványok/Versenytükör menüpont alatt megtalálható honlapján, a szerzőknek szóló részben.

